

PÉNZES ISTVÁN  
ANYANYELVI  
KAVALKÁD

... mellett némi segítség  
... dlam oldalmi  
... dekeség van be  
... as Nekem. Sebaj



Pista bácsi!  
... egyik legkedve  
... Anyanyelvi  
... is má

Liliom Aurum  
Dunaszerdahely

PÉNZES ISTVÁN

ANYANYELVI KAVALKÁD

Lilium Aurum  
Dunaszerdahely  
2004

A Liliium Aurum Könyv- és Lapkiadó kft.  
az 1795-ben alapított Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők Egyesülésének a tagja

A könyv megjelenését  
a Szlovák Köztársaság Kulturális Minisztériuma  
támogatta

© Péntzes István, 2004  
© Liliium Aurum, 2004  
ISBN 80-8062-169-1

## TARTALOM

Bevezető

Múltidézés

Ajánló

Helyesírás, nyelvhelyesség

*Kulcs*

Szólások, közmondások, találósok világa

*Kulcs*

Rég volt

*Kulcs*

Intarziajátékok

*Kulcs*

Anagrammák és szópiramisok

*Kulcs*

Szókincspróba

*Kulcs*

Előtag, utótag kerestetik

*Kulcs*

Majdnem irodalom

*Kulcs*

Kakukk

*Kulcs*

Nevek világa

*Kulcs*

Játék 1.

*Kulcs*

Játék 2.

*Kulcs*

Játék 3.

*Kulcs*

Játék 4.

*Kulcs*

Felhasznált és ajánlott irodalom

# BEVEZETŐ

Az előző, ilyen jellegű könyvem (Anyanyelvi játékok, 1996) kiváltotta pozitív visszhang, valamint a Tábortűz hasábjain az olvasók részéről nem lankadó játékszenvedély bátorított fel, hogy újabb, játékoságon alapuló könyvet készítsek „anyanyelvünk szerelmeseinek”.

A legkülönbözőbb korosztályokat megszólítva észlelem: az intarzia- és az anagrammajátékok kellemes felfrissülést, a testi, lelki tespedtségből való felüdülést jelentik a közmondások fantáziamegmozgató erejűeknek bizonyulnak, a helyesírási feladatok pedig az átvett tananyag variálhatóságául szolgálnak, vagyis tudatosodik a tanulóknál: nem mindegyik szabályhoz ragaszkodhatunk mereven.

Azaz: a kreativitás még a helyesírásban, egy-egy szó, kifejezés alkalmazásakor is érvényesül!

S ez az elvárás, vagyis a kreativitás vár a további fejezetek megoldását vállalókra is!

Aki a könyv feladatait meg akarja fejteni, annak nem csupán műveltnak – találékonynak is kell lennie! Különösen az intarzia- és anagrammajátékok megoldásakor kell edzenie logikai készségét, kombinációs képességét!

Minden bizonnyal akadnak majd olyan feladatok is, amelyekkel első nekirugaszkodásra nem tud a versenyző megbirkózni. Ez ne szegje kedvét inkább hívja segítségül logikáját, alkotókészségét – néha akár a szótárakat, a lexikonokat, az enciklopédiákat is...! Nem szabályokat, törvényeket fogunk számon kérni az egyes fejezetekben, hiszen már másfél évszázada Arany János is leírta: „Az igazi nyelvész nem törvényhozója, hanem törvényfejtője a nyelvnek.” Versenyünk során játszva tanulunk, szórakozva szippantjuk magunkba az új ismereteket, s ezáltal (talán) feltárul előttünk az a hatalmas gazdagság és sokszínűség, amelyet nyelvünk magában rejt. Felsőbüki Nagy Pál közel kétszáz évvel ezelőtt vetette papírra: „A nyelv fontosabb az alkotmánynál is. Új alkotmányt szerezhet a nemzet, de új nyelvet nem, mert akkor már megszűnt magyarnak lenni.” S mindez hatványozottabban érvényesül a nemzeti kisebbségekben élők esetében.

Munkám elsősorban alap- és középiskolások számára készült, felhasználva előző könyvemből a leg-sikeresebbeknek vélt feladatokat is, de – gondolom – eredményesen lapozgathatja bármely korosztály.

Olyan játékos küzdelemre szólítok fel mindenkit, olyan vetélkedésre, amely – remélhetőleg – szellemi gyarapodást és kellemes időtöltést biztosít korosztálytól függetlenül mindazoknak, akik e könyvbe belelapoznak.



# MÚLTIDÉZÉS

Az 1970-es évek második felében, kezdő pedagógusként az Érsekújvári járás módszertani osztályának magyar nyelvi szekcióülésén ajánlatot tettem: a kiejtési és alkotóversenyek, a vers- és prózamondó vetélkedők színesítéseként szervezzünk nyelvhelyességi vetélkedőt (is) a tanulók számára. Példákat is említettem, milyen feladatokra, nyelvhelyességi, téves nyelvhasználati vétségek orvoslására gondoltam. Ajánlatom egyeseknek tetszett, másoknál ellenállásba ütközött – de rövid, kétéves (!) gyakorlattal bevásárlottak a magyar nyelv járási szekciójának vezetőségébe. Elképzelésemet azonban nem sikerült kiviteleznem; az igazat megvallva, nem is „ütöttem a vasat”, hanem másutt kísérleteztem: A Csemadok járási választmánya patronálásával az 1980-as évektől rendszeresen megszerveztem a középiskolások nyelvi-stilisztikai-helyesírási vetélkedőjét – játékos formában. Évről évre igényesebb feladatokkal rukoltam ki – és egyre nagyobb létszámú csoportok neveztek be a Csemadok j b akkori vezetőségének köszönhetően. E játékos összejöveteleket magam szerveztem, irányítottam a játékvezetői-bírálnői tisztséget is én töltöttem be. A folytonos munkához szükséges „doppingot” az akkor számomra ismeretlen elektrotechnikai, egészségügyi, közgazdasági és gimnáziumi tanulóktól kaptam: az ő lelkesedésük, ismeretlen ismerősként való köszönésük, az utcán való megszólításuk tartotta bennem a hitet: talán nem elvetendő, amit csinálok. (Csodálatos, ha belegondolok: azok az egykori középiskolások ma már apukák, anyukák, alapiskolát látogató gyermekek szülei!)

1987-ben a Tábortűz ajtaján kopogtattam az ajánlattal, hogy Anyanyelvi vetélkedő címmel játékos versenyfeladatokat szeretnék közzétenni – és meghallgatásra találtam. Az 1986/87-es tanévben indítottam a Tábortűz oldalain az Anyanyelvi vetélkedő című rovatot, amely egyre népszerűbbé vált. E vetélkedő kétségkívül mozgósító hatású volt: a Felvidék magyar tanítási nyelvű alapiskoláin kívül Magyarországról, Romániából és Csehországból is érkeztek megfejtések. Ezzel egy időben magyar szakos kollégáim közreműködésével több helyszínen szerveztem vetélkedőket alap- és középiskolásoknak az Érsekújvári járásban 1996-tól rendszeres a negyedik, illetve a hatodik évfolyamosok vetélkedése, amely összejöveteleken iskoláinkat háromtagú csapatok képviselik, és közel három órán át ismerkednek anyanyelvünk sokszínűségével.

Sok esetben a „kis nyelvészeim” leveleiből, szóbeli megnyilvánulásaiból áradó kedves, biztató sorok táplálták bennem a hitet: talán mégsem meddő harc, amit folytatok, talán nem hiábavaló a levelek ezreinek csoportosítására, a megfejtések javítására, a pontozásra áldozott nappalok és éjszakák sokasága. E egyszemélyes munka hosszadalmas, sokszor hetekig tartó javítás-pontozás fáradalmival szembeni hitemben részben az egykori főszerkesztő, Tóth Elemér helybenhagyó, sőt támogató hozzáállása erősített, részben a megfejtők leveleiből áradó kedvesség, a játék utáni vágyuk serkentett újabb s újabb rébuszok kiötlésére.

A fordulónként másfél ezernyi levél olvasása, javítása közben üdítően hatottak a diákok kedves sorai, amelyeket a válaszaikkal együtt ma is őrzöm. E színét vesztett levelek között válogatva, a múlt kedves-kellemes érzését megidézve, felvillantok néhány gondolatfoszlányt, amelyek részben a Tábortűz oldalain már megjelentek:

Többen kifogásoltátok, hogy nevetek nem jelent meg nyomtatásban... Több mint ezer nevet lehetetlen lenne fordulóról fordulóra közzétennem, de néhány kedves sor ide kívánczodik. Jóleső érzéssel fogadtam Bial Péter ajáncskői pajtás kedves sorait:

„...köszönöm ezt az értékes vetélkedőt, amely nekem gyakorlást és jó szórakozást nyújtott.” Remél-

jük, ugyanezt mondhatják el a rozsnyói kis versenyzőink is – mind a tizenhatan – , hiszen harmadikos létükre tisztes eredményt könyvelhetnek el. Kocsis Viktor 4. osztályos csallóközkürti tanuló sorával – remélhetően – sokan egyetértetek:

„...tudom, hogy sok pontot nem sikerült elérnem, de így is nagyon örülök, hogy részt vehettem a vetélkedőben. Nagyon érdekes volt számomra.”

„Nagy örömökre szolgált, hogy az eltelt öt év alatt aktív játékos voltam az Anyanyelvi vetélkedő c. játéknak. Igyekeztem mindig nagy szorgalommal megfejtetni az adott feladatokat. Most is nagy feladat előtt állok, mégpedig a felvételi vizsga előtt. Mivel közeleg az év vége, azt hiszem, ez lesz az utolsó feladat, amit Önnek küldök. De remélem, hogy még a közeljövőben sokat fogunk találkozni, ha nem is személyesen, de a leveleinken keresztül.” (Szekács Anikó, Vezekény)

Anikónak s a vetélkedőnkbe bekapcsolódott valamennyi búcsúzó kilencedikesnek kívánom vágyaik valóra válását, találják meg az életben azt, amiért élni érdemes..., s bárhová, bármilyen nyelvi közege is vet benneteket a sors, ne feledjétek Rudnyánszky Gyula „szavait”:

*„A világon ékeőbb nyelv  
nincs a magyar nyelvénél!  
Lágyan csorran ajkaidra,  
mintha mézet ennél.  
Égnek-földnek minden tája  
összeolvad ebben;  
a mennybéli angyalok se  
dalolhatnak szebben!”*

Néhányan a versenyzők közül is a költőkhöz hasonló gondolatokat vetettek papírra:

„Kedves Pista bácsi! Nagyon örülök, hogy a Tábortűzben újra megjelent az Anyanyelvi vetélkedő. A feladatok nagyon érdekesek és szórakoztatóak – bár nekem ez már az utolsó forduló. Hogy miért? Ha felvesznek a gimnáziumba és nem maradok kilencedikben, akkor ez tényleg a legutolsó megfejtésem, amely Önhöz érkezik. Nagyon szeretném, ha minél több diák az Anyanyelvi vetélkedő révén még jobban megismerné és megszeretné anyanyelvét, a magyart. Én már tudom, milyen szép dolog magyarnak lenni ehhez nagy segítséget nyújtott a Tábortűz és nem utolsósorban tanárain”( Karácsony Szilvia, Tallós).

Iskolatársra, Hobot Andrea sorai is megszívlelendők: „Nagyon örültem, amikor a Tábortűzben a megszokott helyen megpillantottam az Anyanyelvi vetélkedő újabb fordulóját. Örömmel vettem magam a feladatokra, és azt vettem észre, hogy azok egyre érdekesebbek. Az Anyanyelvi vetélkedőt nemcsak szórakozásból oldjuk meg, és nem is azért, hogy nyerjünk valamit, hanem a tudásunkat bővíthetjük a sok helyesírási és a többi feladatnak köszönhetően.”

„Nagyon örültem, hogy újra megkezdődött az új év. Ugyanis akármilyen hihetetlen, de én szeretek iskolába járni. Örömöm még nagyobb volt, amikor a Tábortűz oldalait lapozva felfedeztem az Anyanyelvi vetélkedőt.” (Dávid Kinga, Hanva)

„Eddig is minden alkalommal megoldottam a feladatokat, de ezúttal elszántam magam, hogy postára is adjam. Eddig csak saját szórakozásomra készítettem el az Anyanyelvi játékok feladványait...” (Endrédi Mónika, Martos)

Berényi Andrea (Hetény) ekképpen írt: „Nekem ez a vetélkedő kikapcsolódást jelent, mert játszva sajátítom el az anyanyelvem.”

„Meg kell írnom, hogy még soha nem vettem részt ilyen nyelvtani vetélkedőben, mégis vagy tán ezért, nagyon tetszett. Egy tény bántott csak, hogy osztályunkból senki sem társult hozzám.” (Birke Zsófia, Ágcsernyő).

„Már nagyon vártam az Anyanyelvi vetélkedő harmadik fordulóját. Nagyon sokat kerestem a helyes

megfejtéseket, lapozgattam a szótárakat. Igaz, sok időbe telt, míg mindezt kinyomoztam, de ezzel csak okosabb lettem. Nagyon örülök, hogy Önökkel vetélkedhettem (...) Bizony, néha voltak olyan feladatok, amelyek gondot okoztak, ilyenkor segítséget kértem Pék Éva tanító nénitől. Mindenesetre pár ismerettel gazdagabb lettem...” (Horváth Margaréta, Tallós).

„Kedves Pista bácsi! Amikor először kezembe vettem a forduló feladatait, nagyon meglepődtem, mert egy kicsit nehéznek találtam. De az idő múltával rájöttem a helyes megoldásokra.” (Sebők Bálint, Hetény)

Darázs Mónika Peredről küldte el megfejtéseit és véleményét a vetélkedőről: „Nagyon fontosnak tartom, hogy a szlovákiai magyar gyerekek s egyben a felnőttek is minél többet foglalkozzanak szép és értékes anyanyelvünkkel. Ehhez vetélkedőjével a Tábortűz is hozzájárult. Én nagyon jól szórakoztam s egyben tanultam is a három forduló keretében.”

„...Nagyon jó és izgalmas volt a különböző feladatok megfejtése. (...) Ha nem is sikerült minden feladatot hibátlanul megoldanom, tanulni sokat tanultam belőle.” (Nagy László, Csallóközaranyos).

„Pista Bácsi, sajnálom, hogy véget ért ez a vetélkedő, amely segített abban, hogy anyanyelvemet minél tökéletesebben megismerjem. A verseny feladatai által gyakorolhattam a magyar nyelv helyesírását, illetve feleleveníthettem azt, amit már megtanultam az iskolában...” (Szabó Krisztina, Hetény).

„Nagyon elnyerte tetszésem ez a vetélkedő, mivel nagyon jónak találom azt, hogy ily módon is ápoljuk anyanyelvünket, amely már 1100 éve gazdagítja az emberiséget...” (Dienes Attila és Kálmán, Lakszakállas)

„Szívesen kapcsolódtam be Pista bácsi vetélkedőjébe. Bizony voltak olyan feladatok, amelyek nehézséget okoztak. Itt-ott segítséget is kértem a tanító nénitől. Mindenesetre pár ismerettel gazdagabb lettem, amit szeretnék a jövőben is gyarapítani. Köszönöm a munkám javításához való türelmét. Tisztelettel: Takács Klaudia, Negyed.”

„Kedves Pista bácsi! Már alig vártam az Anyanyelvi vetélkedő utolsó fordulóját. Ön nagyon ravasz és furfangos bácsi... Az anyanyelvi vetélkedő mindhárom fordulójában nagyon fogas kérdések voltak... Még ha nem is nyerek, akkor is beküldöm!” (Boros Mónika, Pelsőc)

„Kedves Pista bácsi! Nagyon örültem az anyanyelvi vetélkedőnek, főképp azért, mert csak idén kapcsolódtam be a játékba. A vetélkedő nagyon érdekes volt. Én mindig azt hittem, hogy anyanyelvünkön könnyű kifejezni magunkat. Bizony sok feladatnál nem volt ez olyan egyszerű. Nagyon boldog vagyok, hogy versenyezhettem én is. Már alig várom az újabb vetélkedőt...” (Janácsek Anikó, Dobóruszka)

„Kedves Pista bácsi! Az idén már harmadik alkalommal kapcsolódom be az Anyanyelvi vetélkedőbe. Nagyon hasznosnak és egyben szórakoztatónak tartom ezt a játékot. Nagyon sok mindent megtanultam belőlük – a feladatokból. Habár én már nyolcadikos vagyok, azért remélem, hogy ez a játék még nagyon sokáig fennmarad.” (Gazso Éva, Felbár)

„Az Anyanyelvi vetélkedő számomra fontos, mert tanulni lehet belőle. Voltak benne nehezebb feladatok, azokat is igyekeztem megoldani. Remélem, hogy a jövőben is lesz folytatása az Anyanyelvi vetélkedőnek.” (Szalay Judit, Szenc)

„Kedves Pista bácsi! Nagy örömömről szolgál, hogy újra van Tábortűz s benne Anyanyelvi vetélkedő. Mint mindig, most is voltak furfangos, nehezebb és könnyebb feladatok. A feladatok felét könnyű és más segítsége nélkül is el tudtam készíteni, a második feléhez használtam néhány szónál, kifejezésnél értelmező szótárt vagy helyesírási szabálykönyvet.... Remélem, a Tábortűz újságot még az én gyermekem is ugyanilyen izgalommal fogja várni...” (Pastorek Katalin, Ógyalla)

„Kedves Pista bácsi! Nagyon örültünk, hogy ismét van Anyanyelvi vetélkedő. Édesanyám szerint nemcsak a diákoknak hasznos ez a játék, hanem a szülőknek is szórakoztató... A családnak is nagyon hasznos időtöltés” (Varga Erika, Vásárút)

„Nagyon szeretem ezt az újságot, mert sok színes fejtörő van benne, sok cikk és mindenekelőtt a



legjobb az Anyanyelvi vetélkedő. Ezt a versenyt különösen szeretem, mert így jobban megismerhetem anyanyelvemet.”(Tóth Zsuzsanna, Vezekény)

„Már második éve hűen olvasom a Tábortűzt, követem az Anyanyelvi vetélkedőt fordulóról fordulóra. Úgy gondolom, szükség van erre a vetélkedőre, hogy minél jobban megismerjük, megkedveljük anyanyelvünket, ezt a drága ereklyét. Ezért elhatároztam: »felcsapok« én is »nyelvész«-nek, jobban mondva, én is versenyezni fogok. Nekem már a részvétel is öröm.” (Dobry Judit, Galánta)

Mi is az anyanyelv őrzésére, védelmére szólítunk fel mindenkit – játékos formában. Hiszen amit ismeresz, azt szereted, s amit szeretsz, az – a rejtelmes-furfangos, ismereteket felmérő játékok ellenére – sem (lehet) teher... Tehát munkára fel!

# AJÁNLÓ

E feladványgyűjtemény egyaránt alkalmas egyéni tudásszint-felmérésre, valamint párok vagy csoportok közötti vetélkedők megszervezésére. Ez utóbbit elősegítve, a JÁTÉK fejezetben az egy évtizede szervezett vetélkedők némelyikének anyagát teszem közzé.

A feladatok – tartalmilag – ugyan fejezetekre vannak osztva, azonban ezeken belül is változatos sorrendben következnek, így a könyvet bárhol fellapozva különböző rébuszokkal találkozhat a vállalkozó szellemű játékos. Bár igaz: a fejezetek az azonos témakörben való elmélyülést, az „azonos hullámhosszra” való rákapcsolódást hivatottak elősegíteni. (Az első, második feladat megoldása után fokozatosan „rááll” agyunk az adott fejezet feladatait megnyitó zár kulcsára...)

Könyvünk eredetileg ugyan az alapiskolások számára készült, de lényegében minden korosztálynak igyekszik lehetőséget adni a tudás felmérésére, a kreatív gondolkodás serkentésére, nyelvünk sokoldalúságának megismerésére.

A fejezetekre tagolódás ellenére tudatos átfedésekkel is találkozhat az olvasó – az egyik fejezetben el-sajátított ismeretet ugyanis a következő(k) valamelyikében kamatoztathatja. Amíg az első fejezetek (HELYESÍRÁS - NYELVHELYESSÉG, SZÓLÁSOK, KÖZMONDÁSOK, TALÁLÓSOK VILÁGA, RÉG VOLT) összeállításakor nem titkolt célom a tudásszint felmérése, sőt, gazdagítása, az ismeretek gyakorlati alkalmazása volt, addig az INTARZIA- s ANAGRAMMAJÁTÉKOK, a SZÓKINCSPRÓBA s az ELŐTAG, UTÓTAG KERESTETIK fejezetek feladatai a kreativitás kialakítását, fejlesztését szolgálják. Vagyis ezekben a játékoság, a leleményesség, az ötletgazdagság dominál. A MAJDNEM IRODALOM című fejezet feladatai az irodalomban való jártasság helyett – anyanyelvi játékokról lévén szó – inkább nyelvi, nyelvhelyességi ismereteket (és egy kis kópéságot!) igényelnek, mint irodalmat. A JÁTÉKOKat megelőző utolsó kettőben – KAKUKK, NEVEK VILÁGA – viszont a humor, a csalafintaság, a turpisság kerül előtérbe – de egyúttal ismeretekkel is felvértezheti magát az ide lapozó. A könyvet lapozva, számos szlovákiai sajátossággal szembesül az olvasó/rejtvényfejtő.

Az egyes „rébuszok” megoldását segítő minden témaegységet „bemelegítő” példa vezet be.

Ugyanabból a feladatkörből több – tíz, tizenöt, húsz sőt néha még ennél is több – követi egymást, ugyanis csak ez a biztosítéka annak, hogy a megoldásra vállalkozó egyén (gyermek és felnőtt) a feladat logikai felépítésére rájöjjön. Sok esetben csak a negyedik, nyolcadik példánál „esik le a tantusz”; ezt követően aztán visszamenőleg az előzőek is megoldhatóak.

Az egyes fejezetek feladatainak átfedése az átjárhatóságot, a nyílt kapuk létét szavatolja. A csoportosítás, a fejezetekre osztás csupán „az azonos hullámhosszon való gondolkodást” hivatott elősegíteni.

A JÁTÉK részben olyan feladványokkal találkozik a Kedves Versenyző, amelyeket az előző fejezetekben már aprólékosan átvett, amelyek megoldási menetébe már belekóstolt – azonban gondosan ügyeltem arra, hogy a több ezer feladvány között egy se ismétlődjön.

# HELYESÍRÁS, NYELVHELYESSÉG

„Az emberek általában azt hiszik, hogy szépen, »művészi« írni azt jelenti, hogy egyszerű gondolatait is az ember jól felcifrázva, bonyolultan adja elő. Ennek éppen az ellenkezője az igaz. Szépen az ír és beszél, akinek sikerül még a bonyolult gondolatait is egyszerűen és világosan előadni. A művészet pedig ott kezdődik, ahol az ember az ilyen előadással még élvezetet is szerez hallgatóinak. A jó magyar írás és beszéd tanítását voltaképpen a helyes gondolkodás tanításával kell kezdeni. Jól beszélni és írni magyarul: jellemkérdés.” (Illyés Gyula)

„Javításra idődet ne sajnáld! A javítás is alkotás. Gyöngy, gyémánt, ha csak borsónyi is, értékesebb magánál a koronánál. S ha egy nap csak egy gyémántcseppet alkotsz is egy mondatban vagy egy szóban: gyűrűbe illesztettél drágakövet.” (Gárdonyi Géza)

## 1. „L” VAGY „LL”

Sok esetben gondot okoz az „ál” – „áll” szavaink írásmódja. Az alábbi összetett és képzett szavak hiányzó „l” hangjának helyettesítését kérjük tőled – a szavak értelmének megfelelően! (A pontok számát ne vedd figyelembe!)

- |                 |                  |                     |                   |
|-----------------|------------------|---------------------|-------------------|
| 1. á.....arc    | 5. á.....ástalan | 9. á.....ásfoglalás | 13. helytá.....   |
| 2. á.....haj    | 6. á.....név     | 10. á.....szakáll   | 14. á.....szíj    |
| 3. á.....csont  | 7. á.....kulcs   | 11. á.....ruha      | 15. á.....szakáll |
| 4. á.....kapocs | 8. fenná.....    | 12. á.....szent     | 16. á.....jad!    |

## 2. HIBAVADÁSZAT

Hány hibát lelsz az alábbi szövegben? Húzd át, és írd fölé a helyes alakot!

Duna-Szerdahelyről, a Csalóköz szivéből küldöm e képeslapot. Úszótanfolyamon vagyunk, Pünkösöd másnapján érkeztünk. Itt is gyakoroljuk az Anyák napjára összeállított műsorunkat. A városban zömében Magyarok élnek, de hallani Szlovák szót is.

Érsek-Újvárra Vasárnap este, május 1-én érkezünk.

Barátod: Péter

2002. április. 25

## 3. ÍGY VAGY ÚGY?

Néha elbizonytalanodunk, ha kétféleképpen leírt szóval találkozunk. Vajon melyik szó használata, írásmódja helyes? Az egyik vagy a másik? Esetleg mindkettő?

Az alábbi szópárok közül a helyesnek vélt alakot húzd alá!

- |                               |                           |                       |
|-------------------------------|---------------------------|-----------------------|
| 1. hidd el! – higgyed el!     | 6. szalag – szallag       | 11. dunya – dunna     |
| 2. szőj! – szöjj!             | 7. madrac – matrac        | 12. mész – mégy       |
| 3. hallgatódzik – hallgatózik | 8. kacsintgat – kacsingat | 13. Attila – Atilla   |
| 4. szőlő – szöllő             | 9. ezzel – evvel          | 14. glóbusz – glóbus  |
| 5. lélegzet – léleket         | 10. masni – masli         | 15. hátrább – hátrébb |

#### 4. KIRÁNDULÁS

Azokat pakold a bőröndbe, amelyek magas hangrendűek, a táskába rakd a mély hangrendűeket! Amit nem vihetsz magaddal, azt karikázd be!

sapka, cipő, sál, nyaklánc, zokni, óra, szemüveg, zsebkendő, mellény, könyv, ellenőrzőkönyv, orvosság, dobókocka, esernyő, kesztyű, papucs, fésű, szoknya, csizma, kulcs

TÁSKA:

BŐRÖND:

#### 5. BETŰRENDBE SOROLÁS

Ábécérendbe állítás esetén melyik szó áll előbb? Húzd alá azt a szót, amelyet az első hely illet meg!

- |                        |                           |
|------------------------|---------------------------|
| 1. BÁLINT vagy BALÁZS  | 7. ANDOR vagy ANDREA      |
| 2. KÓBOR vagy KOVÁCS   | 8. JUDIT vagy JÚLIA       |
| 3. IRÁN vagy IRAK      | 9. TAMÁS vagy TAMARA      |
| 4. CUKOR vagy CSATA    | 10. DALMA vagy DÁLIA      |
| 5. KASZINÓ vagy KASSZA | 11. BENEDEK vagy BÉNI     |
| 6. ÓRA vagy ORR        | 12. MÍTOSZ vagy MITOLÓGIA |

#### 6. VÁLASZD A HELYES ALAKOT!

A három választási lehetőség közül húzd alá a szerinted helyes – egyetlen! – lehetőséget!

- a) Kiolvastam az Egri csillagokat.
- b) Kiolvastam az Egri csillagok című regényt.
- c) Elolvastam az Egri csillagokat.

#### 7. STILISZTIKA

Tizenegy „beteg” mondatot adunk közre: feladatod, hogy gyógyítsd meg őket nyavalyáiktól!

- a) Amikor édesapámat baleset érte, én egy meg fél éves voltam.
- b) Százötven év telt el azóta, hogy Aradon szabadságszeretetükért kivégezték a tizenhárom vértanút.
- c) Tegnap ünnepélyes keretek között nyitották meg a tíz Franciaországban élő művész tárlatát a helyi galériában.
- d) A mérkőzésen nekünk voltak sokkal több helyzeteink, de Fortuna nem társult hozzánk – nyilatkozta a vendégcsapat edzője.
- e) Amikor a falunkba látogat egy idegen turista, máris afelől érdeklődik, hol találja a ...
- f) A döntő mérkőzésre vasárnap délután 15 órakor kerül sor.
- g) A születésnapomra annyi ajándékot kaptam, hogy az nem igaz!
- h) Szombaton biciklizni szerettem volna, de azonban elromlott a kerékpárom.
- i) A tettesek szégyenükben lehajtották fejeiket.
- j) Úgyis meg lesztek mondva az igazgató bácsinak!
- k) Őtet is hívassák a községi hivatalba, vagy csak tégedet?

## 8. SZÓTAGOLÁS

Másold le minden lehetséges helyen elválasztva a következő szavakat!  
maharadzsza, legügyesebb, felemelés, joghurtért, Bertha, divatáru

---

---

---

---

## 9. „N” VAGY „NN”?

Az alábbi tíz szópár közül melyek a helyesen írt alakok? Az általad helyesnek vélteket húzd alá!

- |                   |                             |                       |
|-------------------|-----------------------------|-----------------------|
| a) len – lenn     | d) köszöni – köszönni       | g) elcseni – elcsenni |
| b) üzeni – üzenni | e) megkeni – megkenni       | h) kin? – kinn        |
| c) fen – fenn     | f) utána – utánna           | i) fensík – fennsík   |
|                   | j) bennszülött – benszülött |                       |

## 10. GYÓGYKLINIKA

A hiba – főképpen mások hibáinak – észrevétele felismerőképességet, koncentrált figyelmet, nyelvi tudatosságot igényel. Falragaszokon, felhívásokban, különböző közleményekben – sajnos – gyakorta fordul elő hibás szó- és mondathasználat, helytelen nyelvi alak. És a tanulók feleletei, dolgozatai sem kivételek!

Vajon milyen nyelvi vétségek fordulnak elő az alábbi mondatokban?

- Négy Kolos megyei helységben csökkent húsz százalék alá a magyarság.
- Letartóztatták a feltételezett finn repülőgép merénylőjét.
- A dzsungel olyan őserdő, ahová emberi kéz még nem tette be a lábát.
- Zrínyi Miklóst, a költőt a bécsi udvar által felbérelt vadkan ölte meg.
- A végvári vitézek ki voltak téve számos megpróbáltatásnak, nem is éltek haláluk napjáig. Sokkal korábban meghaltak.
- Puskin temetése előtt halt meg három nappal.
- A csatornák bűze miatt a főváros levegője annyira egészségtelen, hogy lakosai más városban laknak.
- Jancsi árva gyerek volt, nem volt sem apja, sem anyja, a világra is más hozta őt.
- Hiába igyekeztünk produkciónkkal a bemutatón, az övéké nagyobb sikert aratott.
- Tegnap olyan borzasztóan finom ebédet kaptunk, hogy még ma is érzem az ízét a számban.
- Az újjáalakult társulat bemutatójára körülbelül 891 ember volt kíváncsi.

## 11. BU – BÚ

Ha a pontokat behelyettesíted az odaillő két-két betűvel, mindkét oszlopban találsz egy-egy szót, amelyik a másik oszlopba illik.

- |             |            |
|-------------|------------|
| .....ja     | .....vár   |
| .....cka    | .....bol   |
| .....zog    | .....tor   |
| .....ksza   | .....li    |
| .....csú    | .....jóska |
| .....zogány | .....sul   |



## 12. MELYIK ALAK HELYES?

Mindegyik sorban ugyanazt a (vagy csupán hozzá hasonló?) szót találsz meg négyféleképpen leírva. Húzd alá mindegyik sorban az általad helyesnek vélt szóalakot!

- a) áld – álld! – áldd – álldd!
- b) óvoda – óvóda – ovóda – ovoda
- c) vetet – vetett – vettet – vettett

## 13. RÖVIDEN VAGY HOSSZAN?

A magánhangzók rövidsége, illetve hosszúsága egyes szavakban gondolkodóba ejti az embert. Válogatunk egy csokorra valót – a szópárok közül az általad helyesnek vélt alakot húzd alá!

### A) i – í

- |                        |                        |                        |
|------------------------|------------------------|------------------------|
| a) kimél – kímél       | f) kísérlet – kíséret  | k) kíváncsi – kíváncsi |
| b) pacsírta – pacsírta | g) kísértet – kísértet | l) bibic – bíbic       |
| c) itél – íté          | h) szolid – szolid     | m) hinár – hínár       |
| d) itélet – ítélet     | i) szelid – szelíd     | n) színház – színház   |
| e) ígér – ígér         | j) sima – síma         |                        |

### B) u – ú

- |                              |                                 |                    |
|------------------------------|---------------------------------|--------------------|
| a) utál – útál               | f) felborul – felborúl (a szék) | j) buza – búza     |
| b) lámpabúra – lámpabúra     | g) fujdogál – fújdogál          | k) bábu – bábú     |
| c) kulturális – kultúrális   | h) vadludak – vadlúdák          | l) gyujt – gyújt   |
| d) hugocskám – húgocskám     | i) zuzmara – zúzmara            | m) gunyos – gúnyos |
| e) beborul – beborúl (az ég) | n) galambduc – galambdúc        |                    |

### C) ü – ú

- |                                  |                          |                            |
|----------------------------------|--------------------------|----------------------------|
| a) becsül – becsúl               | f) hűsítő – hűsító       | j) gyül – gyúl             |
| b) lenyüggöz – lenyűggöz         | g) kitünő – kítűnő       | k) gyülekezet – gyűlekezet |
| c) tűzijáték – tűzijáték         | h) megszűnik – megszőnik | l) fűz – füz               |
| d) tűzifa – tűzifa               | i) tűnik – tűnik         | m) fűzes – fűzes           |
| e) nekigyürkőzik – nekigyűrkőzik | n) kihül – kihúl         |                            |

## 14. HELYES? HELYTELEN?

1, 2, X, 0

Mindegyik szót kétféleképpen írtuk le, a te feladatod a tippelés:

- ha az első oszlopban levő írásmódot tartod helyesnek, írd 1-et
- ha a második oszlopban levő írásmód az elfogadható, írd 2-et
- ha egyik írásmód sem ütközik helyesírási szabályba, vagyis ha mind a két írásmód alkalmazható, akkor írd X-et
- ha mindkét írásmód helytelen, vagyis mindkettő szabályellenes, írd 0-át!

- |                     |                                 |
|---------------------|---------------------------------|
| 1. FOOTBAL – FUTBAL | 8. ASZTALTENISZ – ASZTALITENISZ |
| 2. BUFET – BÜFFÉ    | 9. CSERESNYE – CSERESZNYE       |
| 3. IRT – ÍRT        | 10. VÁLOGAT – VÁLLOGAT          |
| 4. FÜZET – FIZET    | 11. HALHATATLAN – HALLHATATLAN  |
| 5. HÁNC – HÁNTS!    | 12. BALON – BALLON              |
| 6. LYUK – LUK       | 13. ROSSZAL – ROSSZALL          |
| 7. TAPASZT – TAPASZ |                                 |

## 15. „T” VAGY „TT”?

(esetleg IS-IS?)

Tizenhárom szót közlünk, mindegyikben öt pont helyettesíti a kihagyott „t” betűt. A feladatod eldönteni, hogy a foghíjas szóba szimplán (1) vagy duplázva (2) kell-e beilleszteni a hiányzó betűt. Esetleg így is, úgy is (X) elfogadott – természetesen más-más értelmezésben – a nyert kifejezés?

- |                     |                    |                   |
|---------------------|--------------------|-------------------|
| 1. fizete.....      | 5. talpala.....nyi | 9. őrizze.....    |
| 2. par.....alan     | 6. ú.....alan      | 10. kerese.....   |
| 3. fede.....len     | 7. helye.....      | 11. ragasz.....at |
| 4. figyelme.....len | 8. melle.....      | 12. csipe.....nyi |
|                     |                    | 13. ille.....     |

Melyikből – 1, 2, X – van több?

## 16. A KIS HADNAGY TRAGÉDIÁJA

Az alábbi tudósítás egy múlt századi folyóiratban jelent meg.

„Porembai Witwiczky Ferencz lovag, a 12-ik gyalogezred legfiatalabb hadnagya, egy üde gyermekarcú, örökvidám ifjú vetett véget a hét elején fegyverével nagyreményű életének. Ott volt az egész czivilértelmiség is a parádés szép katonai gyászpompán és nem egy két szép leány fakadt könnyre miatta. A szebbnél szebb koszorúk az egész gyászkocsit elborították. Öngyilkosságáról egész legendák keringnek, amikből csak egy való, a váratlan korahalál. Olyan volt, mint a virág, mit egy forgatag szél letör és eltípor. Nyugodjék békével.”

Mi a véleményed a leírtakról?

## 17. „K” VAGY „KK”?

Az alábbi szavakban a „k” betűt pontokkal jelöltük – a te feladatod a hiány pótlása. Reméljük, ez nem jelenthet gondot egyikőtöknek sem...

- |                   |                                 |                    |
|-------------------|---------------------------------|--------------------|
| 1) sa.....tábla   | 5) a.....robata                 | 9) e.....ora       |
| 2) bü.....fa      | 6) .....a.....u.....            | 10) e.....orra     |
| 3) a.....umolátor | 7) sar.....al (sarokkal lát el) | 11) ci.....ca..... |
| 4) a.....ord      | 8) sar.....all (ösztökél)       | 12) so..... so...  |
|                   |                                 | 13) la..... la...  |

## 18. EGY KIS STILISZTIKA

Próbálj rálelni az alábbi szövegek, mondat- s gondolattörédek nyelvi ficamaira! Gyógyítsd őket!

A) Hetilapunk riporterének vallotta egy ötvenéves férfi:

„A keresztapám, aki a kocsmát nemigen szokta elkerülni, az egyik napon, amikor egy demizson disznótorhoz előkészített borral tért haza a szőlőhegyről, betért a söntésbe.”

B) „A minden magyar iskolába beíratott gyermek megkapja a rendkívüli értéket, a kb. 10 000 Ft-ot képviselő kétkötetes Millenniumi Olvasó- és Daloskönyvet.”

C) „A kislány kihajtotta a mezőre a tehenet. Ruha nem volt rajta.”

D) „A világvégi hisztériáról nem egy krónika tesz említést. Egyik ezek közül éppen a 999. év december 31-én söpört végig Európán.”

E) „A nagy múltú együttes edzője ekképp nyilatkozott:

– A csapatnak a hétvégi mérkőzésen ponto(ka)t kell szereznie. Amennyiben nem, mindennek vége!

F) „Hivatalosan is alátámasztották: a sörivők tovább élnek, mint e nemes ital ellenzői. A hamburgi Quick napilap tette közzé az örvendetes hírt: aki naponta fél liter sört megiszik, hét évvel tovább él, mint a sörnemissza.”

G) „Martinovicsot 1795-ben négy társával lefejeztették...”

H) „Ezt kívánja tőlünk a hagyományos nők iránti tisztelet – fejezte be ünnepi beszédét a szónok.”

I) „Az időjárás a hazaiak malmára hajtotta a vizet. Egész idő alatt esett, a feltételek szinte szabályellenesek voltak. A bírók végül is a hazaiak javára döntöttek.”

J) „Az új edzőnek jó módszere van arra, hogy megtalálja a játékosok nyelvét.”

### 19. „J” VAGY „LY”

Pótold az alábbi szavakban a hiányzó „j” vagy „ly” betűt!

- |              |                       |                             |
|--------------|-----------------------|-----------------------------|
| 1. csák...a  | 7. fák...a            | 13. bo...t bo...t           |
| 2. csuk...a  | 8. mu...a             | 14. sú...t sú...t           |
| 3. bó...a    | 9. kop...a            | 15. mág...a                 |
| 4. csigo...a | 10. pozdor...a        | 16. fog...a fog...a         |
| 5. gu...a    | 11. szab...a szab...a | 17. csavar...uk csavar...uk |
| 6. tu...a    | 12. esté...e esté...e | 18. laká...os laká...os     |

Néhány esetben több megoldás is lehetséges!

### 20. MELYIK A HELYES ALAK?

Földrajzi nevek írásakor néha elbizonytalanodunk – pedig nem is toldalékos alakokról van szó! Vajon az alábbiak közül melyik az elfogadott? Húzd alá az általad helyesnek vélt alakot!

- a) Nagy-Británia vagy Nagy Brittánia, esetleg Nagy-Britannia
- b) Szaud-Arábia vagy Szaúd-Arábia, esetleg Szaúdarábia
- c) Kaspi-tenger vagy Kaszpi tenger, esetleg Kaszpi-tenger
- d) Új Zéland vagy Újzéland, esetleg Új-Zéland
- e) Dél-Afrikai Köztársaság vagy Dél-afrikai Köztársaság, esetleg Délafrikai Köztársaság
- f) Korea vagy Kórea
- g) Kuvait vagy Kuwait

### 21. A „H” BETŰ

A „H” betű Magyarország nemzetközi

- a) gépkocsi-jelzését
- b) gép-kocsijelzését
- c) gépkocsijelzését jelöli

### 22. HOGYAN ÍRNÁD?

Barna Ignác (1822–1894) költő, műfordító, természettudományi író Zách Klára című elbeszélő költeményében többek között ezeket a sorokat is olvashatod:

„Mind harmadíziglen vesszen az,  
Ki Záchchal vérrokon,  
A többi szolgáltság alatt  
Görbedjen, mint barom!”

Hogyan írjuk a kiemelt nevet – ma?

### 23. EGYBE VAGY KÜLÖN?

Helyezd a megadott mondatokba az alábbi szavakat!

a) úgy, hogy – úgyhogy

Sohasem tudott időben elaludni, ..... mindig elkésett.

Megdorgálták..... egyhamar nem felejt el.

b) hogyan – hogyan ne

Megfenyegették, ..... beszéljen.

– Eljössz? – kérdezte.

..... – felelte.

c) igen is – igenis

Az egyik azt mondta: ....., a másik meg úgy válaszolt, hogy lehet ..... meg nem is.

d) úgy mint – úgy, mint

Játszanak ők is.....ti.

A magyar zászló háromszínű, ..... piros, fehér, zöld.

### 24. MELYIK A PÁRJA?

Egyeztesd a két oszlop egymáshoz illő szavait! Elárulom: mellérendelő szókapcsolatokat, összetételeket kapsz eredményül. A kérdés csupán az, hogy a születendő tíz szót egybeírjuk-e vagy kötőjellel.

ma	főz
egy	világ
bú	vétel
ásó	vesz
süt	név
adás	hal
ország	kettő
ad	holnap
hír	kapa
él	bánat

egybeírjuk:

kötőjellel írjuk:

### 25. DÖNTSD EL, MELYIK A HELYES ALAK!

Kétféleképpen tüntettünk fel néhány szót. Döntsd el, melyik az elfogadott alak! Az első? A második?

Esetleg mindkettő? Vagy egyik sem?

- |                                   |                         |
|-----------------------------------|-------------------------|
| 1. fű – fűj                       | 8. tied – tiéd          |
| 2. fonal – fonál                  | 9. veres – vörös        |
| 3. Judka – Jutka (Judit beceneve) | 10. sztyepp - sztyep    |
| 4. hova – hová                    | 11. bandzsal – bandzsa  |
| 5. bicigli – bicikli              | 12. csuda – csoda       |
| 6. pör – per                      | 13. bünhődik – bünhődik |
| 7. rosda – rozsda                 |                         |

## 26. IGEPÓTLÁS

Egészítsd ki a szöveget a zárójelben megadott igék felszólító módú, egyes szám 2. személyű, alanyi vagy tárgyas ragozású alakjával!

- ..... előre az ismerősöknek! (köszön)  
..... a rendszeres testmozgást! (elkezd)  
..... magad mindennap! (edz)  
Ne..... mások bizalmát! (eljátszik)  
..... egy érdekes könyvet! (elolvas)  
Ne..... olyan terveket, amelyeket nem tudsz megvalósítani! (szó)  
..... új készségeket, képességeket! (elsajátít)  
..... abban, hogy szorgalommal bármit elérhetsz! (hisz)

## 27. PÓTOLD A MEGFELELŐVEL!

A megfelelő szót írd a kipontozott helyre!

János még reggel is ..... a lakás árát, pedig barátja ..... többet ígért érte. A kerítést ..... festettük be. A vetés már szépen ..... Cipő nélküli ..... nem kellemes a forró homokon járni, mégis, egy fél napig.....kellett. Az uraság ..... a kastély dísztermében lesz. Karácsony ..... szeretetben telik.

A betoldandó szavak: sokall, sokkal, zöldell, zölddel, talpal, talppal, estéje, estélye

## 28. GYÓGYKLINIKA

Gondolkodj az alábbi szöveg leromlott helyesírásának gyógyításáról! Színes tollal javíts! Húzd át a beteg szót és írásmódot, s írd fölé az egészséges alakot!

„Városunkban az idei nyári program május 27-dikén kezdődik, s június 1-én zárul. A település nagy szülőtjéről elnevezett fesztivált a Művész születésének 175 évfordulója tiszteletére rendezik meg. Már biztosra vehető, hogy két vendégegyüttes is fellép: május 29.-én egy Erdélyi, 31-én pedig egy fővárosi csoportnak tapsolhatunk. A hazaiak is készülnek. A jövő hónap 1.-ső napján mutatják be irodalmi, s történelmi művekből válogatott összeállításukat, ami a Honfoglalás dicső koráról szól.”



## 29. NYELVHELYESSÉGI VÉTSÉGEK

Mondatainknak súlyuk van: egy-egy szó, nem helyénvaló jelző vagy nem tényszerű megállapítás, esetleg szórendi vétség pongyolaságot, kétértelműséget, mi több, humort kelthet, mosolyt csalhat az olvasó, a hallgató arcára. Lapjainkban és diákdolgozatokban bukkantam az alábbi „beteg” mondatokra, „megnyomorodott” szerkezetekre. Próbáld „nyavalyáikat” felismerni – és meggyógyítani!

- a) Éttermünkben halas ételek csak időnként rendelhetők.
- b) Jelcinnek két asszonyleánya és egy fia van.
- c) A szomszédék leánya még nem férjezett.
- d) Kérem, rádiózzanak velünk a holnapi napon is!

## 30. ANYANYELVI MINIKVÍZ

Mivel a vetélkedők világát éljük – mi is állítottunk össze kérdéseket helyesírásunk, nyelvhelyességünk „háza tájáról”. A kérdések egyszerűek és rövidek – remélhetően a válaszadás sem okoz nehézséget. Írd alájuk a helyes válaszokat!

- a) Nyelvünk beszédhangállománya nem mindennapi érdekességgel szolgál: 39 beszédhangunk van, és ezt a 39-et 40 betűvel jelöljük. Miként lehetséges ez?
- b) Hány magánhangzó és hány mássalhangzó van nyelvünkben?
- c) Melyik a leggyakrabban előforduló magánhangzónk?
- d) Melyik a leggyakrabban előforduló mássalhangzónk?
- e) Mássalhangzóval vagy magánhangzóval végződik-e a legtöbb főnév nyelvünkben?
- f) A magyar szavak végén mindig hosszú az ó. Ez alól csak két kivétel van, ezek is indulatszavak. Melyek?
- g) Miért helytelen ez a mondat: „Átesett a szék másik oldalára?”
- h) Ha ötödmagammal veszek részt a hétvégi kiránduláson, akkor hányan ruccanunk ki valahová?
- i) Az ötödfél éves ló hány éves?
- j) Melyik kisebb: a „helység” vagy a „helyiség”?
- k) Két mondatot közlünk: az egyikben egybeírva és kis kezdőbetűvel látható a személynév, a másikban két szóba írtuk és nagy kezdőbetűvel. Mind a két mondat úgy helyes, ahogyan írva van. Miért?  
„A háryjánosok gyakran aratnak sikert.”  
„A Zrínyi Miklósok küzdelme nem volt hiábavaló.”
- l) A csokor és a bokréta szavunk „házasságából” keletkezett a csokréta, a csóró és a purdé szavunkból a csurdé kifejezés. Vajon a csupaszw szavunk miből jött létre?
- m) Melyik változat a helyes: Jancsi szíveli Juliskát, vagy Jancsi szívleli Juliskát.

n) Hogyan mondanád eszperentéül (csupán „e” magánhangzót alkalmazva), hol természetik a kender, s hol a lent?

o) Hogyan orvosolnád az alábbi tudósítás utolsó tagmondatában megjelent stilisztikai vétséget:

„Jelenleg 45 fiatalról gondoskodunk. Közülük tizenöten még nem érték el a 18. életévüket. Négy fekvő, magatehetetlen, súlyosan sérült páciensünk különleges gondoskodást igényel, de van három tolókosiban élő gyermekünk is.”

p) Van-e értelembeli különbség az alábbi két mondat között:

„X városban minden hónap első péntekén megszervezik a magányosok találkozóját.”

„X városban minden hónap első péntekén megszervezik az elhagyatottak találkozóját.”

r) Hogyan értelmezhető az alábbi két mondat?

„A tanácskozás zárt ajtók között zajlik.”

„A tanácskozás zárt ajtók mögött zajlik.”

s) Találsz-e kifogásolnivalót az alábbi mondatban?

„Megkezdték a város egyetlen zsidó zsinagógáját renoválni.”

t) Milyen magyarázat fűzhető az alábbi kijelentéshez?

„És ekkor egyik bal kezébe fogta a hatalmas kalapácsot, s azzal próbálta helyreigazítani a keletkezett kárt.”

u) Mi a véleményed az ilyen kijelentésről?

„A jelenlevők a saját szemükkel láthatták, milyen szidalmazás hangzott el az elnök szájából.”

v) Mi kifogásolható az alábbi apróhirdetésben?

„Gyermektelen, önhibáján kívül elvált nő házasság céljából megismerkedne komoly, intelligens, hajdon fiatalemberrel...”

z) Az egyik sporttudósításban olvashattuk:

„A játékvezető kezében tartotta a mérkőzést, két sárga lapot adott a játékosoknak.”

## KULCS

(A stilisztikai feladatok legtöbbször közlésekor egykori „kis nyelvészeim” cícommentes, de logikával és humorral átírt magyarázatára hagyatkozom, ezzel is emléket állítva egykori tevékenkedésüknek...)

### 1. „L” VAGY „LL”

Betoldáskor az ál = hamis, áll = főnév (testrész), illetve az áll (ige) szavak helyesírása szolgált kiindulópontként.

1. álarc 2. álhaj 3. állcsont (testrész), álcson (hamis csont, pl. a kutyának) 4. állkapocs (testrész), álkapocs (hamis kapocs) 5. állástalan
6. álnév 7. állkulcs 8. fennáll 9. állásfoglalás 10. állszakáll (az arcnak a száj alatt levő, kerekded részén nőtt szakáll) 11. álruha 12. álszent
13. helytáll 14. állszij (az állhoz simuló szij), álszij (hamis szij) 15. állszakáll 16. álljad!

### 2. HIBAVADÁSZAT

Dunasz~~er~~dahelyről, a Csallóköz szívéből küldöm e képeplapot. Úszótanfolyamon vagyunk, p~~ün~~kösd másnapján érkeztünk. Itt is gyakoroljuk az anyák napjára összeállított műsorunkat. A városban zömében magy~~ar~~ok élnek, de hallani szlovák szót is.

Érsekújvárba vasárnap este, május 1-jén érkeztünk.

Barátod: Péter

2002. április. 25.

### 3. ÍGY VAGY ÚGY?

1. hidd el! – higgyed el! 2. szőj! – szőjj! 3. hallgatódzik – hallgatózik 4. szőlő – szöllő 5. lélegzet – lélekzet 6. szalag – szallag 7. madrac – matrac 8. kacsintgat – kacsingat 9. ezzel – evvel 10. masni – masli 11. dunyha – dunna 12. mész – mégy 13. Attila – Atilla 14. glóbusz – glóbus 15. hátrább – hátrébb

### 4. KIRÁNDULÁS

A TÁSKÁba kerül: sapka, sál, nyaklánc, óra, orvosság, dobókocka, papucs, szoknya, kulcs

A BŐRÖND tartalma: cipő, szemüveg, zsebkendő, mellény, könyv, ellenőrzőkönyv, esernyő, kesztyű, fésű

AMIT NEM VIHETSZ MAGADDAL: zokni, csizma

### 5. BETŰRENDBE SOROLÁS:

Melyik szó áll előbb?

Minden esetben az aláhúzott: 1. BÁLINT vagy BALÁZS 2. KÓBOR vagy KOVÁCS 3. IRÁN vagy IRAK 4. CUKOR vagy CSATA 5. KASZINÓ vagy KASSZA 6. ÓRA vagy ORR 7. ANDOR vagy ANDREA 8. JUDIT vagy JÚLIA 9. TAMÁS vagy TAMARA 10. DALMA vagy DÁLIA 11. BENEDEK vagy BÉNI 12. MÍTOSZ vagy MITOLÓGIA

Jegyze meg: a betűrendbe-soroláskor a hosszú magánhangzó megelőzheti a rövidet, ugyanis azonos értékűek. A sorrendet a következő helyen álló hang (betű) határozza meg.

### 6. VÁLASZD A HELYES ALAKOT!

c) Elolvastam az Egri csillagokat. (Könyvet, újságot kiolvasni nem lehet.)

### 7. STILISZTIKA

(A helyreigazításokhoz fűzött magyarázatokat az egykori versenyzők leveleiből válogattam.)

a) Amikor édesapámat baleset érte, én másfél éves voltam.

b) Százötven év telt el azóta, hogy Aradon szabadságszeretetéért kivégezték a tizenhárom honvédtábornokot. (vértanúkká kivégzésük után váltak vértanú kivégezni képtelenségg!) (Múcska Imre)

c) Szórendi vétség: tíz Franciaország nem létezik. Helyesen: Tegnap ünnepélyes keretek között nyitották meg a Franciaországban élő tíz művész tárlatát a helyi galériában. (Kutak Erika)

- d) A határozatlan számnév után egyes számú alany következik: nekünk volt sokkal több helyzetünk. Így a helyes. (Kovács Krisztián)
- e) Idegen turista? Miért? Van helyi turista is? (Pavlovics Katalin)
- f) Miért nem délelőtt 15 órakor? Minden bizonnyal azért, mert ilyesmi nem létezik! De egyesek elfelejtik, hogy délután 15 óra sem létezik! Délután háromkor, vagy egyszerűen 15 órakor! (Tóth Zsuzsa)
- g) Vagy igaz, vagy nem! Döntsd el! Vagy semmit nem kaptál, vagy sok mindent, viszont az valóság, tehát nem mondhatod rá, hogy nem igaz! (Szolgay Szilvia)
- h) Helyesen tette, hogy elkerülte a szóismétlést, másodszor kerékpárt írt a bicikli helyett, de a két kötőszót (de, azonban) már nem tudta kicselezni. (Dániel Csaba)
- i) Hétfejű sárkányok voltak? Mert ha nem, akkor csak a fejüket hajthatták le, bármennyire is szégyenkeztek! (Terebesi Edit)
- j) Ti meg lesztek mondva, a macska meg fel lesz mászatva a fára...?! Egyszerűen: Megmondunk benneteket. (Deák Tímea)
- k) Kurta mondat három hibával! ötöt? Tégedet? Nem lett volna elég a rövidebb alak: öt, téged? Ráadásul hívassák a hívatják helyett?! (Török Mónika)

## 8. SZÓTAGOLÁS

ma-ha-ra-dzsa, leg-ü-gye-sebb, fel-e-me-lés, jog-hur-tért, Ber-tha, di-vat-áru

## 9. „N” VAGY „NN”?

A tíz szópár közül hét esetben mindkét írásmód elfogadott, természetesen más-más értelemben!

- a) len – lenn b) üzeni – üzenni c) fen – fenn d) köszöni – köszönni e) megkeni – megkenni f) utána – utánna g) elcseni – elcsenni h) kin – kinn i) fensík – fennsík j) bennszülött - benszülött

## 10. GYÓGYKLINIKA

- a) Helyesebb lenne a „Kolos megye négy helységében....” szórend. „Négy Kolos megye” tudtommal nincs! Egyébként elég szomorú ez a hír... (Kovács Erika)
- b) „Feltételezett finn repülőgép?” Tehát nem tudják biztosan, hogy finn, norvég vagy hottentotta volt-e a repülőgép, de a merénylő már megvan! Bravó! Szerintem a repülőgép tuti finn volt, a merénylőre mondható, hogy „feltételezett”. Vagyis helyesen: „Letartóztatták a finn repülőgép feltételezett merénylőjét.” (Pavlovics Péter)
- c) A dzsungel olyan őserdő, ahová ember még nem tette be a lábát. (Bódi Lúcia)
- d) „Milyen nyelven értekezett a vadkannal a bécsi udvar? S a vadkan mennyiért vállalta el a megbízatást? Ezt is jó lenne tudni! Zrínyi Miklóst, a költőt a bécsi udvar által felbérelt orvvadász ölte meg. Vagy vadkan. De nem felbérelt vadkan!” (Pavlovics Péter)
- e) „Az embernek halála előtt meghalni – képtelenség! Még egy végvári vitéznek is!” (Vermes Zsuzsa)
- f) „Ezek szerint Puskin előre tudta, mikorra tűzték ki temetése dátumát, hát gondolta: Itt az ideje, hogy előtte három nappal meghaljak.” (Török Marika)
- g) „Vagyis a fővárosnak nincs lakója!” (Kovács Péter)
- h) „Ez már kész kabaré!” (Deák Tímea)
- i) „Hiába igyekeztünk produkciónkkal a bemutatón, az övék nagyobb sikert aratott. De a produkció helyett előadást is írhatott volna az illető.” (Tóth Kriszta)
- j) „Vagy nagyon borzasztó, vagy igen finom lehetett az az étel, hogy még ma is érzed az ízét a szádban, de borzasztóan finom semmiképpen sem lehetett!” (Kanyicska László)
- k) „Vagy 891 ember volt kíváncsi a bemutatóra, vagy körülbelül kilencszáz. A körülbelül után nem következhet pontosan meghatározott mennyiség!” (Kovács Katalin)

## 11. BU – BÚ

Az első oszlopban a **búcsú** hosszan írandó, a többi szó röviden; a második oszlopban csupán a **buli** írandó röviden, a többi hosszú „ú”-val.

## 12. MELYIK ALAK HELYES?

a) **áld** (ige kijelentő módban) – **állid!** (az áll ige felszólító módú alakja tárgyas ragozásban) – **áldid!** (az áld ige felszólító módú alakja) – **állidd** (ilyen helyesírással írt szóalak nincs), vagyis egy, az utolsóként leírt alak nem fogadható el

b) **óvoda** – **óvóda** – **ovóda** – **ovoda**

Csak a legelsőként leírt alak fogadható el helyesírással. (Az óvoda eredeti jelentése: intézmény, ahol óvják, védik a rájuk bízott gyermekeket.)

c) **vetet** (a vesz ige műveltető alakja) – **vetett** (a vet ige múlt idejű alakja) – **vettett** (a vet ige műveltető alakja) – **vettett** (ilyen igealakunk nincs)

## 13. RÖVIDEN VAGY HOSSZAN?

Az aláhúzott alak a helyesírással elfogadott:

A) i – í

a) kimél – kímél b) pacsirta – pacsirta c) itél – ítél d) itélet – ítélet e) igér – ígér f) kísérlét – kísérlet g) kísértet – kísértet h) szolid – szolid i) szelid – szelíd j) sima – síma k) kíváncsi – kíváncsi l) bibic – bíbic m) hinár – hínár n) színház – színház

B) u – ú

a) utál – útál b) lámpabura – lámpabúra c) kulturális – kultúrális d) hugocskám – húgocskám e) beborul (az ég) – beborúl (az ég) f) felborul (a szék) – felborúl (a szék) g) fujdogál – fűjdogál h) vadludak – vadlúduk i) zuzmara – zúzmara j) buza – búza k) bábu – bábú l) gyujt – gyújt m) gunyos – gúnyos n) galambduc – galambdúc

C) ü – ú

a) becsül – becsúl b) lenyügöz – lenyűgöz c) tüzijáték – tűzijáték d) tüzifa – tűzifa e) nekigyürkőzik – nekigyürkőzik f) hűsítő – hűsítő g) kitűnő – kitűnő h) megszűnik – megszűnik i) tünik – tűnik j) gyül – gyül k) gyülekezet – gyülekezet l) fűz – füz m) fűzes – fűzes n) kihül – kihül

## 14. HELYES? HELYTELEN?

1, 2, X, 0

1. 0 (sem football, sem fútbal, hanem fútball az elfogadott írásmód) 2. 0 (sem bufet, sem büffé, hanem büfë a helyes alak) 3. X (írt – ige, pusztít értelemben, írt – ige, múlt idő) 4. X (füzet – főnév, fizet – ige) 5. X (háncs – főnév, hánts! – ige) 6. X (a „lyuk” – „luk” alak írásmódja 1984-től így is, úgy is elfogadható, sőt az összes belőlük képzett szó, ill. szóösszetétel írható „l”-lel: lyuggat – luggat, lyukas – lukas, lyukad – luskad, lyukacska – lukacska, lyukacsos – lukacsos, lyukasóra (az iskolában) – lukasóra, lyukkártya – lukkártya stb. 7. X (tapaszt – ige, tapaszt – főnév) 8. 2 (asztalitenisz) 9. 2 (cseresznye) 10. 1 (válogat) 11. X (halhatatlan – örökké élő, hallhatatlan – nem hallható) 12. X (balon – pl. bal oldalon, ballon – ballonkabát) 13. X (rosszal – pl. a jóért rosszal fizet, rosszall – rossznak tart, helytelenít, kárhoztat)

## 15. „T” VAGY „TT”?

(esetleg IS-IS?)

A feladat 13 szava közül öt „IS-IS” alakban írható, természetesen más-más értelmezésben: *helyet - helyett* (ragos főnév, ill. névutó), *mellet - mellett* (ragos főnév, ill. névutó), *őrizet - őrizett* (főnév, ill. ige), *kereset - keresett* (főnév, ill. ige), *illet* (ige, jelen idő) - *illett* (ige, múlt idő). Egy „t” kerül a *fedetlen, figyelmetlen, talpalatnyi, ragasztat, csipetnyi* szavakba. Duplázva írjuk a *fizetett, parttalan, úttalan* szavakat. Vagyis: 1 – ötször, X – ötször, 2 – háromszor fordul elő.

## 16. A KIS HADNAGY TRAGÉDIÁJA

„Ellentétek sokaságától hemzseg a tudósítás: parádés szép katonai gyászpompa!, szép leány, szebbnél szebb koszorúk... Túl sok a szépből! A tudósítás bővelkedik a szórendi vétségekben is, de engem leginkább a könnyre fakadó lányok száma érdekel. Hogyan értsem: veszszóvel („nem egy, két lány fakadt könnyre”), vagy kötőjellel („nem egy-két [tehát több!] lány fakadt könnyre”)? Azt hiszem, nem is fogom megtudni.” (Tamás Eszter és Kocsis Nóra)



## 17. „K” VAGY „KK”?

1) **sakktábla** 2) **bükkfa** 3) **akkumulátor** 4) **akkord** 5) **akrobata** 6) **kakukk** 7) **sarkal** (sarokkal lát el) 8) **sarkall** (ösztökél) 9) **ekkor**a 10) **ekkorra** 11) **cikcakk** 12) **sok** (számnév) - **sokk** (főnév) 13) **lak** (lakás) – **lakk** (fényesítő anyag)

## 18. EGY KIS STILISZTIKA

A) Nevetnem kell! Egy demizson disznótorhoz készített bor?! Milyen lehet a demizsonnyi disznótor? Viszont a disznótorhoz lehet bort előkészíteni! Minden bizonnyal ezt akarta mondani az illető: Keresztapja betért a söntésbe, magával vive a disznótorhoz készített demizson bort is.” (Máthé Dániel)

B) Az lehetetlen, hogy minden magyar iskolába beírassanak valakit. Viszont „A magyar iskolába beíratott valamennyi gyermek...” már másként hangzik. (Kovács Natália)

C) „Kin nem volt ruha? A tehénen? Szórendi vétség történt. Szerintem így lenne helyesen: Kihajtotta a mezőre a tehenet a kislány, akin nem volt ruha. Vagy: A ruhátlan kislány kihajtotta a tehenet a mezőre.” (Simon Márta)

D) „Az első mondat után úgy érezzük, hogy a továbbiakban valamelyik krónikára történik utalás: a sok krónika közül éppen..., de hopp! helyette a hisztériafolyamatról olvashatunk. Szerintem így helyes: „Nem egy krónika tesz említést a világvégi hisztériáról. Egyik ezek közül éppen a 999. év decemberében söpört végig Európán.” (Hídvégi Károly)

E) „A nyomtatási technika korában elfogadható ez az írásmód, de nem élőbeszédet idézve! A tudósító pedig egy ember szájába adja a mondandót, s én nem hiszem, hogy valaki élőszóban így beszélne: ponto(ka)t...! Helyesen így írandó: pontot vagy pontokat.” (Vicsápi Natália)

F) „Szerintem humbukk az egész, vagyis a sörgyárak reklámja. Ami a nyelvhelyességet illeti: gondolom, a sörnemissza szóra kíváncsi. Nekem tetszik: ha van bornemissza szavunk, akkor lehet sörnemissza is.” (Hídvégi Károly)

„A sörnemissza szóra gondol, Pista bácsi? A lovagol, kutyagol mintájára szamaragol meg tevegel szavakat is olvastam, hát legyen a bornemissza mellett sörnemissza is! De szerintem nem fog meghonosodni, mert a tevegel sem megszokott szó. Vagy idővel lesz majd tejnemissza meg teanemissza szavunk, mi több, családnevünk is!” (Kovács Natália)

G) „Hogyan?! A társaival végeztették ki?! Ók nem lettek volna hajlandók ilyesmire! Nem tudom, ki írta ezt le, de gondolom, azt akarta közölni, hogy Martinovicot négy társával együtt lefejeztették.” (Antal Klára)

H) „Milyenek a hagyományos nők? Hagyományt kedvelők? Szerintem helyesen: „Ezt kívánja tőlünk a hagyomány, a nők iránti tisztelet.” (Várhidi József)

I) „Érthetetlen! Szerintem az időjárás egyformán kedvez mindkét csapatnak, vagy egyformán sújtja mindkettőt. Az utolsó mondatban talán azt akarta írni a tudósító, hogy a bírók a hazai csapatot pártfogolták? De hát ez szabályellenes!” (Janács Zoltán)

J) „Miért kell megtalálnia a játékosok nyelvét? Elveszett? Helyesen: Az edző ért a játékosok nyelvén.” (Kianek Zsolt)

## 19. „J” VAGY „LY”

A „j” betű négy alkalommal fordul elő, a mindkét lehetőség pedig hétszer.

1. csá**l**ya 2. csuk**l**ya (főnév) - csuk**j**a (ige) 3. bó**j**a 4. csigol**l**ya 5. gul**l**ya 6. tu**j**a 7. fák**l**ya 8. mul**l**ya 9. kop**j**a 10. pozdor**j**a 11. szab**l**ya (főnév) - szab**j**a (ige) 12. estél**l**ye (ünnepélye) - esté**j**e (pl. Toldi estéje, idős kora) 13. bol**l**yt (hangyabolyt) - bo**j**t (fityegő disz) 14. sú**l**yt (ragos főnév - nehezéket) - sú**j**t (ige) 15. mág**l**ya 16. fog**l**ya (ragos főnév - az ő rabja) – fog**j**a 17. csavar**l**yuk (összetett szó, a csavarban levő lyuk) - csavar**j**uk (ige) 18. lakál**l**ys (otthonos) - laká**j**os (lakájhoz illő viselkedés)

## 20. MELYIK A HELYES ALAK?

Az aláhúzott alak az elfogadott:

a) Nagy-Britán**l**ia vagy Nagy Brittan**l**ia, esetleg Nagy-Britannia b) Szaud-Aráb**l**ia vagy Szaúd-Arábia, esetleg Szaúdaráb**l**ia c) Kaspi-tenger vagy Kaszpi tenger, esetleg Kaszpi-tenger d) Új Zéland vagy Újzél**l**and, esetleg Új-Zéland e) Dél-Afrikai Köztársaság vagy Dél-afrikai Köztársaság, esetleg Délafr**l**ikai Köztársaság f) Korea vagy Kórea g) Kuvait vagy Kuwait

## 21. A „H” BETŰ

A „H” betű Magyarország nemzetközi

c) gépkocsijelzését jelöli

## 22. HOGYAN ÍRNÁD?

A kiejtés elve alapján: Záchcsal.

## 23. EGYBE VAGY KÜLÖN?

a) Sohasem tudott időben elaludni, **úgyhogy** mindig elkésett.

Megdorgálták **úgy, hogy** egyhamar nem felejtí el.

b) Megfenyegették, **hogy ne** beszéljen.

– Eljössz? – kérdezte.

– **Hogyne!** – felelte.

c) Az egyik azt mondta: **igenis**, a másik meg úgy válaszolt, hogy lehet **igen is** meg nem is.

d) Játszanak ők is **úgy, mint** ti.

A magyar zászló háromszínű, **úgy mint** piros, fehér, zöld.

## 24. MELYIK A PÁRJA?

A keletkezett szavak közül

egybeírunk négy összetételt: maholnap, hírnév, búbanat, adásvétel

kötőjellel írunk ötöt: él-hal, süt-főz, ország-világ, ad-vesz, egy-kettő

a tizedik összetétel mezőgazdasági szerszámként – ásókapa – egybe írandó, szólásként viszont – ásó-kapa válasszon el bennünket – kötőjellel.

## 25. DÖNTSD EL, MELYIK A HELYES ALAK!

Az aláhúzott alak az elfogadott.

1. fű – fűj 2. fonal – fonál 3. Judka – Jutka (Judit beceneve) 4. hova – hová 5. bicigli – bicikli 6. pör – per 7. rosda – rozsdá 8. tied – tiéd 9. veres – vörös 10. sztyepp – sztyep 11. bandzsál – bandzsa 12. csuda – csoda 13. bünhődik – bünhődik (helyes: bünhődik)

Amint látható, a 2., 4., 6., 8., 10. és a 12. szó esetében mindkét írásmód elfogadott, a 13. szó esetében egyik sem.

## 26. IGEPÓTLÁS

**Köszönj** előre az ismerősöknek! **Kezdd el** a rendszeres testmozgást! **Edzd** (vagy **eddzed**) magad mindennap! Ne **játszd el** mások bizalmát! **Olvasd el** egy érdekes könyvet! Ne **szójj** olyan terveket, amelyeket nem tudsz megvalósítani! **Sajátíts el** új készségeket, képességeket! **Higgy** abban, hogy szorgalommal bármit elérhetsz!

## 27. PÓTOLD A MEGFELELŐVEL!

János még reggel is **sokallta** a lakás árát, pedig barátja **sokkal** többet ígért érte. A kerítést **zölddel** festettük be. A vetés már szépen **zöldell**. Cipő nélküli **talppal** nem kellemes a forró homokon járni, mégis, egy fél napig **talpalnia** kellett. Az uraság **estélye** a kastély dísztermében lesz. Karácsony **estéje** szeretetben telik.

## 28. GYÓGYKLINIKA

A helyesírási vétségektől hemzsegő szöveg gyógyítás után ilyen formát kap:

„Városunkban az idei nyári program május 27-én kezdődik, s június 1-jén zárul. A település nagy szülöttjéről elnevezett fesztivált a művész születésének 175. évfordulója tiszteletére rendezik meg. Már biztosra vehető, hogy két vendégegyüttes is fellép: május 29-én egy erdélyi, 31-én pedig egy fővárosi csoportnak tapsolhatunk. A hazaiak is készülnek: a jövő hónap első napján mutatják be irodalmi s történelmi művekből válogatott összeállításukat, amely a honfoglalás dicső koráról szól.”

## 29. NYELVHELYESSÉGI VÉTSÉGEK

- a) Helyesen: *halételek, halból készült ételek*
- b) Helyesen: Jelcinnek két *férjezett* leánya és egy fia van.
- c) Helyesen: A szomszédék leánya még *hajadon*.
- d) Helyesen: Kérem, rádiózzanak velünk *holnap* is!

## 30. ANYANYELVI MINIKVÍZ

- a) Úgy, hogy a j-t és az ly-t egyaránt j-nek ejtjük.
- b) 25 mássalhangzó és 14 magánhangzó.
- c) Az „e”; száz magánhangzóból kb. 26-szor fordul elő.
- d) A „t”; száz mássalhangzó közül kb. 13-szor ismétlődik.
- e) Mássalhangzóval.
- f) A „no” és a „nono!”.
- g) Azért, mert az állandósult szó szerkezet így hangzik: Átesett a ló másik oldalára. (Az állandósult szó szerkezeteken nem változtathatunk önkéntesen, ragaszkodnunk kell az eredeti formához.)
- h) Öten. Én vagyok az ötödik.
- i) Ha a másfél (másodiknak a fele) egy és fél, akkor az ötödfél négy és fél (az ötödiknek csak a fele).
- j) A helyiség, mégpedig sokkal. E szó jelentése: az épületnek valamely része, terme. A helység szó jelentése: község, település. Tréfásan úgy is mondhatjuk: a rövidebb alak jelenti a nagyobbat!
- k) A kis kezdőbetűvel és egy szóba írt változat lekicsinylést, megvetést fejez ki.
- l) A „csupa kopasz” összeolvadásából.
- m) Az első, hiszen a „szívlelni” annyit jelent, hogy tanácsot elfogadni.
- n) Lent fenn, kendert lenn. (Vagyis: A lent dombos tájon, a kendert síkságon.)
- o) A „van három tolókcocsiban élő gyermekünk” helyett: „van tolókcocsiban élő három gyermekünk”, vagy „van három, tolókcocsiban élő gyermekünk.”
- p) Igen. A magányos egyedülállót, társtalant, pár nélkülit jelent; az elhagyatott viszont olyan személyt, akinek nincsenek hozzátartozói, barátai, jóakarói. Vagyis ha „a pár nélküliek” találkozóját szervezik, akkor a magányosok bálját kell szervezniük.
- r) Az első mondatban leírtak szerint kényelmetlen, két vagy több ajtó közé szorítatva zajlott a tanácskozás, a második mondat szerint idegen fülek, szemek előtt elzárt ajtók mögött.
- s) Létezik nem zsidó zsinagóga? Természetesen nem. Tehát felesleges a „zsidó” jelző használata.
- t) És a másik bal kezével mit csinált? Vagy kétbalkezes volt az illető?
- u) Az érzékszervek cseréjére került sor: nem a szemükkel, hanem a fülükkel hallhatták.
- v) Az, hogy hajadon csakis lány lehet.
- z) A sárga lapot felmutatni szokás, nem odaadni!

# SZÓLÁSOK, KÖZMONDÁSOK, TALÁLÓSOK VILÁGA

„»Nem mind arany, ami fénylik.« Ennek a közmondásnak a lelkét Dugonics András<sup>1</sup> idejében még negyvennégy közmondással tudták kifejezni. »Szálfa nem erdő.« Ez már kiveszőben van, nem érti meg mindenki – András főtisztelendő közmondásgyűjteményében még hatvankét változata van; annak, hogy »ritka, mint a fehér holló«, száztizenkettő. »Egy húron pendülnek« – ezt ismeri mindenki. Nép közt forgolódó emberek, ha nagyon összetennék az eszünket, tán még arra is emlékeznénk, hogy olyan, mint ha három-négy változatát is hallottuk volna már. A Példabeszédekben annyi fordulata van, hogy csak százharmincig győztem megolvasni. Egész kemencéből pogácsa, íme belőle egy tányérka kóstoló:

Egy szegen függnék.

Egy bakot nyúznak.

Egy szelen szelelnék.

Egy szérűn nyomtatnak.

Egy disznót pörzsölnek.

Egy gügyüt<sup>2</sup> törnek.

Egy levet hörpülnek<sup>3</sup>.

Egy kilincset rántanak.

Egy tányért nyálnak.

Egy tombácon<sup>4</sup> faragnak.

Egy macskát simogatnak.

Egy kézzel tapogatnak.

Egy faluban zsidóskodnak.

Ezekért a szépségeiért kár a nyelvnek, hogy elhalva, megkövesedve lehullanak az élő-víz fenekére. Mert ezek helyett a mai élet nem tud újakat teremteni.”

(Móra Ferenc)

## 1. VÉTKES SZAVAK

A következő szólásokban, közmondásokban egy-egy szó „kibicsaklott”. A te feladatod: nyomozd ki a szólásba furakodott idegen szót, aztán leld meg az eredeti kifejezést.

Bemutató példánk: *Egy cipőben lovagolunk.*

Helyesen: „Egy cipőben járunk.”

Eredményes „nyomozást”, ha úgy tetszik, hajtóvadászatot az alábbi 15 szólás „vétkes” szavainak megjelöléséhez!

1. Egy szőnyegen árulnak.

Helyesen:

2. Száz mondatnak is egy a vége.

Helyesen:

3. Régóta a gyomrában van.

Helyesen:

4. Éhes disznó tökkel álmodik.

Helyesen:

5. Nem fűlik hozzá a szeme.

Helyesen:

6. Zöld gallyra vergődik.

Helyesen:

7. Keserű, mint az ecet.

Helyesen:

8. Állához veri a garast.

Helyesen:

---

<sup>1</sup> Dugonics András (1740–1818) író, egyetemi tanár, kegyesrendi szerzetes

<sup>2</sup> gügyü = a lekaszált rendnek egy nyalábja, ill. nád- vagy gallycsomó

<sup>3</sup> hörpülnek = lassanként, kis kortyokban isznak, hörpintve szürcsölnek

<sup>4</sup> tombác = hajóformán kivájt fatörzs, vízimalmoknál a malmot tartó hajók helyett alkalmazták.

9. Rossz szemet tett a tűzre.

Helyesen:

10. Se feje, se farka.

Helyesen:

11. Két darálóban örölnek.

Helyesen:

12. Megette a tésztája javát.

Helyesen:

*Húzd át a „vétkes” szót, s írd le az általa helyesnek vélt alakot!*

13. Nem enged a huszonegyből.

Helyesen:

14. Az egekig szid valakit.

Helyesen:

15. Köti az ebet az oszlophoz.

Helyesen:

## 2. ÁLLATI HIÁNY !

Az alábbi szólások, közmondások kipontozott részeiről hiányoznak bizonyos állatok nevei.

Segítségül felsoroljuk a beírandó állatneveket, a te feladatod „csupán” az, hogy kiválaszd a felsoroltak közül a megfelelőt!

a) Iszik, mint a .....

b) Alszik, mint a .....

c) Sok ..... győz.

d) Egy ..... nem csinál nyarat.

e) Sovány, mint az .....

f) Éhes ..... makkal álmodik.

g) Buta, mint a .....

h) FÜRGE mint a .....

i) Jobb ma egy ....., mint holnap egy .....

j) Lusta, mint a .....

k) A ..... is úr a maga szemétdombján.

l) Előre iszik a ..... bőrére.

m) Alamuszi ..... nagyot ugrik.

n) Miből lesz a tollas .....?!

ny) Nagy a feje, búsuljon a .....

o) Annyit ér, mint kilenc géznek egy .....

Betoldandó: kakas, keszeg, agár, egér, gödény, medve, macska, szamár, ló, lúd, disznó, fecske, túzok, veréb, gyík, mormota, lajhár, disznó

## 3. HAT SZÓ = HÁROM KÖZMONDÁS

Mondj, ill. írd három közmondást az alábbi szavak segítségével!

madarat, mosdó, szám, embert, törülköző, fejem

.....

.....

.....

## 4. FÉLBEVÁGOTT KÖZMONDÁSOK

Egy kicsit megkevertük az alábbi közmondásokat, mégpedig félbevágtuk őket. Neked az a feladatod, hogy illeszd össze őket!

1. Lépes mézre

2. Jó munkához

3. Munkája alapján

4. Ha a csikót hamar fogod be,

5. A Duna vize se mossa le

6. Ki mint él,

7. Ki fél az eleséstől,

a) ítélik meg az embert.

b) mindig akad bogár.

c) hamar elrontod.

d) idő kell.

e) ne menjen a jégre.

f) az emberről a gyalázatot.

g) úgy ítélik.



## 5. CSAK FÁKAT!

Mondd másképp, mégpedig olyan szólással, amelyben a **fa** szerepel!

- a) Csínyt követ el. ....
- b) Nehéz dologra vállalkozik. ....
- c) Saját magának árt. ....
- d) Erős, edzett, kitartó ember. ....
- e) Belevész a részletekbe. ....

## 6. KICSODA, MICSODA?!

Az alábbiakban néhány gyakran hallott szólásmondást, szállóigét találsz – hiányosan, vagyis megcsontkítva. A te feladatod a kiegészítésük, éppé varázsolásuk.

- 1. Egyszer mindenkit elkap a .....
- 2. Akármilyen vén az asszony, ha férjhez megy, csak.....
- 3. Ahány ház, annyi .....
- 4. Azt hiszi, hogy ő találta fel a .....
- 5. Jóból is megárt a .....
- 6. Most légy okos, .....
- 7. Kutyából nem lesz .....
- 8. Jaj, de csúszik ez a .....
- 9. Akármilyen vén a legény, ha házasodik: .....
- 10. Felöltözött nagy cifrán, mezítláb, mint a .....

## 7. ÖRDÖGMAGYARÁZÓ

Ördöggel kapcsolatos szólásainkból, közmondásainkból rengeteg él a köztudatban – azonban számos már a feledés homályába merült. Az alábbiak közül te hánynak ismered a jelentését?

- a) Egyik ördög, a másik gonosz lélek.: .....
- b) Az ördög egyenest áll benne. : .....
- c) Az ördög révén jött. : .....
- d) Beütött az ördög a határba. : .....
- e) Elszaggatná az ördög bocskorát is. : .....
- f) Hozzákötötte az ördög a lovát. : .....
- g) Ördög ül a szívén, ott is a közepén. : .....
- h) Se ördöge, se angyala. : .....
- i) Vigyen ördög, tartson pokol.: .....
- j) Kifog a sánta ördögön is. : .....
- k) Nem olyan fekete az ördög, mint amilyennek azt festik.: .....
- l) Néha az ördögnek is kell gyertyát gyújtani. : .....
- m) Beteg volt az ördög, s barát akart lenni.: .....
- n) Csapd pofon az ördögöt! : .....
- o) Az ördög súgta neki.: .....

## 8. BIBLIAI NEVEK SZÓLÁSAINKBAN

Akad néhány olyan szólásunk (is), amelyek bibliai alakokhoz kötődnek, a velük, személyükkel kapcsolatos cselekedetekre, eseményekre utalnak.

- |                                    |  |
|------------------------------------|--|
| a) Jákob párnáján is aludnék.      | f) Elköltözött Ábrahám kebelére.                   |
| b) Éva után indult.                | g) Áll, mint Bálám számara.                        |
| c) Tartja, mint Júdás az erszényt. | h) Kimosdott belőle, mint Pilátus.                 |
| d) Ponciustól Pilátusig.           | i) Úgy fogja a puskát, mint Szűz Mária a liliomot. |
| e) Ádám se halt meg ettől.         | j) Olyan, mint Saul a próféták között.             |
|                                    | k) Szegény, mint Lázár.                            |

## 9. SZÓLÁSHÍVOGATÓ

Adott egy szólás, a te feladatod, hogy megfelelő, rokon jelentésű szólást keress. Az **Egyik kökény, másik galagonya** szólás rokona **Az egyik tizenkilenc, a másik egy híján hús**; de elfogadható az **Egyik kutya, másik eb**, vagy akár az **Egyik ördög, másik gonosz lélek** szólás is.

Feladatunkban a megadott hívószólásra **csak egy** szólást kell adnod!

1. Hívószólás: **Úgy dolgozik, mint a tűz.** ( Jelentése: gyors munkájú.)

Rokonszólás: .....

2. Hívószólás: **Se inge, se gatyája.** ( Jelentése: semmije sincs, tejesen szegény.)

Rokonszólás: .....

3. Hívószólás: **Többe kerül a gomb, mint a kabát.** ( Jelentése: a mellékes részletek drágábbak, mint az egész dolog.)

Rokonszólás:.....

4. Hívószólás: **Sajtárból dézsába lép.** ( Jelentése: Egyik bajból a másikba jut.)

Rokonszólás: .....

5. Hívószólás: **Megszokta, mint a baka a talpalást.** ( Jelentése: kénytelen-kelletlen hozzászokott valamihez, beletanul valamibe.)

Rokonszólás: .....

6. Hívószólás: **Tyúkkal, kaláccsal tart.** (Jelentése: minden jóval ellátja.)

Rokonszólás: .....

7. Hívószólás: **Úgy néz, mint a döglött juh.** (Jelentése: ostobán bámul.)

Rokonszólás: .....

8. Hívószólás: **Bakot tesz meg kertésszé.** (Jelentése: megbízhatatlan emberre bíz valamit.)

Rokonszólás: .....

## 10. CSUPA LÉLEK !

Mondd kifejezöbben! Mégpedig olyan szövegekkel, szókapcsolatokkal, amelyekben a **lélek** szó szerepel!

- a) SENKI SEM = .....
- b) SZINTE A VÉGÉT JÁRJA = .....
- c) FELRÁZZA, MEGVIGASZTALJA = .....
- d) MEGHAL = .....
- e) Ő ÉRTE A FELELŐS, AZ Ő LELKIISMERETÉT TERHELI = .....
- f) NEM SZABAD SEM KIMENNI, SEM BEJÖNNI SENKINEK = .....
- g) EMBERSÉGE, LELKIISMERETE NEM ENGEDI MEGTENNI = .....
- h) ANNYIRA MEGSZERETTE, HOGY EL SEM TUD VÁLNI TŐLE = .....
- i) NEM VÁLLALOM ÉRTE A FELELŐSSÉGET = .....
- j) NAGYON MEGKÉRI VALAMIRE = .....

## 11. HOL JÁRUNK?

Első betűje nélkül nő,  
a közepe esztendő.  
Öt a harmadik betűje,  
s ötvenet jelent az eleje.

Segítségül eláruljuk, hogy e négybetűs település felvidéki város!

## 12. BESZÉDES SZÁMOK

Számokkal nemcsak matematikaórán találkozunk, szövegeinkben, közmondásainkban is gyakran felbukkannak. Két tucatnyit nyújtunk át, mindegyikben (határozott vagy határozatlan) számokat találsz. Próbáld megmagyarázni jelentésüket!

- |    |   |  |
|----|---|--|
| A) | 1. Se nem egy, se nem kettő.<br>2. Több kettőnél.<br>3. Három a magyar igazság.<br>4. A négy lábú is megbotlik.<br>5. Ötről hatra vergődik.<br>6. Haton kéred, ötön adja.   | 7. Nálunk is több hét nyolcnál.<br>8. Ez nekem nyolc!<br>9. Már megint utolért a kilencednap?<br>10. Vénebb a tízparancsoltnál.<br>11. Olyan, mint a tized disznaja.<br>12. Tizenkettőt ütött a hasában. |
| B) | 1. Tizenkettő belőle egy tucat.<br>2. Az egyik tizenkilenc, a másik egy híján húsz.<br>3. Huszonötöt érdemel.<br>4. Ha harminckettőnek kenyeret tudsz adni,<br>nem vagy vén.<br>5. Leteszi a negyvenet.<br>6. Negyvennyolc óta nem fog az átok.<br>7. Nem hatvanhét, hanem hatvannyolc. | 8. Levan a száz!<br>9. Ezer a dolgom meg kettő.<br>10. Ezeregyben volt, ugye,<br>amikor az a nagy szél fújt?<br>11. Többhöz mindig több kell.<br>12. Többről több gyűl a csőrbe.                         |

### 13. „NEMZETI” KÖZMONDÁSOK

Értelmezd az alábbi közmondásokat!

1. Nekiszokott, mint **sváb** a főtt krumplinak.
2. Ritka **olasz** macska nélkül.
3. Járja az országot, mint a csipkéstót.
4. Hajtja, mint **német** a trallalát.
5. A **magyar** a nyelve hegyén hordja a szívét.
6. **Székely** támad, székely bánja.
7. **Franciának** hajpor, a magyarnak jó bor.
8. **Angolra** tesz.
9. Eldicséri, mint **török** a lova farkát.
10. Sírva vigad a **magyar**.

### 14. MONDD HASSAL!

Mondd az alábbi kifejezéseket olyan szólásokkal, amelyekben a **has** szó szerepel!

- a) Találomra mond valamit.
- b) Késő reggelig alszik.
- c) Valakit túlzottan csodál.
- d) Az evés, az ivás a mindene.
- e) Korog a gyomra az éhségtől.
- f) Nagyon jót nevet, remekül mulat valamin.

### 15. A KÉRDÉSBEN A VÁLASZ

- 1) Melyik úr egerészik?
- 2) Melyik ember viszi iskolába a gyereket?
- 3) Melyik a legédesebb kor?
- 4) Melyik város nevéből lesz állat ékezetváltozással?
- 5) Melyik ács tud legjobban főzni?
- 6) Melyik üst a legdrágább?
- 7) Melyik ár tanít?
- 8) Melyik ló van aranyból?
- 9) Melyig ágon nincs levél?
- 10) Melyik ág nem rügyezik ki soha?
- 11) Melyik ló tud papírt vágni?
- 12) Melyik ló vágja a füvet?
- 13) Melyik ló lobog a szélben?
- 14) Milyen vár van a víz alatt?
- 15) Melyik hóban olvad el a vas is?
- 16) Melyik ék szórakoztatja a gyerekeket?
- 17) Melyik ág törik el a leghamarabb?
- 18) Melyik hó lakható?

### 16. MELYIK AZ A KÉTBETŰS...?

A) Melyik az a kétbetűs szó, amely:

J-vel sokszor használt ige.

K-val nem szereti senki.

V-vel van sok hazánkban.

B) Melyik az a kétbetűs szó, amely:

V-vel ereinkben folyik.

B-vel jutalmul adatik.

C) Melyik az a kétbetűs, önmagában értelmetlen szó, amely:

H-val testünk része,

K-val kosárféle.

P-vel kettőt fejez ki.

S-sel esős időben szokott lenni.

Z-vel minden házban megleled.

D-vel télen, reggel látod.

K-val koldus így tesz nálad.

S-sel madár, lakása bérc.

V-vel igen hasznos érc.

### 17. MINIKÉRDÉS – MINIVÁLASZ

- a) Hol van a keréknek a vége s hol a kezdete?
- b) Mi van a rét közepén?
- c) Hol van a világ közepe?
- d) Hány betű van az irkában?
- e) Hol kezdődik a teremtés, hol végződik az élet?

## 18. MONDD TYÚKKAL!

Vagyis olyan mondatokat kérünk az alábbi meghatározásokra, amelyekben a **tyúk** szó szerepel.

- a) Nagyon ostoba.
- b) Fogalma sincs róla.
- c) Nagyon korán megy aludni.
- d) Olykor az ügyetlen is rájön a helyes megoldásra.
- e) Előbb cselekedjék az ember, s csak aztán beszéljen róla.

## 19. HÉZAGOS MONDÁSOK

Az alábbi közmondásokból, szólásokból egy-egy szó hiányzik. Pótold!

Segítségül eláruljuk: mindenhol ugyanaz a szó hiányzik.

- a) ..... áll a világ.
- b) Majd kiugrik a ..... az éhségtől.
- c) Szinte felfalja a .....
- d) Vak tyúk is talál .....
- e) Más ..... a szálkát is meglátja, magáéban a gerendát sem.
- f) ....., fogat fogért.
- g) Ferde ..... nézi a világot.

## 20. BETŰT VARÁZSOLJ!

- |  |   |
|--|---|
| A) Értelmet nem hordozó<br>három betűm elé<br>varácsolj egyet,<br>s máris értelmet nyerek!<br>Cs-vel sok állat együtt,<br>B-vel csont,<br>H-vel pusztító csapat. | B) Magamban bejártam vagyok,<br>S-sel kezdve nyomtatok,<br>H-val vadakat kergetek,<br>Találd ki, hogy ki lehetek! |
|--|---|

## 21. KERESZTNÉV KERESTETIK!

Egy-egy keresztnév hiányzik az alábbi közmondásokból, szólásokból. A megjelölésük – feltételezhetően – nem jelent nehézséget.

- |  |   |
|--|---|
| a) Meghalt ....., oda az igazság!                | e) Amit Misi megtanult, ..... sem feledi. |
| b) Könnyű ..... táncba vinni.                    | f) Lassan készül, mint a ..... széke.     |
| c) Él, mint ..... Hevesen.                       | g) Kapkod, mint ..... a ménkőhöz.         |
| d) Péternek mondja, hogy ..... is értsen belőle. | h) Most légy okos, ..... !                |

## 22. LEMARADT AZ ELEJE

Az alábbi mondások mindegyikének első szava ige – lenne! Igen, ige lenne, de lemaradt! Ezért mindegyik mondás elé egy igét kérünk, mégpedig mindegyik elé más-más igét!

- |  |                                      |
|--|--------------------------------------|
| a) ....., mint a kefekötő.             | g) ....., mint a borraivaló.         |
| b) ....., mint a fakutya.              | h) ....., mint a Bálám számara.      |
| c) ....., mint a nyárfalevél.          | i) ....., mint a karikacsapás.       |
| d) ....., mint a tenyerét.             | j) ....., mint hal a vízben.         |
| e) ....., mint szürke szamár a ködben. | k) ....., mint a rétes.              |
| f) ....., mint a bokrot.               | l) ....., mint a fába szorult féreg. |
|  | m) ....., mint a bunda.              |

### 23. TESTES SZÓLÁSOK

Köznapi meghatározásokat közlünk – ezeket kell helyettesítened szólásokkal, mégpedig olyanokkal, amelyekben emberi testrész szerepel!

Segítségül megadjuk a szólásokat is, természetesen a párosítás rád vár.

Lássuk a feladatokat!

- |  |                               |
|--|-------------------------------|
| 1. Bajba jut.                                | a) Sarkára áll.               |
| 2. Beleavatkozik mindenbe.                   | b) Megüti a bokáját.          |
| 3. Nagyon takarékoskodik.                    | c) Láb alatt van.             |
| 4. Már nem gyerek.                           | d) Nem fülk hozzá a foga      |
| 5. Magára vállalja a dolgok irányítását.     | e) Fogához veri a garast.     |
| 6. Akadályoz valakit, terhére van valakinek. | f) Kézbe veszi a dolgot.      |
| 7. Erélyesen, határozottan lép fel           | g) Ég a keze alatt a munka.   |
| 8. Gyorsan, jól dolgozik.                    | h) Benőtt a feje lágya.       |
| 9. Bosszúságot okoz valakinek.               | i) Borsot tör az orra alá.    |
| 10. Nincs kedve valamihez.                   | k) Mindenbe beleüti az orrát. |

### 24. SZÓLÁSOK, KÖZMONDÁSOK – LÓUGRÁSBAN

Ha a megjelölt (aláhúzott) betűtől lóugrásban haladsz, egy szólást vagy közmondást kapsz eredményül.

A)	L	GY	E	S	V
	A	E	É	Á	L
	K	Ő	T	Í	E
	T	SZ	Ö	R	<u>N</u>

A megoldás: .....

B)	T	G	E	B	N
	G	U	E	E	Z
	J	Ú	A	E	B
	T	Y	O	S	<u>L</u>

A megoldás: .....

### 25. KÖZMONDÁSGUBANC

Elég furcsa bölcsességeket olvashatsz az alábbi sorokban. Nem történt egyéb, „csupán” annyi, hogy két-két közmondás vegyült, magyarul: összekeveredett.

A te feladatod a rendcsinálás, vagyis rakd eredeti állapotba az alábbi, sok esetben mosolyfakasztó mondasokat!

Íme egy példa:

Hosszú haj fél egészség.

A megoldás:

Hosszú haj, rövid ész.

A tisztaság fél egészség.

Lássuk a feladatokat!

- a) Sötétben minden téhen disznót győz.
- b) Két dudás többet lát.
- c) Ebül szerzett jószágból is megárt a sok.
- d) Addig nyújtózkodjál, amíg nincs otthon a macska!
- e) Ki-ki a maga háza előtt ne is egyék!
- f) Akit egyszer a kígyó megmart, ne vegye magára.
- g) Amit ma megtehetsz, édes a pihenés.
- h) Amelyik kutya ugat, rossz ember nem lehet.

## 26. CSUPA ARANY!

Mondd kifejezőbben, mégpedig oly közmondásokkal, szólásokkal, amelyekben az arany szó (akár ragozott alakban is) szerepel!

- a) a reggeli idő a legalkalmasabb a munkára
- b) nem minden értékes, ami annak látszik
- c) a becsületes ember értékét nem csökkenti sem a rágalmozás, sem az idő múlása
- d) megmunkálás során mindenből kárba megy egy kevés
- e) csak munkával lehet igazi értéket létrehozni
- f) hallgatni sokszor hasznosabb, mint beszélni

## 27. SZÓLÁSDÖMPING

A dömping szó jelentése: tömeges kínálat valamiből. Mi a szólások tömkelegével halmozunk el – kínálunk belőlük egy tucatra valót. Neked csupán az a feladatod, hogy válaszolj: mit csinál az, aki:

- |                                     |                                 |
|-------------------------------------|---------------------------------|
| a) lógatja az orrát                 | g) hegyezi a fülét              |
| b) leszedi valakiról a keresztvizet | h) felöntött a garatra          |
| c) menti az irháját                 | i) kenyértörésre viszi a dolgot |
| d) lovat ad valaki alá              | j) legyet vadász                |
| e) húzza a lóbőrt                   | k) légvárat épít                |
| f) jégre visz valakit               | l) vizet prédikál, bort iszik   |

## 28. HOL JÁRUNK?

Első és utolsó betűje nélkül: „véredénye”.

Az első betűje foszfor jele, viszont „származik” nélküle. római ötszáz a vége.

Melyik ez a felvidéki helységnev?

## 29. CSUPA JÁNOS!

Az alábbi mondások mindegyikében előfordul a János név. Kösd egybe az összeillőket!

- |   |  |
|---|--|
| 1. János pap országa.                     | a) igyuk meg a búcsúpoharat                                  |
| 2. Olyan, mint vak János.                 | b) a gyakori koccintgatásnak ittasság a vége                 |
| 3. Igyuk meg Szent János áldását!         | c) képzeletbeli ország, a semmittevés hazája                 |
| 4. Amint János fújja, Jancsika úgy ropja. | d) a fiatalok magatartását a felnőttek irányítása szabja meg |
| 5. Gyakran megárt a Szent János pohara.   | e) nagyon boldogtalan, szerencsétlen                         |



### 30. MONDD FÜLLEL!

Az alábbi meghatározásokat olyan szólásokkal kell kifejezni, amelyekben a **fül** szó szerepel.

- |   |                                |
|---|--------------------------------|
| a) Sok adóssága van, nyakig ül az adósságban. | d) Erősen zaklat valakit.      |
| b) Valamit titkol.                            | e) Jól odafigyel, odahallgat.  |
| c) Nincs semmi értelme.                       | f) Bizonytalanul hall valamit. |

### 31. CSUPA NYAK!

Mondd az alábbi kifejezéseket másképpen, vagyis olyan szólással, amelyben a **nyak** szó szerepel!

- |   |  |
|---|--|
| a) Nem tudja eladni, nem tud túladni valamin. | e) Az életével fizethet                                |
| b) Látogatásával minduntalan zaklatja.        | f) Terhes jelenlétével sok bosszúságot okoz valakinek. |
| c) Utoléri s megfogja.                        | g) Egészen bizonyos vagyok benne.                      |

## KULCS

### 1. VÉTKES SZAVAK

1. Egy gyékényen árulnak. 2. Száz szónak is egy a vége. 3. Régóta a begyében van. 4. Éhes disznó makkal álmodik. 5. Nem fülik hozzá a foga. 6. Zöld ágra vergődik. 7. Keserő, mint az epe. 8. Fogához veri a garast. 9. Rossz fát tett a tűzre. 10. Se füle, se farka. 11. Két malomban örölnék. 12. Megette a kenyere javát. 13. Nem enged a negyvennyolcból (mármint a negyvennyolcas eszmékből). 14. Az egekig magasztal (emel, dicsér) valakit. 15. Köti az ebet a karóhoz.

### 2. ÁLLATI HIÁNY!

a) gödény, b) mormota, c) lúd, disznó, d) fecske, e) agár, f) disznó, g) szamár, h) gyík, i) veréb, tuzok, j) lajhár k) kakas, l) medve, m) macska, n) egér, ny) ló, o) keszeg

### 3. HAT SZÓ = HÁROM KÖZMONDÁS

Madarat tolláról, embert barátjáról... Amilyen a mosdó, olyan a törülköző. Ne szólj szám, nem fáj fejem.

### 4. FÉLBEVÁGOTT KÖZMONDÁSOK

1–b, 2–d, 3–a, 4–c, 5–f, 6–g, 7–e

### 5. CSAK FÁKAT!

a) Rossz fát tesz a tűzre. b) Nagy fába vágja a fejszét. c) Maga alatt vágja a fát. d) Kemény fából faragták. e) Nem látja a fától az erdőt.

### 6. KICSODA, MICSODA?

1. gépszív; 2. menyasszony; 3. szokás; 4. spanyolviaszt; 5. sok; 6. Domokos; 7. szalonna; 8. banánhéj; 9. vőlegény; 10. cigány.

### 7. ÖRDÖGMAGYARÁZÓ

a) Mindkettő egyformán hitvány. b) Minden rosszra kész ember. c) Lopott. d) Baj történt. e) Sok lábbelit elszagattott. f) Lopja a napot, lustálkodik. g) Kegyetlen, gonosz ember. h) Semmire nincs tekintettel. i) Pusztulj innen! j) Csavaros észjárású, ravasz ember. k) Megesik, hogy valaminek rosszabb a híre, mint amilyen az a valóságban. l) Néha a gonosz embernek is kedvébe kell járni, illetve a kellemetlen dolgot is jókedvvel kell végezni. m) Némely embert a betegség tesz vallásossá. n) Úgy mondd el a dolgot, ahogyan az megtörtént! o) Nagy ostobaságot követett el, amit később megbánt.

### 8. BIBLIAI NEVEK SZÓLÁSAINKBAN

(A megoldásokat Varga Erika vásáruiti alapiskolás megfejtése alapján – rövidítve közöljük)

a) Kővön is elaludnék. b) Bűnbe esett. c) Áruló d) Lejártam a lábam, küldtek főhöz, fához. e) Jelentéktelen dolog. f) Meghalt. g) Bálám Isten prófétája volt. Egyik útja során számára – veszélyt érezve – megállt: nem akart tovább menni. h) Pilátus római helytartó volt. Tudta, hogy Jézus ártatlan, mégis kiszolgáltatta a népnek, hogy ők ítélkezzenek felette. Vagyis másra hárította a döntést: „mosta kezeit”. i) Félénk. j) Kiválik a többi közül. k) Nagyon szegény, nyomorult.

### 9. SZÓLÁSHÍVOGATÓ

A számos választási lehetőség közül mi a legismertebbeket közöljük: 1. Jár a keze, mint a motolla. 2. Se kutyája, se macskája; Se pénz, se posztó; Szegény, mint a templom egere. 3. Drágább a folt a ruhánál. 4. Cseberből vödörbe esik. 5. Megszokta, mint barát a lencsét; Megszokta, mint cigány lova a koplalást (verést). 6. Tejbe(n), vajba(n) fűrészt; Madártejet is adna neki; A tenyerén hordja. 7. Bámul, mint a birka; Úgy áll a szeme, mint a döglött birkának; Bámul, mint borjú az új kapura; Megnézi, mint veres borjú az új kaput; Bá, új kapu! 8. Kecskére bizza a káposztát; Kecskét kertésszé, farkast juhásztorrá tesz; Kertészkedik, mint kecske a káposztáskertben.

#### 10. CSUPA LÉLEK!

a) Egy teremtett lélek sem. b) Hálni jár belé a lélek. c) Lelket önt (ver) belé. d) Kileheli a lelkét. e) Az ő lelkén szárad. f) Lélek az ajtón se be, se ki. g) Nem viszi rá a lélek. h) A lelkéhez nőtt. i) Nem veszem a lelkemre. j) A lelkére köti.

#### 11. HOL JÁRUNK?

Első betűje nélkül nő = ÉVA, a közepe esztendő = ÉV, Öt a harmadik betűje = V (római öt), s ötvenet jelent az eleje = L (római ötven),  
A megoldás: LÉVA

#### 12. BESZÉDES SZÁMOK

A) 1. Sok. 2. Baj van, ez már nem tréfadolog. 3. Úgy teljes valami, ha eléri a hármát, vagy ha háromszor teszik. 4. Mindenki követhet el hibát, senki sem lehet tökéletes. 5. Javul az anyagi helyzete. 6. Az ostobaságig engedékeny. 7. Nincs rendjén a dolog. 8. Teljesen mindyegy, nem számít. 9. Kérdezik az ok nélkül veszekedő embert. 10. Nagyon öreg. 11. A kövér, sokat evő, a külsejével nem törődő emberre mondják. 12. Érti a gyomra, hogy ebédelni kellene.

B) 1. Középszerű, nem emelkedik az átlagos fölé. 2. Egyikük sem jobb a másikonál, egyformán rosszak vagy hibásak mindketten. 3. Kemény büntetést érdemel. 4. Akinek még valamennyi foga megvan, az ne panaszkodik az öregségre. 5. Panaszt tesz a bíróságon. 6. Az átkozódásnak nincs foganatja. 7. Mértéktelenül (szemrebbenés nélkül) hazudik. 8. Vége, nincs tovább! 9. Nagyon sok dolgom van. 10. Kérdezik gúnyosan attól, aki hihetetlen dolgot mond. 11. Mennél gazdagabb valaki, annál többre vágyik. 12. Könnyebb szerezni akkor, ha már van valamennyije az embernek.

#### 13. „NEMZETI” KÖZMONDÁSOK

1. Hozzászózott valamihez. 2. Az olaszoknak kedves állatuk a macska. 3. Nagy területet bejár. 4. Állandóan ugyanazt mondogatja. 5. A magyar emberekre jellemző a szókimondás, az őszinteség. 6. Kezdj velem, majd megbánod! 7. Csak viseljének a franciák fehérre rizszporozott haját, a magyar emberek pedig tartsák meg régi viseletüket, férfias szokásaikat! 8. Megöl. 9. Sokáig dicséri valamely dicséretre nem méltó holmiját. 10. Bármennyire örül a magyar, mindig kerül az örömebe egy kis bánat is.

#### 14. MONDD HASSAL!

a) Hasból beszél. Hasból mondja. Hasára üt. b) Hasára süt a nap. c) Hasra vágódik valaki előtt. d) A hasa az istene. e) Muzsikálnak a hasában a cigányok. f) A hasát fogja nevetében.

#### 15. KÉRDÉSBEN A VÁLASZ

1) kandúr, 2) szeptember, 3) cukor, 4) Eger, 5) szakács, 6) ezüst, 7) tanár, 8) fülbevaló, 9) nadrágon, 10) nadrág, 11) olló, 12) sarló, 13) zászló, 14) bűvár, 15) a kohóban, 16) a játék, 17) a hazugság, 18) a kunyhó

#### 16. MELYIK AZ A KÉTBETŰS...?

A) az ár: jár, kár, vár, pár, sár, zár B) az ér: vér, bér, dér, kér C) has, kas, sas, vas

#### 17. MINIKÉRDÉS – MINIVÁLASZ

a) a „k” betűnél, b) az „é” betű, c) ahol az „l” betű van d) négy: i r k a e) ahol a „t” betű található

#### 18. MONDD TYÚKKAL!

a) Annyi esze sincs, mint a tyúknak. b) Annyit ért hozzá, mint tyúk az ábécéhez. c) A tyúkokkal fekszik. d) Vak tyúk is talál szemet. e) Előbb tojik a tyúk, aztán kotkodál.

#### 19. HÉZAGOS MONDÁSOK

A beírandó szavak a **szem** ragozott alakjai.

20. BETŰT VARÁZSOLJ!

A) csorda, borda, horda B) ajtó, sajtó, hajtó

21. KERESZTNÉV KERESTETIK!

a) Mátyás b) Katát c) Marci d) Pál e) Mihály f) Luca g) Bernát h) Domokos

22. LEMARADT AZ ELEJE

a) Iszik b) Nevet c) Remeg (reszket) d) Ismeri e) Eltűnt f) Szidja g) Lemaradt h) Áll i) Megy j) Él k) Nyúlik l) Ordít m) Alszik

23. TESTES SZÓLÁSOK

1-b, 2-k, 3-e, 4-h, 5-f, 6-c, 7-a, 8-g, 9-i, 10-d

24. SZÓLÁSOK, KÖZMONDÁSOK – LÓUGRÁSBAN

A) Nagy kő esett le a szívről. B) Ki korán kel, aranyat lel.

25. KÖZMONDÁSGUBANC

- a) Sötétben minden téhen fekete. Sok lúd disznót győz.
- b) Két dudás nem fér meg egy csárdában. Több szem többet lát.
- c) Ebül szerzett jószág ebül vész el. Jóból is megárt a sok.
- d) Addig nyújtózkodjál, ameddig a takaród ér! Nincs otthon a macska, cincognak az egerek.
- e) Ki-ki a maga háza előtt söpörjön! Aki nem dolgozik, ne is egyék!
- f) Akit egyszer a kígyó megmarta, az a gyíktól is fél. Akinek nem inge, ne vegye magára!
- g) Amit ma megtehetsz, ne halaszd holnapra! Munka után édes a pihenés.
- h) Amelyik kutya ugat, az nem harap. Aki a virágot szereti, rossz ember nem lehet.

26. CSUPA ARANY!

a) Ki korán kel, aranyat lel. b) Nem mind arany, ami fénylik. c) Nem fog az aranyon a rozsdá. d) Az aranyból is cseppen el. e) Nem használ az arany, amíg a föld gyomrában van. f) Hallgatni arany.

27. SZÓLÁSDÖMPING

a) búsul, szomorkodik b) szid, korhol valakit c) menekül d) bátorít e) alszik f) becsap valakit g) hallgatózik h) lerészegedett i) döntésre kényszerít j) nem csinál semmit k) soha meg nem valósítható terveket sző l) másként cselekszik, mint ahogy beszél

28. HOL JÁRUNK?

A megoldás: PERED

ugyanis:

Első és utolsó betűje

nélkül: „véredénye”. – (ERE)

Az első betűje foszfor jele, – (P)

viszont „származik” nélküle. – (ERED)

római ötszáz a vége. – (D)

29. CSUPA JÁNOS!

A helyes párosítás a következő:

1 – c, 2 – e, 3 – a, 4 – d, 5 – b

30. MONDD FÜLLEL!

a) A füle sem látszik ki az adósságból. b) Van valami a füle mögött. c) Se füle, se farka. d) Rágja a fülét valakinek. e) Kinyitja a fülét. f) Fél füllel hall valamit.

31. CSUPA NYAK!

a) Nyakán marad. b) A nyakára jár valakinek. c) Nyakon csípi. e) A nyakába kerülhet. f) Ráül valakinek a nyakára. g) A nyakamat teszem rá.

# RÉG VOLT, HOGYAN IS VOLT?

„Nyújtsuk magasra örökségünk szép darabjait, s aztán, ne szégyelljük, végezzünk valami ünnepi szer-  
tartást, már csak a gyermekeink földi üdvösségéért is.

*Ez a mi örökölt vallásunk.”*

*(Illyés Gyula)*

## 1. ÁLLATI TÁRSASÁG!

Bizony, az állatoknak is megvan a maguk társasága! Nem szívesen keverednek más állatokkal, mindegyik a maga fajtáját kedveli. Tudod-e, hogy az egyes állatsoportosulásokat milyen gyűjtőnévvel illetik?

- |  |                                     |
|--|-------------------------------------|
| a) a birkák társasága a . . . . .        | d) a lovak társasága a . . . . .    |
| b) a disznók társasága a . . . . .       | e) a farkasok társasága a . . . . . |
| c) a szarvasmarhák társasága a . . . . . | f) a méhek társasága a . . . . .    |

Segítségül közöljük a beírandó gyűjtőfogalmakat:

konda, ménes, raj, falka, nyáj, csorda.

## 2. FOGLALKOZÁSOK, MESTERSÉGEK

Vezetékneveink egy része arról tanúskodik, hogy viselőik az adott mesterségekben járatosak voltak, e foglalkozás üzése biztosította számukra a megélhetést. A Kovács, Lakatos, Szíjjártó (Szíjgyártó), Fazekas... vezetéknévűeknek az ősei minden bizonnyal a kovács, a lakatos, a szíjgyártás, a fazékkészítés mesterségében mozogtak otthonosan, s kapták – előtagként, megkülönböztető névként – nevüket. De vajon milyen mesterséget űzhettek az alábbi vezetéknévűek ősei? Párosíts!

- |           |             |
|-----------|-------------|
| Kádár –   | Porkoláb –  |
| Varga –   | Gerencsér – |
| Csiszár – | Tőzsér –    |
| Takács –  | Kalmár –    |
| Bognár –  | Tímár –     |
| Gulyás –  | Szűcs –     |

A párosítandó mesterségek: nyersbőr-kikészítő, kereskedő, szövetségészítő, bőrtönör, marhapásztor, kád- és hordókészítő, kerékgyártó, fazekas, fegyverkovács, lábbelikészítő, marhakereskedő, szőrme-készítő

## 3. MÉRTÉKEGYSÉGEK

Régen számos, ma már a forgalomból kikopott mértékegységet használtak. A felsoroltak közül – tudásod?, ráérezéssed? – alapján próbáld kiválasztani, melyeket használhatták űr-, melyeket hossz- és melyeket súlymérésre!

**pint, icce, uncia, font, arasz, sing, meszely, akó, róf, öl, lat**

űrmérték:

hosszmérték:

súlymérték:

#### 4. TÁJSZAVAK

Mi ezeknek a tájszavaknak a köznyelvi megfelelője?

Próbálj párosítani!

fuszulyka –	buborka –	vadmák –
gölődin –	köszméte –	sódar –
köttes –	olaszkáposzta –	murk –
kolompér –	pünkösdiszőlő –	petris –
		pirosrépa –

Köznyelvi: petrezselyem, bab, gombóc, cékla, sárgarépa, pipacs, egres, kelt tészta, krumpli, füstölt sonka, ribizli, kelkáposzta, uborka

#### 5. GYÖKÉRTELENÜL

Sohasem kaptak polgárjogot az alábbi szavak, vagyis gyökértelenül álltak, léteztek egy ideig, azután eltűntek, elvesztek az emlékezetünkben... Vajon rájössz-e, a mai nyelv mely szavát „óhajtották”, szereték volna kiszorítani az alábbi, mesterségesen előállított szavak?

elférjesezni –  
unadék –  
hadronc –

Mai jelentésük a férjhez menni, férfivá válni, unalom, unoka, regruta, hadnagy szavak között található. Válaszd ki az általad helyesnek vélt kifejezést!

#### 6. ESZIK VAGY ISSZÁK?

Ha úgy gondolsz, hogy azt, amiről szó van, eszik, írd az ESZIK jelzésű sorba. Ha viszont tudomásod, megérezésszerűen azt a bizonyos dolgot, amelyet megnevezünk, isszák, írd a másik, az ISSZÁK csoportba!

dödölle, amur, kosbor, savó, ambrózia, papramorgó, márc, susinka, dulcsáca, baltacim, sulyom,

ESZIK:

ISSZÁK:

#### 7. ÁLLATKAVALKÁD

Riadalom tört ki az állatok között, mindenki hanyatt-homlok menekült, s elveszítette családtagjait. A vész elülte után elkezdtek egymást keresni. Vajon a PAPA, MAMA s a CSEMETÉK megtalálják egymást? Segíts nekik!

	PAPA	MAMA	CSEMETE
őz	.....	.....	.....
juh	.....	nőstény	.....
szarvas	.....	.....	.....
disznó	.....	.....	.....
kecske	.....	nőstény	.....
ló	.....	.....	.....
kutya	.....	.....	.....
kacsa	.....	.....	kiskacsa

A beírandó családtagok: csődör, kos, kanca, suta, tehén, koca, tojó, szuka, bika, kan, kan, bak, bak, gácsér, borjú, malac, gödölye (gida), kölyök, csikó, gida, bárány (vagyis nem tévedés: a „bak” és a „kan” kétszer szerepel!) Elfogadható az a megoldás is, ha a „gödölye” helyett a „gida” szó szerepel.



## 8. SIKERTELEN (?) SZÓSZÜLEMÉNYEK

Kazinczy Ferencnek s a nyelvújítási mozgalmat felkaroló társainak köszönhetően több ezer új szóval gazdagodott nyelvünk. Az új kifejezések meghonosodtak, nyelvünk, beszédünk ma már elképzelhetetlen ezen szavak nélkül. A nagy igyekezetben születtek olyan kifejezések, szóalkotások is, amelyek nem honosodtak meg, nem váltak nyelvünk szerves részévé. Mondhatnám, nem vertek gyökeret nyelvünkben, pedig logikus gondolkodással rájöhetünk, mely szavak helyett akarták elfogadhatóvá tenni ezeket a mesterséges szószüleményeket.

### A nyelvújítás szavai:

- 1) pénzkupec
- 2) szurdancs
- 3) merészlet
- 4) hirdész
- 5) nőtövény
- 6) lovanc
- 7) véglakás
- 8) moccatlan
- 9) szomorjáték
- 10) kövértelen
- 11) hangbetűzet
- 12) csorogcsepp
- 13) templombilincs
- 14) hátahupás
- 15) táncadalom

### Korunk kifejezései:

- a) bál
- b) tragédia
- c) egyenetlen
- d) mellékjövedelem
- e) béna
- f) bátorság
- g) tör
- h) temető (sír)
- i) pap
- j) bankár
- k) kotta
- l) sovány
- m) házasság
- n) palánta
- o) huszár

Próbáld párosítani a két oszlop szavait!

## 9. NÉPI TALÁLÓSDIK

Minden műfajnak a népköltészet a legtisztább, a legősibb forrása. Ebből, mégpedig a találós kérdésekből válogattunk össze egy csokorralalót.

- |   |  |
|---|--|
| a) Árva csikó anyátlan,<br>Puszta pajta fedetlen,<br>Három veréb hatszemű,<br>Szenes csutak fekete.<br>Mi az? | g) Van varróár, vízár,<br>január, február,<br>és olyan ár is, amelyikben<br>ó vagy rossz bor áll.<br>Mi az?            |
| b) Egy embert megkérdeztek, hány gyereke van.<br>Azt válaszolta: nyolcvan. Hogyan lehetséges ez?              | h) Melyik háló nem fog halat?  |
| c) Harminchétnek mennyi a fele?   | i) Melyik korban énekelnek a legszebben a rigók?   |
| d) Melyik bort szeretik a cserkészek?   | j) Egy holló átrepült a Dunán,<br>két hordó az oldalán,<br>kutya ül a farkán,<br>holt ember a hátán.<br>Mi igaz ebből? |
| e) Melyik rés szorít?   |  |
| f) Minden percben egy,<br>minden pillanatban egy<br>ezer évben egy se!<br>ezer évben egy se!<br>Mi az?        |  |

## 10. BESZÉDES VEZETÉKNEVEK

Szóltunk már a foglalkozásokra és mesterségekre utaló nevekről, azonban oly sok van belőlük, hogy tárházuk szinte kimeríthetetlen. Kíváncsiak vagyunk, ismeritek-e az elavulóban (kihalófélben) levő mesterségeket.

Ha az alábbi nevek viselője a nevében kifejezett szakmát üzné, akkor mit készítené, mit csinálna:

Kárpitos –	Ötvös –
Poroszló –	Bakó –
Bodnár –	Pribék –
Kanász –	Fullajtár –
Bojtár –	Böllér –

A párosítandó mesterségek: hóhérsegéd, a nagyúr kocsija előtt lovagló kísérő, a bútor textilszövettel való behúzást végző szakember, disznóölést végző ember, hóhér, a pásztor munkáját segítő legény, kádár, disznópásztor, nemesféműl dísz tárgyakat készítő kézműves, börtönőr

## 11. MEKKORA IS LEHETETT?

Mekkora is lehetett a **láb**, a **hüvelyk**, a **rőf**, az **ujj**?

A múltban használt mértékegységek ma már kikoptak a köznyelvből (kihalófélben vannak). Nagyszüleink beszédében néha elvétve még halljuk, illetve régi útleírásokban olvashatjuk ezeket a kifejezéseket. De vajon ismerjük is?

Mekkora is lehetett centiméterekben kifejezve a láb, hüvelyk, rőf, ujj

## 12. MÚLTFAGGATÓ

A régi aratásokat idéző szavaink közül némelyik jelentése a mai ifjúság számára már ismeretlen – hangoztatják sokan. Bizonyítsd be, hogy a tamáskodók tévednek! Párosítsd az alábbi szavakat a megadott jelentésekhez:

- |            |  |
|------------|--|
| 1. csép    | a) kicséplelt gabona szára   |
| 2. kéve    | b) a gabonaosztógók, illetve a cséplés számára előkészített terület                  |
| 3. kepe    | c) a gabonaszemet borító, csépléskor leváló ilyen levélkének tömege                  |
| 4. asztag  | d) a szemtermés kiverésére szolgáló eszköz   |
| 5. szalma  | e) a levágott gabonából összekötött nyaláb   |
| 6. széna   | f) a gabona kéréiből rakott szabályos, magas, nagy halmaz                            |
| 7. szérű   | g) szalmának és üres kalásznak csépléskor keletkező, takarmánynak használt törmeléke |
| 8. törek   | h) a kicséplelt gabonának rostáláskor különváló szemetes alja                        |
| 9. ocsú    | i) a levágott gabona kéréiből rakott kereszt   |
| 10. pelyva | j) lekaszált és megszáritott fű vagy más takarmánynövény mint állati eledel          |

## 13. HOGYAN IS NEVEZZÜK MA?

Az alábbi kifejezések elég gyakran előfordulnak irodalmi alkotásokban. Nagy részük ma már ismeretlen, elavult fogalom. Valóban elavult? Próbáld megjelölni rájuk a megfelelő értelmezést!

szóror –	repkény –
trubadúr –	szövetnek –
csattogán –	kalmár –
	mákony –

A párosítandó szavak: kereskedő, borostyán, apáca, dalia vagy dalnok, csalogány, fáklya, az ópium magyarosítására csinált szó: altatószer.

## 14. KENYÉR, ARATÁS

Köztudott, hogy az aratás és az újkenyér fogalma az évszázadok során összefonódott, számos közmondásunk idézi a mindennapi kenyér jelentőségét.

Próbáld párosítani az alábbi közmondásokat, szólásokat a magyarázatokkal!

Magyarázatok:

- |   |  |
|---|--|
| 1. Lesz még nekünk lágy kenyérünk.        | a) Nem önálló, eltartatja magát.   |
| 2. Megette a kenyere javát.               | b) Önállósították, függetlenítették magukat a szülőktől.                   |
| 3. Kenyere nincs, s karéjt akar metszeni. | c) Lesz még nekünk jó sorunk.  |
| 4. Puha kenyér, meleg ágy.                | d) Régen volt már az!  |
| 5. Egy kenyéren él valakivel.             | e) Mások munkájának az eredményéből élőködik:<br>lopásból él.              |
| 6. Annyi a pénze, mint a pelyva.          | f) Noha a legszükségesebben is hiányt szenved, mégis válogatós.            |
| 7. A maguk kenyérén élnek.                | g) Kimondhatatlanul gazdag.  |
| 8. Más kenyérét eszik.                    | h) Közös háztartásban él vele.   |
| 9. Sok aratás volt azóta.                 | i) Túl van élete derekán, már nem fiatal ember.                            |
| 10. Ott is arat, ahol nem vetett.         | j) Az öregek a könnyen megrágható ételt, a pihenést és a meleget szeretik. |

## KULCS

### 1. ÁLLATI TÁRSASÁG!

a) nyáj b) konda c) csorda d) ménes e) falka f) a raj

### 2. FOGLALKOZÁSOK, MESTERSÉGEK

Kádár – kád- és hordókészítő; Varga – lábbelikészítő; Csiszár – fegyverkovács; Takács – szövetcészítő; Bognár – kerékgyártó; Gulyás – marhapásztor; Porkoláb – börtönőr; Gerencsér – fazekas; Tózsér – marhakereskedő; Kalmár – kereskedő; Tímár – nyersbőr-készítő; Szűcs – szőrmekészítő.

### 3. MÉRTÉKEGYSÉGEK

űrmérték: **meszely** (kb. 3 dl), **icce** (kb. 8 dl), **pint** (kb. 1,5 l), **akó** (kb. 50 l)

hosszmérték: **arasz** (kb. 20-25 cm), **sing** (kb. 60 cm), **rőf** (kb. 80 cm), **öl** (kb. 180 cm)

súlymérték: **lat** (1,75 dkg), **uncia** (kb. 3 dkg), **font** (kb. 40-50 dkg)

### 4. TÁJSZAVAK

Mi ezeknek a tájszavaknak a köznyelvi megfelelője?

fuszulyka – bab; gölődin – gombóc; kőttes – kelt tészta; kolompér – krumpli; buborka – uborka; köszméte – egres; olaszkáposzta – kelkáposzta; pünkösdiszőlő – ribizli; vadmák – pipacs; sódar – füstölt sonka; murk – sárgarépa; petris – petrezselyem; pirosrépa – cékla.

### 5. GYÖKÉRTELENÜL

elférjesdni = férjhez menni; unadék = unalom; hadronc = regruta

### 6. ESZIK VAGY ISSZÁK?

Eszik: dődölle – tejfölös, túrós galuska vagy gombócszerű étel; amur – Ázsiából származó, ízletes húsu, növényevő hal; ambrózia – a görög regékben az istenek eledele; dulcsáca – gyümölcsből vagy virágból készült édesség; kosbor – bíborvörös virágú, egyszikű növény, többnyire hegyi réteken tenyészik; baltacim – halvány rózsaszín, pillangós virágú takarmánynövény; susinka – aszalt alma, aszalt körte neve tájnyelven; sulyom – állóvizek felszínén tenyésző, ehető termésű növény, illetve ennek lisztes belsejű, gesztenyeízű termése

Isszák: papramorgó – a pálinka tréfás megnevezése a népnyelvben; márc – mézsör, méhsör; savó – az aludttejből kiváló híg, savanykás folyadék

### 7. ÁLLATKAVALKÁD

	PAPA	MAMA	CSEMETE		PAPA	MAMA	CSEMETE
<b>őz</b>	bak	suta	gida	<b>kecske</b>	bak	nőstény	gödölye (gida)
<b>juh</b>	kos	nőstény	bárány	<b>ló</b>	csődör	kanca	csikó
<b>szarvas</b>	bika	tehén	borjú	<b>kutya</b>	kan	szuka	kölyök
<b>disznó</b>	kan	koca	malac	<b>kacsa</b>	gácsér	tojó	kiskacsa

### 8. SIKERTELEN (?) SZÓSZÜLEMÉNYEK

1 – j, 2 – g, 3 – f, 4 – i, 5 – n, 6 – o, 7 – h, 8 – e, 9 – b, 10 – l, 11 – k, 12 – d, 13 – m, 14 – c, 15 – a

### 9. NÉPI TALÁLÓSDIK

a) igazság (a mondóka minden sora – külön, külön – igazságot tartalmaz) b) nyolc van c) harminc hétnek 15 d) a tábort e) prés f) a „p” betű g) pohár h) a pókháló i) a bokorban j) külön-külön mondatokként minden sora igaz

### 10. BESZÉDES VEZETÉKNEVEK

**kárpitos** – a bútortextilszövettel való behúzását végző szakember; **poroszló** – börtönőr; **bodnár** – kádár; **kanász** – disznópásztor; **bojtár** – a pásztor munkáját segítő legény; **ötvös** – nemesfém-ből dísz tárgyakat, ékszereket készítő kézműves; **bakó** – hóhér; **pribék** – hóhérségéd; **fullajtár** – a nagyúr kocsija előtt lovagló kísérő; **böllér** – disznóölést végző ember

11. MEKKORA IS LEHETETT?

**láb:** régi hossz mérték, kb. 30-31 cm; **hüvelyk:** hossz mérték, a láb tizenketted része, kb. 2,5-2,7 cm; **rőf:** a kelmék mérésére használt hossz mérték, kb. 78 cm; **ujj:** a hüvelykkel azonos hossz mérték, kb. 2,6 cm

12. MÚLTFAGGATÓ

1 – d, 2 – e, 3 – i, 4 – f, 5 – a, 6 – j, 7 – b, 8 – g, 9 – h, 10 – c

13. HOGYAN IS NEVEZZÜK MA?

**szóror** – apáca, **trubadúr** – dalia vagy dálnok (erdélyi magyarosítás), **csattogán** – csalogány, **repkény** – borostyán, **szövetnek** – fáklya, **kalmár** – kereskedő, **mákony** – az ópium magyarosítására csinált szó: altatószer

14. KENYÉR, ARATÁS

1 – c, 2 – i, 3 – f, 4 – j, 5 – h, 6 – g, 7 – b, 8 – a, 9 – d, 10 – e

# INTARZIA JÁTÉKOK

„A szófejtés sajátos neme ez. A rejtés technikája: el kell helyezni megadott szavakat más szavak közé úgy, hogy ne legyenek könnyen felismerhetők. (Haragszol galambom = Olga; Hozd ide a kanapé terítőjét = Péter.) Ha azután ezeket a szavakat egy hosszabb mondatba vagy éppen egy kerek történetbe helyezzük, az elrejtett szót megtalálni még nehezebb lesz, illetőleg avatatlanok számára szinte képtelenség.

Tehát az intarzia a rejtett írás, a titkos üzenetközlés szokatlan módszere.”

(Lukácsy András)

E játék lényege: meg kell lelned a mondat valamely szavában előforduló, meglapuló új szót, kifejezést. A betűk sorrendjének felcserélése tilos! Ékezet elhagyása, illetve ékezet pótlása ugyancsak nem engedélyezett!

Íme egy példa: „Egy mesebeli manó sosem marad nyugton” mondatban két földrajzi név: LIMA (mesebeLI MANó) s ARAD (mARAD) városok neve bújt meg.

E minta alapján próbáld megoldani az alábbi intarziákat!

## 1. NÉVBÚJTATÁS

A) Az alábbi szavak mindegyikében egy-egy női, illetve férfinév bújik meg. Próbáld megkeresni őket!

- |                      |                         |
|----------------------|-------------------------|
| 1. KALANDOR –        | 17. PANTALLÓ –          |
| 2. BÖDÖN –           | 18. RÁRONT –            |
| 3. ÁTHIDAL –         | 19. KOLOSSZUS –         |
| 4. CSINCSILLA –      | 20. SZIRÉNA –           |
| 5. KIVÁNDOROL –      | 21. BELEHELYEZ –        |
| 6. BELEKEZD –        | 22. SZILVESZTER –       |
| 7. SPEDITŐR –        | 23. SZEDEGET –          |
| 8. AKTAMÁSOLAT –     | 24. DOLGAVÉGEZETLENÜL – |
| 9. ZSOLTÁR –         | 25. CSELEKMÉNY –        |
| 10. CSILLÉS –        | 26. KONDÁS –            |
| 11. SZITAKÖTŐ –      | 27. ÖRÖKKÉVALÓSÁG –     |
| 12. APÁLY –          | 28. TOLVAJKULCS –       |
| 13. KIZSÁKMÁNYOLÁS – | 29. BEHABARJA –         |
| 14. KELLEMESEN –     | 30. RIZOTTÓ –           |
| 15. HARCSABAJUSZ –   | 31. LEADÓ –             |
| 16. NÉZETELTÉRÉS –   | 32. RÁHELYEZ –          |
|                      | 33. ZSAROLTA –          |

B) Leld meg az alábbi mondatba rejtőzött hat személyt!

A KÁBELGYÁRTÓL KÖRSÉTÁT TÉVE EREDETI BORPINCE TALÁLHATÓ.

A meglelt nevek:

.....  
.....

C) Keresz minél több keresztnévet – becézett alak is elfogadható!

a) A romantikus suszterinas szereti a beatzenét.

b) A rizottó semmilyen!

c) A dália nem számárkóró.

d) A kárpitós dolgavégeztével cigizik.

e) A kalandor megszarolta a kondást.

f) A majolika vásári és mágikus tárgy.

g) A hajdani bonviván egyiptomi útra készül.

h) Nem vall mesteri cselekedetre karamellacukrot leégetni.

i) E mesebeli kertben kapálta más, s szedegeti megint más a leandert, rozmaringot s minden egyéb virágot.

*Elárulom: mondatonként három (vagy több!) név talált rejtkehelyet magának. Az utolsóban pedig annyian vannak, hogy alig férnek – tízen szoroskodnak e szűk helyen!*

D) Keresd meg az utónevekben rejtőzködő állatokat! Tréfásan úgy is mondhatnám, hogy az alábbi keresztnévek is bizonyítják, hogy az ember az állatvilágból emelkedett ki, hiszen mindegyik őriz még valamit az állatvilágból.

a) FLÓRIÁN - .....

d) ZEBULON - .....

b) GYŐZŐ - .....

e) EVETKE - .....

c) SEBESTYÉN - .....

f) SZALÓME - .....

## 2. BÚJTATOTT FÖLDRAJZ

### A) ELBÚJTATOTT FOLYÓK

Az alábbi mondatokban a folyók úgy viselkednek, mint a bűvópatakok. Ugyanis a mondatok mindegyike egy-egy folyamot rejt magában.

Segítségül eláruljuk, hogy a csillaggal (\*) jelölt mondatokban a megoldáshoz ékezet elhagyása, illetve kitévése szükséges.

a) Ne törődj velük, hadd unatkozzanak! –

e)\* Muszáj nagyon sietni! –

b) őt is zavarja a dolog. –

f) Öregapó is megjön estére. –

c) Hagyd rá vagy menj el! –

g) Ez az év Olga jubileuma lesz. –

d) A második raj napokon át menetelt. –

h)\* Odabenn Ilus tartózkodik. –

i) Ez a gang esztendőre beépül. –

### B) VÁROS- ÉS ORSZÁGNEVEK KERESTETNEK!

Az alábbi, összefüggőnek tűnő, kissé bugyuta szöveg földrajzi (város- és ország-) neveket rejt magában. Próbálg rajuk bukkanni!

Már jó ideje mentünk együtt, amikor Amál talált egy pénztárcát.

– Kirántott hús lesz ebédre! – kiáltott fel.

Leültünk, mesebeli manókról beszéltünk, amikor megszólalt e germán ember:

– Ahová készültök, ott a falon dongók pihennek, ne pályázzátok meg azt a munkahelyet! A mi környékünkön szép táj van, az érsek új várat is építtetett, s a fiam, Andor rajzolt rá egy szörnyű képet: ember lincsel egy másikat.

Hatott ránk a meggyőző szó fiatalok voltunk, hát ott maradtunk.

(Ha úgy érzed, hogy csupán ékezet hiányzik az értelmes szó megleléséhez – az nem pótolható! Ékezet elhagyása – egy esetben! – engedélyezett.



Segítségül elárulom: amíg nem jutsz el tízig, ne add fel! Ha rátalálsz tíz város-, ill. országnévre, akkor szusszants egyet, s ha kedved tartja, folytasd tovább a kutatást! Remélem, valamennyi búvóhelyét megleled.)  
A meglelt város- és országnevek a következők:

.....  
.....  
.....

### C) FOLYÓKAT, VÁROSOKAT KERESS!

Az alábbi rövid, „kiagyalt” szöveg földrajzi neveket (folyókat, városokat) rejt magában. Próbáld megtalálni az elbújtatott földrajzi kifejezéseket!

– Elbandukolhatsz Ukrajna bármely vidékére, még az úgynevezett megyeszékhelyre is, de idegenforgalmi látványosságként osztrigaacsontot szopogató, gordonkázó szamurájokat, kedves bogaram, még naturalista szemüvegen át sem találsz – mondta a hamurakásba bámuló Zoltán, a tisztiszabó. Úgy eltűnődtek, hogy észre sem vették: egész nap rág a falon dongó, Eszter gombáját sem kímélő cserebogár.

Felhívom figyelmed: tíz alatt semmiképpen se hagyd abba a böngészést! Aki szorgalmasan kutat, akár egy tucatra is rábukkanhat, sőt...!

## 3. GYÜMÖLCSEGVELEG

Mondatainkban olyan betűcsoportok vannak, amelyek jól olvasva gyümölcsök nevét adják. Segítségül elárulom: mondatonként csupán egy-egy gyümölcs rejtőzött el.

- a) A peredi óvodások úszóleckét vesznek.
- b) A tanító néni megjutalmazta a legügyesebb diákat.
- c) Jocó és Karesz – ő lődörgött az iskola körül.
- d) Az iskolaudvar végében nyárfa és szil van.
- e) Mértanórán a kör területéről tanultunk.
- f) Kovács és Hofman dulakodtak a szünetben.
- g) Ha csepereg az eső, vigyél magaddal esernyőt!
- h) A diákok nagy öröme a halmaz már nem kötelező anyagrész.
- i) Az öcsém meggyőzi mindig aput a maga igazáról.
- j) Munkálatok előtt nagypapa mindig megreszeli a szerszámokat.

A meglelt gyümölcsöket húzd alá!

## 4. NEMZETNEVEK

Az alábbi mondatokban hány nemzet neve rejtőzött el? Húzd alá a meglelt nemzeteket!

Elárulom: három alatt ne hagyd abba egy feladatban sem!

- A) Az élelmiszerboltos kuncogva magyarázta a piskótatészta készítését.
- B) Vércse, héja pánikot kelt a marabuknál.
- C) A huncut srác a palettának dőlve, senkitől sem zavartatva mutogatta a résztvevőknek jövőbeli kapunk makettjét.

Segítségül elárulom, hogy a második mondatban eggyel kevesebb rejtőzött el, mint az elsőben és a harmadikban.

## 5. TESTRÉSZEK

Három szóból álló mondatot közlünk:

Anya, karalábét főzöl?

Hány testrész bújt meg e minimondatban?

.....

## 6. KÉRDÉSBEN A FELELET

Az alábbi kérdő mondatok tartalmazzák a választ is. Gondolom, az előző feladatok – az intarziajáték szabályainak – ismeretében példamondatokra nincs szükség.

1. Milyen nemzetiségű a cigarettatárca tulajdonosa?
2. Mi van az irgalmasnövér kötényében?
3. Mi csinál a kutya, amikor a dugattyú jár?
4. Mit csinál a gégetükrözés?
5. Mi található a kinti büfészekrény tetején?
6. Ki az olajoskanna tulajdonosa?
7. Mi lóg a napiparancsot ordító káplárnak a szájában?
8. Mi a kedvelt edénye a bölcsészettudományok doktorának?
9. Milyen fa duruzsol a takács kandallójában?
10. Ki nyomta meg a sziréna indítógombját?
11. Ki visel harcsabajuszt?
12. Ki a nézeteltérés okozója?
13. Ki a spanyolgallér viselője?
14. Mi volt a dirigens válasza?
15. Mi kergette ide a boszorkányt?
16. Milyen nemzetiségű az illatszerbolt vezetője?
17. Ki szólalt fel a konferencián?
18. Mi történik a hússal, míg a szakács csücsül?

## 7. FORDÍTOTT INTARZIA

Az intarziajáték szabályaival az előző oldalakon már ismerkedhettél... Ízelítőül csupán egy példa: a tin-tatartó szóban a TATA rejtőzött el. Vagyis ebben az esetben (s az ezt megelőző példákban is) az intarziát balról jobbra olvasva találtuk meg.

Találhatunk intarziát fordítva is, azaz jobbról balra olvasva. Pl. felett – tele.

A) Próbáld meg az alábbi sorokban megtalálni azokat az intarziákat, amelyek visszafelé olvasva adnak értelmes szavakat:

- |                      |                    |
|----------------------|--------------------|
| 1. HAMLET - .....    | 4. KELENDŐ - ..... |
| 2. ELŐSZED - .....   | 5. PATAK - .....   |
| 3. FILOZÓFIA - ..... | 6. NAPILAP - ..... |

Segítségül eláruljuk, hogy megoldásként kereszt- és becenevekre lelsz.

B) Keresd a fordított intarziát az alábbi, irodalmi fogalmakat jelentő szavakban!

1. REGÉNY = .....
2. ELBESZÉLÉS = .....
3. NOVELLA = .....
4. KÖLTŐ = .....
5. KÖLTEMÉNY = .....

### 8. TESTRÉSZEK FELKUTATÁSA

Hány testrészt lelsz meg? Felhívom figyelmed, hogy a betűk sorrendjének felcserélése tilos, az ékezet kitévése, illetve elhagyása szintén!

A meglelt testrészt húzd alá!

Az örökké zárkózott Bélus akkor rémült meg életében először – de egyúttal örök öröm is érte. Május volt, szívta a paradís levegőt. Egyszer csak a bükkönyök övezte tó partján gyom, ordítóan hatalmas gyom kötötte le figyelmét, s ujjongó gyereksereg ricsaja, émelyítő konyak szaga áradt a levegőben... Hátrább lépett, s akaratlanul is, muszáj volt észrevennie a vonagló testet... Mögötte bokros kis tér, s az áttekinthető tisztáson gombák szanaszét... Keveset töprengett, magához nyalábolta a gyermeket, s rohant vele, vízparti kagylók roppantak léptei alatt. „Harcolj, kis öreg!” – sugallta neki... Repedt mellyével sem törődve, haszonra sem számítva rontott be az elsősegélyt nyújtó fülkébe... Napok múlva a kajakosoktól értesült, hogy a gyermek szülei személyesen szeretnék megköszönni tettét... Bélus azóta is, amint ajtót csuk, lőt-fut az emberek elől, s továbbra is csak a növényekkel foglalkozik.

Segítségül elárulom: ha eljutottál a testrészek kutatásában egy tucattig, akkor szusszants egyet, s újult erővel folytasd a nyomozást!

### 9. NÉVBÖNGÉSZŐ

Az alábbi mondatokban egy vagy két (esetleg három, két esetben négy!) keresztnév rejtőzött el. Természetesen a nevek a szavak közepén, elején, végén, sőt mi több, szóhatárokon is elbújhattak! A meglelésük a leleményességedtől függ.

- a) A déli szél kicsavarta a fákat a földből.
- b) A fa ággal ad árnyékot.
- c) A népmesékben a hajnal kakashanggal kel s még a kanna is szellemesen cseveghet.
- d) Hová koslatsz, ellapátoltad már a havat?
- e) A napsugarak ferdén esnek az üvegre.
- f) A lusta másoló kivándorolt.
- g) Nem meri közölni veled, pedig az esetet látta más is.
- h) Jogos volt a kérdése, de választ nem kapott.

- i) Velem illedelmesen beszélj!
- j) Ki látott már oly sok esőt, amennyi az idén esett?
- k) Sándor kalapot kapott, s azóta csillagsugáron rajzol, táncol, énekel...
- l) Engem ma kiver a veríték, ha a mag darabokra tör.
- m) Ne félj, nem esel le a fáról, mindnyájan csinálunk érted valamit!
- n) A spanyolgallér miatti nézeteltérések nem nemesekre valló tett.
- o) Hamar gitározz, mert a frigy esedékes!
- p) A vizsga bizony nehéz volt, de a későbbiekben ad életet, lehel erőt beléd.
- r) Kajánul rikkantotta, hogy a láz ártalmas.
- s) A forgás párosban idegeimre megy, a hinta máskor nélkülem ring ridegen.
- t) Ennyire nem volt éber talán soha, ezért terem ma babér számára.
- u) Az örökkévalóságig elnézném, hogy rohannak a fellegek.
- v) Messze távol galambok szállnak.
- z) A szomszéd naponta permetez s olt, mégis az ág nesztelenül lehull.

### 10. ÉRTED-E?

Érted-e az alábbi párbeszédet? Miben rejlik kétértelmősége?

- Te kergeted a macskát, Kázmér?
- Tekergetném, ha megfoghatnám, ha engedné...

### 11. TESTES SZAVAK

A pontok helyébe írd testrészneveket úgy, hogy a megadott betűkkel, szótöredékekkel összeolvasva, értelmes szavakat kapj!

Íme két példa:

.....szol  
 nya.....

Gondold végig (akár papírra is vetheted) testrészeinket, s kis töprengés után rájössz, hogy az első szótöredékünkbe a *haj* szó illik (= hajszol), a másodikba pedig a *fog* szavunk (= nyafog).

Most pedig munkára fel!

- |               |               |               |
|---------------|---------------|---------------|
| 1. k.....ol   | 6. ....laló   | 11. ....ke    |
| 2. ....lél    | 7. ....ény    | 12. k.....ló  |
| 3. r.....sz   | 8. ....zon    | 13. be.....ő  |
| 4. mu.....    | 9. ....us     | 14. ke.....et |
| 5. nya.....ol | 10. ....élyes | 15. ....tan   |

Segítségül megadjuk tíz beépítendő testrész nevét (természetesen nem a kívánt sorrendben), a hiányzó ötöt – remélhetően – te is megled.

Íme: *nyelv, arc, vese, szem, lép, epe, agy, száj, füil, láb.*

### 12. TILITOLI

Ez a játék „szóbontás” néven is ismert. A lényege: a betűk sorrendje nem változhat, csupán a szóközöké. Természetesen a „tilitolizgatással” az eredetitől teljesen eltérő jelentéseket kapunk eredményül.

Pl.:

NEM ÉRTÉK EL – NEM ÉRTÉKEL

OLYKOR CSALÓ – OLY KORCS A LÓ

Gondolom, rájöttél, hogy az intarziajáték egyik válfajával találod szemben magad.

Az alábbi szavakból szóbontással, a szóközök tilitolizgatásával milyen új kifejezéseket kapsz eredményül?

1. MAR A DAJKA

2. EGYESÜLTEM

7. LOP JÖVET (Ö = Ő)

8. AH, IDEGES Ő SZ AKADT

9. LESZÁLLÁS

10. KISEBEZ

11. E RESTEK NŐSŐK

12. KAPSZ ALMÁT

3. A DALMÁT

4. FEJEM BEVERTE

13. KIHALLGATOTT

14. JÓ ZSILETT

15. TENYERED

16. FÉLTELEK

17. KISEPER Kis eper, ki seper?

18. MÁR TAMÁSÉ

5. KÁROLY HEVESEN

6. KÉT SZEREPÉT

19. HATVANKILENC VOLT

20. FALÁDÁM

21. JÓL ÉLEK

22. MEGVAN AZ ALAPJA

23. AMA TŐRNEK ACÉLJA

24. HOL, NAPSUGÁRON? (U=Ú)

## KULCS

### 1. NÉVBÚJTATÁS

A) 1. ANDOR 2. ÖDÖN 3. IDA 4. CSILLA 5. IVÁN 6. ELEK 7. EDIT 8. TAMÁS 9. ZSOLT 10. ILLÉS 11. ZITA 12. PÁL 13. IZSÁK 14. EMESE 15. CSABA 16. ETEL 17. ANTAL 18. ÁRON 19. KOLOS 20. IRÉN 21. LEHEL 22. ESZTER 23. EDE 24. OLGA 25. ELEK 26. OND (rég magyar személynév, névnapja júl.17.) 27. ÉVA 28. VAJK (rég magyar személynév, névnapja aug. 20., István királyunk is pogányként e nevet viselte) 29. ABA (török eredetű rég magyar személynév, névnapja nov. 12., Árpád-házi királyaink egyike is viselte e nevet) 30. OTTÓ 31. LEA 32. RÁHEL 33. SAROLTA

B) ÁBEL, ÖRS, EDE, TIBOR, INCE, ETA

C) a).Roman, Anti, Teri, Eri, Eti, Bea b) Ari, Ottó, Emmi c) Dália, Lia, Márk d) Árpí, Olga, Gizi e) Andor, Sarolta, Kond f) Jolika, Sári, Ági g) Dani, Iván, Tomi h) Teri, Elek, Ede, Ella i) Emese, Pál, Tamás, Ede, Eti, Leander (férfinév), Lea (női név), Mari, Rozmarin (-g nélkül! – női név), Virág

D) a) ló b) őz c) eb d) zebu s az eb is e) evet (a székely tájszólásban mókust jelent) f) ló

### 2. BÚJTATOTT FÖLDRAJZ

A) ELBÚJTATOTT FOLYÓK

a) Duna, b) Tisza, c) Dráva, d) Rajna, e) Szajna, f) Pó, g) Volga, h) Nílus, i) Gangesz

B) VÁROS- ÉS ORSZÁGNEVEK KERESTETNEK!

*Jemen, Málta, Irán, Lima, Eger, London, Nepál, Tajvan, Érsekújvár, Andorra, Berlin, Szófia, Arad.* (Az Ebed, Nyék, Környe, Béd... valóban létező településnevek, azonban ezek nem város- ill. országnevek, tehát e településnevek meglelésével nem növelhetted pontjaid számát.)

C) FOLYÓKAT, VÁROSOKAT KERESS!

**Folyónevek:** *Elba, Rajna, Garam, Ural, Olt, Tisza, Mura, Oka* a *Don* és az *Amur* két ízben is felszínre tört (!). Az *Ak*, ill. az *Om* meglelése ugyancsak dicsérendő – viszont a Tisza mellékfolyója, a Túr hosszan irandó, akárcsak Olaszország folyója, a Pó, tehát a Tur és a Po „melléfogás”.

**Településnevek:** *Eszék, Genf, Riga, Prága, London, Esztergom, Lőcse, Ur.* Mivel megoldásként városneveket kértünk, a szövegben megbúvó falvak nevei (pl. Áj, Kér, Ság, Bár...) nem értékelhetőek.

### 3. GYÜMÖLCSEGYSÉGEK

a) dió; b) alma; c) szőlő; d) szilva; e) körte; f) mandula; g) eper; h) alma; i) meggy; j) egres

### 4. NEMZETNEVEK

A) szerb, kun, magyar, skót, észt

B) cseh, japán, kelta, arab

C) hun, lett, avar, észt, pun (ókori görög nép)

### 5. TESTRÉSZEK

nyak, kar, láb, fő (fej), öl

### 6. KÉRDÉSBEN A FELELET

1. tatár 2. alma 3. ugat 4. éget 5. fészek (esetleg tej) 6. Lajos, Anna 7. pipa 8. csésze 9. akác 10. Irén 11. Csaba 12. Etel 13. Olga 14. igen 15. orkán 16. szerb 17. Ferenc 18. sült

### 7. FORDÍTOTT INTARZIA:

A) a/ Elma b/ Dezső c/ Zoli d/ Elek e/ Kata f/ Pali

B) 1. NÉGER 2. ZSEB 3. LEVON 4. LÖK 5. NÉMET

## 8. TESTRÉSZEK FELKUTATÁSA

Bőségesen akadt testrész, a megszámlálásuk is elismerést érdemel!

*Az örökké zárkózott Bélus akkor rémült meg életében először – de egyúttal örök öröm is érte.*

*Május volt, szívtá a páradús levegőt. Egyszer csak a bükkönyök övezte tó partján gyom, ordítóan hatalmas gyom kötötte le figyelmét, s ujjongó gyereksereg ricsaja, émélyítő konyak szaga áradt a levegőben... Hátrább lépett, s akaratlanul is, muszáj volt észrevennie a vonagló testet... Mögötte bokros kis tér, s az áttekinthető tisztáson gombák szanaszét... Keveset töprengett, magához nyalábolta a gyermeket, s rohant vele, vízparti kagylók roppantak léptei alatt. „Harcolj, kis öreg!” – sugallta neki... Repedt mellényével sem törődve, haszonra sem számítva rontott be az elsősegélyt nyújtó fülkébe...*

Napok múlva a kajajosoktól értesült, hogy a gyermek szülei személyesen szeretnék megköszönni tettét...

*Bélus azóta is, amint ajtót csuk, lőt-fut az emberek elől, s továbbra is csak a növényekkel foglalkozik.*

A ragozott alakban előfordult „testrészek”, pl. „ere”, „szám”, „térde”... pont nélkül marad.

## 9. NÉVBÖNGÉSZŐ

a) Adél, Kata b) Aladár c) Hajnalka, Anna, Emese d) Ákos, Ella e) Dénes f) Tamás, Iván g) Erik, Tamás h) Ede i) Emil, Ede j) Dénes k) Sándor, Dorka, Csilla, Áron, Zoltán l) Emma, Vera, Magda m) Emese, Jancsi n) Olga, Etel, Emese o) Margit, Frigyes p) Gabi, Adél, Lehel r) Ulrik, Lázár, Alma (női név, júl. 10-én található a naptárban) s) Gáspár, Imre, Tamás, Kornél, Ingrid t) Berta, Emma u) Éva, Anna v) Olga z) Zsolt, Ágnes

## 10. ÉRTED-E?

A párbeszéd kétértelműsége a TILITOLI játékon, vagyis a szóhatár megállapításán alapszik:

TE KERGETED – TEKERGETED

## 11. TESTES SZAVAK

1. kARCOl 2. SZEMlél 3. rEPEsz 4. muSZÁJ 5. nyaLÁBoL 6. FOGlalo 7. MELLény (a LÉPény nem jó!) 8. HASzon 9. MÁJus (elfogadható a BÉLus is!) 10. SZEMélyes (de pontot ér a SZÍVélyes megoldás is!) 11. FÜLke 12. kAGYló 13. beLÉPő 14. keVESet 15. NYELVtan

## 12. TILITOLI

1. MARAD AJKA 2. EGYE SÜLTEM! 3. AD ALMÁT 4. FEJEMBE VERTE 5. KÁR OLY HEVESEN 6. KÉTSZER EPÉT 7. LOP, JÓ, VET 8. A HIDEG ESŐ SZAKADT 9. LESZ ÁLLÁS, LESZÁLL, ÁS 10. KIS EB EZ, KI SEBEZ? 11. ERES TEKNŐSÖK 12. KAP SZALMÁT 13. KI HALLGAT OTT?, KIHALLGAT OTT, KI HALLGATOTT? 14. JÓZSI LETT 15. TE NYERED 16. FÉL TELEK, FÉLT ELEK 17. KIS EPER, KI SEPER? 18. MÁRTA MÁSÉ 19. HAT VAN, KILENC VOLT 20. FAL ÁDÁM 21. JÓ LÉLEK 22. MEGVAN AZ A LAPJA 23. AMATŐRNEK A CÉLJA 24. HOLNAP SÚG ÁRON



# ANAGRAMMAJÁTÉK

„Az anagramma nem más, mint egy csomó betű ismerete, melyet agyunkban raktározva magunk előtt látunk, s egyszerre egy új szó, egy új név létrejöttét idézi elő.”

(Karinthy Frigyes)

Az anagrammát valamely szó betűinek (hangjainak) felcserélésével alkothatjuk meg.

Például sörét – törés.

Az új szóba bele kell foglalni az előzőnek valamennyi hangját (betűjét)! E szabály értelmében a kétjegyű mássalhangzók elemeikre is bonthatók! Pl.: szeret – ezrest.

Alig található oly szó nyelvünkben, amelyből nem alkotható anagramma – némelyikből több is! A nagy tudású, sokoldalú jogászember, Sebestyén Gábor (1794–1864) verses rögtönzéseit, játékeit, anagrammáit ma is csodálattal olvashatjuk. Fáy Andráshoz, a haza mindeneséhez igen kedves szálak fűzték: hetvennyolcadik névnapiján azzal tisztelte meg a jeles öreget, hogy a nevéből anagrammasorozatot csinált, mégpedig az alkalomhoz illően éppen hetvennyolcat! Kilenc betű felhasználásával 78 anagrammát!

Ízelítőül kukkantsunk a listába!

FÁRAD INAS  
A FINDSÁRA  
S DANI, FÁRA!  
NYÁRFÁD ÁS  
S A FÁD RÍNA  
FÁD NYÁRSA

FÁIN DARÁS  
FA-NYÁRSAD  
S FÁD ÁRNYA  
ÁSD NYÁRFA  
ANDRÁS, A FI  
ANDRÁS FÁI

FÁN RIADÁS  
FÁNID ÁRAS  
SÍRNA A FÁD  
FARÁN IS ÁD  
ÍR S AD A FÁN  
ÍN-FÁRADÁS

A példából figyelemmel követhető, hogy volt idő, amikor a magánhangzók hosszúságát, rövidségét nem vették figyelembe, vagyis szabadon alkalmazhatták – mi a szigorúbb játékszabályokhoz ragaszkodunk: ékezet nem hagyható el! Ha nincs az eredeti szóban, akkor nem alkalmazható az újban sem! A kivételekre feladatainkban külön felhívjuk figyelmed.

Mi nem kérjük, hogy Sebestyén Gáborok legyetek, de szeretnénk, ha megismernétek nyelvünk sokszínűségét. Viszont azt, amit Sebestyén nem tartott be (a magánhangzók rövidségét, hosszúságát, az y–i-t) – mi szigorúan megköveteljük. E szabállyal könnyítünk vagy nehezítünk-e, ki-ki döntse el a maga tapasztalata alapján.

1. Az alábbi szavak mindegyike egy-egy **keresztnevet** rejt magában. Vajon melyiket?

Segítségül eláruljuk, hogy közülük kettő becézett alak.

TEA –

RÓNA –

SOKÁ –

BOGÁR –

SULI –

IRAM –

ERESZT –

LÁMA –

NEVELTE –

2. Hány anagrammát tudsz létrehozni a hatbetűs TELJES szóból?

Segítségül eláruljuk: öt alatt semmiképpen se add fel a küzdelmet!

3. Alkoss minél több anagrammát az ötbetűs NÉZEK szóból! Ha leleményes vagy, betűfelcseréléssel több szót alkothatsz, mint ahány elemből (betűből) a megadott szó áll!

4. A SORSZÁM szóból alkoss négy anagrammát! E játékszabály értelmében a kétjegyű mássalhangzók elemeikre bonthatók.

5. A hatbetűs KÁNTOR szóból – türelemmel és odafigyeléssel – hét új értelmes szót hozhatsz létre.

6. A hat elemből álló SZERET szóból – ha ügyes vagy – betűfelcseréléssel 10 (!) új szó, vagyis anagramma hozható létre. Tehát munkára fel!

7. Az alábbi szavak mindegyike egy-egy **keresztnevet** rejt magában. Vajon melyiket? (E fejezet 1. feladatában hasonlóakkal már találkozhattál.)

DIVATRA –  
SZÁLBA –  
SZÁLLÓ –  
MÁSOL –  
PÜFÖL –

GYALU –  
DÁNIA –  
MÁTRA –  
NANA –  
TOTÓ –

8. A KÉPLET szavunkból alkoss négy (!) anagrammát!

....., ....., ....., .....

## 9. ELREJTŐZÖTT ORSZÁGOK

(I. rész)

Ha megfelelően csoportosítod az alábbi szavak (mondatok?) betűit, országneveket kapsz eredményül. Elárulom: nem csupán európai országok játszanak veled bújócskát!

a) RAGYOGSZ ARÁM  
b) ALIBI (I = Í)  
c) AMA NAP  
d) HOL A LINDA?

e) KIVÁNAT  
f) LÁGY, LENGE ROZS  
g) MA VETNI?  
h) KAPZSI TÁN?  
i) RUDAS HON

10. A hét elemből álló ELVETNE szóból alkoss újabb szavakat!

11. A hétbetűs TÁVIRDA szóból hozz létre új értelemmel bíró szavakat!

## 12. ELREJTŐZÖTT ORSZÁGOK

(II. rész)

Ha megfelelően csoportosítod az alábbi szavak (mondatok?) betűit, országneveket kapsz eredményül – a 9. feladathoz hasonlóan!

Elárulom: a kilenc rébuszban nyolc állam neve rejtőzött el, vagyis egy ország kétszer is rejtekhelyre talált!

- |                         |                       |
|-------------------------|-----------------------|
| a) Ó, E CUDAR! (Ó = O)  | e) FORR A SÁNC, IGAZ? |
| b) AZ IS TÚRA (Ú = U)   | f) DIÁNA              |
| c) IRKA                 | g) A BÁLNAI           |
| d) ZAJOS VILÁGÚ (Ú = U) | h) KI AZ? LOVAS?      |
|                         | i) TISZA URA          |

13. Az öt elemből (betűből) álló ELŐTT szóból alkoss öt anagrammát!

14. Az öt elemet tartalmazó BARAK szóból – türelemmel, leleménnyel – új öt kifejezés alkotható!

## 15. POLITIKUSAINK

Az alábbi betűcsoportok mindegyike egy-egy felvidéki politikus nevét tartalmazza. A betűk leleményes átrendezésével megtudhatod, kik rejtőztek el az egyes anagrammák mögé. Egyik államtitkárunk két rejtekhelyet is lelt!

- |                     |                           |
|---------------------|---------------------------|
| a) HATVAN SIRNA –   | e) GYAUROD LÁBA (A = S) – |
| b) CS. PÁLYÁK –     | f) SZÓL: IGE, LÁZITS! –   |
| c) SZÁLLÓIG TESZI – | g) ERDEI TABU –           |
| d) LYUKAS DÓRIM –   | h) SZÁLLÓM KILÓS –        |

16. A hat betűeleméből álló KELTET szóból alkoss három, új értelemmel bíró kifejezést!

17. A négy betűelemet tartalmazó KARI kifejezésből hozz létre három anagrammát!

## 18. FELVIDÉKI TOLLFORGATÓK

(I. rész)

Az alábbi tizennégy kifejezés tizennégy felvidéki magyar tollforgató – író, költő, irodalomtörténész, lapkiadó – nevét rejti magában. Közülük többen napjainkban is gazdagítják munkásságukkal kisebbségi irodalmunk értékeit.

- |                              |                               |
|------------------------------|-------------------------------|
| a) KOLLÁZS – OLCSÓN –        | h) O, HAGYD, SÜLYOS –         |
| b) RUT CZELLAJÓS (Ó=O) –     | i) L. CÁRUNK CEFRES –         |
| c) ZOLI TÁN SZERÉNY EB? –    | j) BARKASZÁLLÓ –              |
| d) VAS - MOST OLCSÓN (A=I) – | k) ZABOS S LÓDUL (A=Á, U=O) – |
| e) ÁSD KI, OLY KÖVÉR! –      | l) CÁRVÉR ZOLI –              |
| f) HÉT MÓR TELE –            | m) ÁD PÁR RŐZSÉT –            |
| g) V. TÁN UGYIS CSÓR –       | n) CS. MÓZES, FÁJ? –          |

19. Az öt betűlemből álló AKKOR időhatározószóból – valamennyi elemének felhasználásával – alkoss három új kifejezést!

20. Az öt elemet tartalmazó HAJÓS szavunkból – türelemmel, leleménnyel – három új gondolat hozható létre! Közülük kettő jelzős szerkezet.

## 21. SPORTÁGAK

Ha a megadott kifejezések betűit megfelelően átcsoportosítod, eredményül egy-egy ismert sportág nevéét kapod.

- |                   |                                |
|-------------------|--------------------------------|
| 1. ÉTKEZÉS –      | 11. AZ INAS TISZTEL –          |
| 2. DÚL A RABSÁG – | 12. MESÉL E SÚLY –             |
| 3. SÁTOROZOM –    | 13. SZÉLVETŐ LÉC (ő = ö) –     |
| 4. ŪRMÁGUS –      | 14. KILÖVŐ SÁV(ö = ő, i = í) – |
| 5. SAJÁT ÍZ –     | 15. VADLIBAÍZ –                |
| 6. HÁRSMAGÁRUS –  | 16. RÁG A BÚS DAL –            |
| 7. TÉLI ATKA –    | 17. TÁRSVIVŐ(i = í) –          |
| 8. KOZÁK SAS –    | 18. TÁGULÓ VÁR (ó = o) –       |
| 9. FAÁTLYUKADÁS – | 19. PÁVA S CSALÉTEK –          |
| 10. SOK ALABÁRD – | 20. TISZÁJA (i = í) –          |

Segítségül elárulom: a húsz szóban 18 sportág rejtőzött el, kettő ismétlődik... Melyik az a kettő?

22. Az öt betűlembet tartalmazó DAJKA szóból betűátrendezéssel újabb három kifejezést nyersz eredményül.

23. Ha az öt betűt tartalmazó RETEK szó elemeit háromféleképpen is csoportosíthatod a megfelelő átrendezés eredménye három új kifejezés!

24. A négybetűs DŐRE szavunk jelentése: oktalan, meggondolatlan. Ha Te nem cselekszel meggondolatlanul, e négy betűs szóból újabb négy kifejezést hozhatsz létre.

## 25. FELVIDÉKI TOLLFORGATÓK

(II. rész)

Az alábbi tizennégy kifejezés tizennégy felvidéki magyar tollforgató – író, költő, irodalomtörténész – nevét rejti magában. Közülük néhányan az ifjabb nemzedék tagjai, akiknek eddigi munkásságuk reményeket keltő, azonban azoknak az anagrammái is megtalálhatóak a feladatok között, akik már évtizedek óta gazdagítják munkásságukkal kisebbségi irodalmunk értékeit. Sőt elvéve azok is, akik a 18. feladatban – más szócsoportosításban! – már előfordultak!

- |                         |                        |
|-------------------------|------------------------|
| a) MR. ÖRÖK ÉTELE –     | h) STV NÉZHETI MÁN –   |
| b) ÉRDES GYÖNGY –       | i) Ő AD PÁR RÉSZT –    |
| c) BÉKEVILLAMOS (M=C) – | j) N. DORGÁLÁS –       |
| d) MISZTER ITALA –      | k) TÁNCZOS HELY –      |
| e) KÖVES KIRÁLYOD –     | l) ÓL S CELLÁNYI ÉSZ – |
| f) LÓ MÉRETHET? –       | m) KARBASZÁLLÓ –       |
| g) TORKIG VERI –        | n) MV. TÁN NÉZHET IS – |

26. A TÉVES szó öt eleme hány új kifejezést hordoz magában? Többet-e, mint betűinek száma?

27. A KÉPLET szavunkból valamennyi elemének felhasználásával hozz létre négy újabb szót!

## 28. KLASSZIKUS NAGYJAINK

(I. rész)

Egyetemes magyar irodalmunk jelentős képviselőinek neve tárul eléd – anagrammák formájában: a 19. s a 20. század kiemelkedő alkotóinak neve.

- |                            |                               |
|----------------------------|-------------------------------|
| a) LÁGYAN SZÓL –           | h) ANYJÁN A SOR –             |
| b) ADD, NYER-E? –          | i) HÍRES EGY FIRKANT (Í= Y) – |
| c) JÓZAN CSILLEŐR –        | j) JÓZSA FIA LETT –           |
| d) VÁNKOS MOST RÍ –        | k) GYÚLKY DARU –              |
| e) DOG, IRÁNY AZ ÉG! –     | l) MAI KOR JÓ (O = Ó) –       |
| f) OVIT NÉZI MIHÁLYOCSKA – | m) MI NEKEM? LESEK –          |
| g) ZSIGERGAZDA –           | n) MENÉTH SZÁLLÓ –            |

29. A KELTET szó hat betűjét csoportosítsd úgy, hogy újabb három szó legyen munkád jutalma!

30. A SZÁLAK szó valamennyi elemét felhasználva, hány értelmes szó hozható létre?

31. Az alábbi hat szó anagrammáját létrehozva (külön-külön, mindegyikből egyet) egy francia író négy-szavas szállóigéjét kapod eredményül:

SZEDNE, RESZELEM, KARNAGY, PAPLAN, BORBAN, RANGÁL

.....

## 32. KLASSZIKUS NAGYJAINK

(II. rész)

Egyetemes magyar irodalmunk jelentős képviselőinek neve tárul eléd ismét, anagrammák formájában, akár csak a 28. feladatban!

- a) MÁTKÁM NIKHLÁSZ –
- b) R. CEFRE MANÓ –
- c) SEMMINEK, ELEK –
- d) DR. GÖMY VOLOGYA –
- e) NYEKERTH FRANCI –

- f) NÉP SZŐRE –
- g) OKOS LÁNYT ŐSZ EDZI –
- h) EDE, BEKENLEK! –
- i) PESTI FŐNÁDOR –
- j) NYER EDDA –

33. A METSZET szóból – valamennyi betűjének felhasználásával – milyen szavak hozhatók létre?

34. A PARTON szó elemeiből alkoss három új, értelmes magyar szót!

### 35. EGY NÉV – HÁROM ANAGRAMMA!

Felvidéki magyar irodalmunk tehetséges költője, műfordítója, könyvkiadók szerkesztőségi munkatársa három anagrammában lelt menedéket. Kiről van szó?

OPLÁ, RÓKAING  
NI, RÁG, PAKOL, Ó  
PÁNIKÓ OLGA

### 36. AZ ÉRSEKÚJVÁRI JÁRÁS MAGYARLAKTA TELEPÜLÉSEI

Huszonkilenc anagrammát közlünk – az Érsekújvári járás huszonnégy településének neve rejtőzik bennük (két településnév két formában is megtalálható). A feladatsort követően –könnyítésül – betűrendben közöljük a járás elrejtett településeinek nevét is. Erre a segítségre azonban csak végső esetben támaszkodj!

FÚJ ILUSKA =	ADNOD (O = Ó) =
TÜRK =	KÖVE SMARAGD =
KEVÉS ÚR JÁR =	ZABOK (K=P) =
A KOCSMA =	M. KENDÉ =
BÚT LÖKÖK =	ZSALUM =
NÉGY ŐSZ =	KAZLAS =
DE EB =	KARDOS, TEDD! =
ILY KASZA LOP =	PÁR NYAK =
MART KISAGY =	GYÉR KAN =
NANÁ! =	RAB KACSA =
MI SZŐ? =	BÁLID =
VAD RÚD =	T. RAB =
NYITVA ZEBES Ő =	A BAJT =
NÉGY KAR =	AH, BELEM! =
	ÉLD LE! =

Az elrejtőzött települések betűrendben: Andód, Bajta, Baracska, Bart, Ebed, Érsekújvár, Garamkövesd, Helemba, Ipolyszalka (Szalka), Kamocsa, Kéménd, Kisgyarmat, Kisújfalu, Köbölkút, Kürt, Leléd, Libád, Muzsla, Nagyker, Nána, Párkány, Pozba, Szimő, Szögyén, Tardoskedd, Udvard, Zsitvabesenyő

### 37. ANAGRAMMÁK – KISSÉ MÁSKÉPPEN

Szópárokat sorolunk fel – és magyarázunk (értelmezünk). Az első szó értelmezése mindig az alapszóra vonatkozik, a második szó pedig az előbbi példa alapján létrehozott meghatározásra.

Példa: dögevő ragadozó – épület

Megoldás: sakál – lakás

Természetesen, ha a második „ugrik be” előbb, az ugyanolyan segítség, mintha az első szónál „esne le a tantusz”.

- |                                      |  |
|--------------------------------------|--|
| a) fekete bőrű ember – nem most      | l) lop – laboratórium                  |
| b) számóca – bírósági ügye           | m) hangjegy – tanít                    |
| c) falatozik – sebészkés             | n) tetőfedő anyag – fundamentum        |
| d) ütsz – hatáság, intézmény         | o) szeszes ital – talajt lazítani      |
| e) befed – szándékozott              | p) lábbeli – hosszú nyelű szűrőfegyver |
| f) balkezes – utazó                  | r) óhajtók – tengelyen gördülő tárgy   |
| g) élete – táplálék                  | s) énekkarvezető – sokszor             |
| h) falatozom – látószerve            | t) nem éjszaka – ágytakaró             |
| i) nehézkes, tunya – domb, dombocska | u) játszótér – nem dagály              |
| j) kettészakadás – léghuszkagolyó    | v) szolid – pénztárca                  |
| k) nyelvkutató – elismervény, nyugta | z) alsó végtagjuk – bódul              |

### 38. BETŰPIRAMISOK

Az alábbi feladatokban piramis formájú alakzatokat kell építened – szavakból! A csúcs mindig egybetűs szó. Ebből kiindulva úgy kell eljutni az alapzatig, hogy az egyes vízszintes sorokban kialakított értelmes szavak megfelelő betűihez minden emeleten egy-egy betűt hozzáadunk. Az így megtoldott betűsorból a megadott meghatározásra új értelmes szót illik – kell! – alkotnod. Vagyis a mi esetünkben a piramist felülről építjük lefelé.

A piramisépítésben lényegében az anagrammajáték szabályai érvényesülnek

névelő	A
rangjelzés	A L
házikó	L A K
forma	A L A K
zár	L A K A T
üst alá való tűzhely	K A T L A N
Spanyolo.-ban élő nép	K A T A L Á N

Az ilyen típusú feladatokból következzen néhány! Pontosabban 26

- |                  |                       |
|------------------|-----------------------|
| A) névelő        | B) személyes névmás   |
| kicsinyítő képző | durrant               |
| kosár            | omlik                 |
| ágazat           | ősmagyar név          |
| nősténykutya     | nem tőlem             |
| orosz (rég.)     | puskavégre kaptad     |
| melódia          | nem más előtt         |
| C) magánhangzó   | D) névelő             |
| kötőszó          | helyhatározórag       |
| ró               | seb bevonata          |
| étkezés          | népvándorlás kori nép |
| hibás            | halászszerző          |
| bűnös            | teker                 |
| kétesztendő      | esti étkezés          |
| bűnelkövetés     | kóborol               |

- E) pergő hangunk  
területegység  
két darab  
gabonaféle  
ágynemű tartozéka  
két szó: akad néhány  
spanyolfal
- G) mutatószó  
kutya  
var  
a nadrág része  
megvérez  
fosztogat, rabol  
két szó: lesz kutyája  
ne egészbe!
- I) mutatószó  
személyes névmás  
csecsemőtáplálék  
román pénzt  
kiesik a kezéből  
tejtermék  
jól ki van fejlődve  
feledkeztet
- K) magas, rövid magánhangzónk  
helyhatározórag  
férfi ruhanemű  
ökölvívásban szorító  
lágyan himbálódzó  
szilvafajta  
fénykoszorú + N  
a rigófiú nővére
- M) a „t” zöngés párja  
nyújt  
költemény  
tartozik  
szénsavas ital  
tartozás kifizetése  
futó  
hotel (ékezet!)  
oldalfallal lát el  
a maga örömére való énekelés
- F) a „zs” zöngétlen párja  
földet túr  
különböző  
mennyiségkifejezés  
súlyegység  
összegegről vezetett nyilvántartás  
hentesáru
- H) névelő  
kicsinyítő képző  
végtag  
füzet  
kitesz  
kör, gyűrű  
boltablak  
cselszövés, fondorlat
- J) a „k” zöngés párja  
lángol  
a távoli múltban  
kis rágcsló  
társadalmi csoport  
ősi, mesés történetet mondott  
szentté avatott püspökünk
- L) pergő mássalhangzónk  
helyhatározórag  
seben képződő bevonat  
lehullott száraz lomb  
örvénylő mozgással forgat  
tisztogatás  
hosszan vonuló csoport
- N) a „d” zöngétlen párja  
személyes névmás  
napszak  
élő és élettelen alak, idom  
ilyen az éjszaka népiesen  
élelmezés  
halotti szertartás  
alkotás, létesítés



- O) csodálkozást kifejező hang  
keresztül  
edény  
nem vak  
képzeletet (ékezet)  
nézem-e?  
elintézem
- P) római ötven  
rangjelzés  
török név  
Valéria  
fegyházáról híres felvidéki város  
a fővita ellenkezője  
tiszttség, iroda, hatóság  
nemkívánatos vendég (ékezet)
- S) régi, vén  
vés  
időmérő  
támaszték  
nyakrész  
paplan, pokróc  
takarmányt (ékezet)  
cirkuszi artista
- U) meglepetést kifejező hang  
szid  
romániai autótípus  
ravasz  
szándékozó  
a te befedőd  
visszavonulás, ill. lefekvés
- V) személyes névmás  
személyes névmás  
lányaink férjei  
falatozók  
cselekedetet végzők  
étkezőket  
vásárlókat
- Ö) észak  
patakocska  
kunyaerál  
érlelődik  
a búzaszem tartalmazza  
bűnre csábít (ékezet!)  
palánk  
a halott lelke
- R) amper  
kicsinyítő képző  
nagyobb kosár  
pépszerű étel  
szatyor  
elütő színekben játszó  
munkatárs  
raktárkészletet kezelő
- T) csodálkozást kifejező hang  
vízhullám  
értéke  
dagad, duzzad  
lakatod  
fullánkös rovar  
aszalódott, fonnyadt  
pandúrt
- Ü) csodálkozást kifejező hang  
cipésszerszám  
latyak  
női név  
a színek egyike  
zsineg, madzag
- X) kérdőszó népiesen  
személyes névmás  
ló – bizalmasan  
személyem  
járás  
szabadítás, óvás  
folyadékkilötytyintésem  
italkiméróm

Y) liter

rangjelző szó

kis ház

juhistálló

énekek

szégyenketrec

szegélyek

kis oldalasom

nászünnepség

Z) kérdőszó (elavult)

véredény

mázsál

fém, pénzdarab

térbeli nagyság

egészségre káros anyagot

hosszasan mér valamit

## KULCS

1. ETA, GÁBOR, ESZTER, NÓRA, ILUS, AMÁL, ÁKOS, MARI, LEVENTE
2. JELEST (osztályzatot), JELEST (jellel ellátottat), LEJTSE, SEJTEL (sejtesz), SELEJT, ELEJTS, LEEJTS!, ESTJEL (az est közeled-  
tére utaló jel), EJTS LE!, EJTS EL!, LEJTS-E?, LEJEST (lejt - román pénzt - bemutató est)
3. KEZÉN, ZENÉK, KÉZEN, ZEKÉN, KÉNEZ, KENÉZ, EZ KÉN, KÉZ NE, ZÉNEK, ZÉKEN
4. SZÁMSOR, MÁSSZOR, SOMSZÁR, MORZSÁS
5. TORKÁN, TORNÁK, ORKÁNT, KORÁNT, TÁRNOK, RÁNTOK, KONTÁR
6. ESZTER, RETESZ, SZERTE, ERESZT, ERESZT, EZREST, REZEST, EZ REST, E SZERT, S EZRET
7. TIVADAR, BALÁZS, LÁSZLÓ, ÁLMOS, FÜLÖP, GYULA, DIÁNA, MÁRTA, ANNA, OTTÓ
8. LEPKÉT, LÉPTEK, TÉPLEK, LEPTÉK
9. ELREJTŐZÖTT ORSZÁGOK:  
(I. rész): a) Magyarország b) Líbia c) Panama d) Hollandia e) Vatikán f) Lengyelország g) Vietnam h) Pakisztán i) Honduras
10. NEVELTE, ELNEVET, ELEVENT, LEVETNE, LEVENTE, LENEVET
11. VÁDIRAT, IVARDÁT, VITÁDRA, DIVATÁR, TIVADAR, DIVATRA
12. ELREJTŐZÖTT ORSZÁGOK  
(II. rész): a) Ecuador b) Ausztria c) Irak d) Jugoszlávia e) Franciaország f) Dánia g) Albánia h) Szlovákia i) Ausztria
13. LŐTTE, ETTŐL, LŐTT-E?, LETT Ő, Ő LETT  
(Az „ötlet” nem növeli pontjaid számát, mivel a szóban megrövidül a magánhangzó.)
14. BARKA, ABRAK, BAKRA, KARBA, KABAR
15. POLITIKUSAINK  
a) Harna István b) Csáky Pál c) Szigeti László d) Duray Miklós e) Bárdos Gyula f) Szigeti László g) Bauer Edit h) Miklós László
16. TELTEK, LETTEK, TELKET
17. IRKA, IRAK, IKRA
18. FELVIDÉKI TOLLFORGATÓK  
(I. rész): a) Koncsol László b) Turczel Lajos c) Szeberényi Zoltán d) Csontos Vilmos e) Kövesdi Károly f) Tóth Elemér g) Gyurcsó Ist-  
ván h) Hodossy Gyula i) Kulcsár Ferenc j) Barak László k) Dobos László l) Rác Olivér m) Tözsér Árpád n) Mács József
19. KAROK, ROKKA, RAKOK
20. SÓHAJ, JÓ HAS, JÓ SAH

## 21. SPORTÁGAK

1. TEKÉZÉS, 2. LABDARÚGÁS, 3. MOTOROZÁS, 4. MŰUGRÁS, 5. ÍJÁSZAT, 6. HÁRMASUGRÁS, 7. ATLÉTIKA, 8. SAKKÓZÁS, 9. AKADÁLYFUTÁS, 10. KOSÁRLABDA, 11. ASZTALITENISZ, 12. SÚLYEMELÉS, 13. CÉLLÖVÉSZET, 14. ÖKÖLVÍVÁS, 15. VÍZILABDA, 16. LABDARÚGÁS, 17. TÖRVÍVÁS, 18. TÁVOLUGRÁS, 19. KALAPÁCSVETÉS, 20. ÍJÁSZAT

Ismétlődik az íjászat és a labdarúgás.

## 22. AJKAD, AKADJI, ADJAK

## 23. TEREK, KERET, TEKER

## 24. ERDŐ, ERŐD, REDŐ, DE ŐR

## 25. FELVIDÉKI TOLLFORGATÓK

(II. rész): a) Török Elemér b) Dénes György c) Lovicsek Béla d) Mizser Attila e) Kövesdi Károly f) Tóth Elemér g) Egri Viktor h) Z. Németh István i) Tözsér Árpád j) Gál Sándor k) Csehy Zoltán l) Cselényi László m) Barak László n) Z. Németh István

26. VESÉT, ÉVEST, EVÉST, VÉSTE, VETÉS, TEVÉS (főnév), TEVÉS (tevetulajdonos), VÉSET (ige), VÉSET (főnév), VÉTSE! (pl. ne vétse el!), ÉS VET, S ÉVET, E-T VÉS (e betűt vés)

Válaszunk: jóval több (!) új kifejezés hozható létre a TÉVES szóból, mint betűinek száma.

## 27. LEPKÉT, LÉPTEK, TÉPLEK, LEPTÉK (p. meglepték)

## 28. KLASSZIKUS NAGYJAINK

(I. rész): a) Nagy László b) Ady Endre c) Lőrincze Lajos d) Kormos István e) Gárdonyi Géza f) Csokonai Vitéz Mihály g) Gazdag Erzsébet h) Arany János i) Karinthy Frigyes j) József Attila k) Krúdy Gyula l) Jókai Mór m) Mikes Kelemen n) Németh László

## 29. TELTEK, LETTEK, TELKET

## 30. KALÁSZ, KASZÁL, SZÁLKA

## 31. SZENDE SZERELEM GYAKRAN NAPPAL ROBBAN LÁNGRA

## 32. KLASSZIKUS NAGYJAINK

(II. rész): a) Mikszáth Kálmán b) Móra Ferenc c) Mikes Kelemen d) Moldova György e) Karinthy Ferenc f) Szép Ernő g) Kosztolányi Dezső h) Benedek Elek i) Petőfi Sándor j) Ady Endre

## 33. TETSZEM, TESZTEM, TEMETSZ

## 34. PONTRA, PATRON, TORPAN

## 35. EGY NÉV – HÁROM ANAGRAMMA!

Mіндеgyikben Polgár Anikó rejtőzött el.

## 36. AZ ÉRSEKÚJVÁRI JÁRÁS MAGYARLAKTA TELEPÜLÉSEI

Kisújfalu, Kürt, Érsekújvár, Kamocsa, Köbölkút, Szőgyén, Ebed, Ipolyszalka, Kisgyarmat, Nána, Szimő, Udvard, Zsitvabesenyő, Nagykér, Andód, Garamkövesd, Pozba, Kéménd, Muzsla, Szalka, Tardoskedd, Párkány, Nagykér, Baracska, Libád, Bart, Bajta, Helemba, Leléd

### 37. ANAGRAMMÁK – KISSÉ MÁSKÉPPEN

a) néger – régen b) eper – pere c) eszik – szike d) versz – szerv e) takar – akart f) suta – utas g) léte – étel h) eszem – szeme i) lomha – halom j) törés – sörét k) nyelvész – szelvény l) rabol – labor m) kotta – oktat n) pala – alap o) pálinka – kapálni p) szandál – lándzsa r) kérek – kerék s) karnagy – gyakran t) nappal – paplan u) pálya – apály v) szerény – erszény z) lábuk – kábul

### 38. BETŰPIRAMISOK

A)	A	B)	Ő	C)	É	D)	A
	KA		LŐ		ÉS		RA
	KAS		DŐL		VÉS		VAR
	SZAK		ELŐD		EVÉS		AVAR
	SZUKA		TŐLED		TÉVES		VARSA
	MUSZKA		LŐTTED		VÉTKES		CSAVAR
	MUZSIKA		ELŐTTED		KÉTÉVES		VACSORA
					VÉTKEZÉS		CSAVAROG

E)	R	F)	S	G)	E	H)	A
	ÁR		ÁS		EB		KA
	PÁR		MÁS		SEB		KAR
	ÁRPA		SZÁM		ZSEB		IRKA
	PÁRNA		MÁZSA		SEBEZ		KIRAK
	VANPÁR		SZÁMLA		ZSEBEL		KARIKA
	PARAVÁN		SZALÁMI		LESZEBE		KIRAKAT
					SZELETBE		PRAKTIKA

I)	E	J)	G	K)	I	L)	R
	TE		ÉG		IG		RA
	TEJ		RÉG		ING		VAR
	LEJT		EGÉR		RING		AVAR
	ELEJT		RÉTEG		RINGÓ		KAVAR
	TEJFEL		REGÉLT		RINGLÓ		VAKARÁ
	FEJLETT		GELLÉRT		GLÓRIÁN		KARAVÁN
	FELEJTET				RIGÓLÁNY		

M)	D	N)	T	O)	Á	Ö)	É
	AD		TE		ÁT		ÉR
	ÓDA		EST		TÁL		KÉR
	ADÓS		TEST		LÁTÓ		ÉRIK
	SZÓDA		SETÉT		ÁLMOT		SIKÉR
	SZALDÓ		ETETÉS		LÁTOME		KÍSÉRT
	SZALADÓ		TEMETÉS		ELLÁTOM		KERÍTÉS
	SZÁLLODA		TEREMTÉS				KÍSÉRTET
	OLDALAZÁS						
	DALOLÁSZÁS						

P) L	R) A	S) Ó	T) Á
AL	KA	RÓ	ÁR
ALI	KAS	ÓRA	ÁRA
VALI	KÁSA	KARÓ	ÁRAD
ILAVA	TÁSKA	TARKÓ	ZÁRAD
ALVITA	TARKÁS	TAKARÓ	DARÁZS
HIVATAL	KARTÁRS	ABRAKOT	SZÁRADT
HÍVATLAN	RAKTÁROS	AKROBATA	ZSANDÁRT
U) Ó	Û) Á	V) Ő	X) É
RÓ	ÁR	ŐK	ÉN
ARÓ	SÁR	VŐK	MÉN
RÓKA	SÁRA	EVŐK	ÉNEM
AKARÓ	SÁRGA	TEVŐK	MENÉS
TAKARÓD	SPÁRGA	EVŐKET	MENTÉS
TAKARODÓ		VEVŐKET	ÖNTÉSEM
			SÖNTÉSEM
Y) L	Z) É		
AL	ÉR		
LAK	MÉR		
AKOL	ÉRME		
DALOK	MÉRET		
KALODA	MÉRGET		
OLDALAK	MÉREGET		
OLDALKÁM			
LAKODALOM			

# SZÓKINCSPRÓBA

„... a szavak értékét nem lehet mérleggel és rőffel mérni. A szó értéke mindenekelőtt a helyzetétől függ, s annál nagyobb művész valaki, minél inkább újat tud varázsolni a régiből.”

(Kosztolányi Dezső)

## 1. SZINONIMÁK KERESTETNEK!

Keresd meg az alábbi szavak szinonimáit (rokon értelmű szavait)! A kapott kifejezések kezdőbetűiből egy új szót kapsz eredményül!

dühít - .....  
verejtékezik - .....  
jegyekező - .....  
csahol - .....  
zászló - .....  
fondorkodik - .....  
könnyhullás - .....

A kezdőbetűk összeolvasásából nyert kifejezés: .....

## 2. MONDD „Ö”-VEL!

Mondd, illetve írd le az alábbi szavak azon rokon értelmű megfelelőit, amelyekben magánhangzóként csak az „ö” fordul elő – akár többször is!

*Például:* taszít = lök veszekedik = zsörtöl

Íme a feladatok:

a) forog =	h) makacs, dacos =	o) boszorkányos =
b) kérlel =	i) buzdít, serkent =	p) tinó =
c) koplal =	j) jussol =	r) köpeny =
d) morog =	k) derékszj =	s) párás (levegő) =
e) smirgliz =	l) férfiruha =	t) mészárol =
f) bokszol =	m) nyomkod =	u) gyerek =
g) azonnal =	n) piszmog =	

## 3. IKERSZÓK KERESÉSE

Az ikrek igen hasonlítanak egymásra, csupán egy-egy tulajdonságuk, megnyilvánulásuk különböző. Sok esetben egyikük felidézi a másikat... Így vagyunk az ikerszavakkal is: csupán egy-egy betűnyi az eltérés közöttük.

Az elő- vagy az utótag ismerete, „feltűnése” vajon felidézi-e az adott szó hiányzó ikertársát?

Feladatunkban az ikerszóknak csak a felét tüntetjük fel: egyiknek az elő-, másiknak az utótagját. A te feladatod a hiányzó ikertárs megtelelése.

Eláruljuk: nem mindegyik írandó kötőjellel!

- |                   |                   |                   |
|-------------------|-------------------|-------------------|
| 1) lári - .....   | 5) izgó - .....   | 9) fidres - ..... |
| 2) ..... - rutya  | 6) ..... - bumm   | 10) ..... - fere  |
| 3) csiki - .....  | 7) tyúkom - ..... | 11) ugri - .....  |
| 4) ..... - bontom | 8) ..... - gazos  | 12) ..... - hurca |

#### 4. ÁLLATI

Példáinkban olyan igéket kérünk, amelyekben egy-egy állatnév szerepel. Vagyis próbálj a következő meghatározásokra egy-egy „állati” igét keresni!

Segítségül íme egy példa: Aki *kicsinyesen akadékoskodik*, arra azt szokás mondani, hogy kukacoskodik.

- |   |  |
|---|--|
| a) pajkosan enyeleg – .....                 | i) komikus hatást keltve utánoz – .....    |
| b) harciasan viselkedik – .....             | j) csámpásan jár – .....                   |
| c) illetlenségeket beszél – .....           | k) cifra ruhában tetszeleg – .....         |
| d) kényeskedve megy – .....                 | l) bemagolt szöveget darál – .....         |
| e) rátámaszkodik valakire – .....           | m) gyerekesen viselkedik - .....           |
| f) tekervényes vonalban halad – .....       | n) vizes ronggyal kövezetet felmos - ..... |
| g) udvarlóként forgolódik körülötte – ..... | o) kitartóan gyalogol - .....              |
| h) elcsen, elemel, ellop – .....            |  |

#### 5. ELREJTETT NÉPNEVEK

Próbáld megkeresni az alábbi kifejezésekben elrejtett népneveket, mégpedig úgy, hogy más szavakkal fejezd ki a leírtakat!. Pl.: *és őriz = s véd = svéd*.

- |                              |         |
|------------------------------|---------|
| 1) darabokra zúzok           | = ..... |
| 2) valamivé vált             | = ..... |
| 3) ennyibe kerül a hajó vége | = ..... |
| 4) a fogoly                  | = ..... |
| 5) feleségemet               | = ..... |
| 6) cigányon                  | = ..... |
| 7) adagol az ollós állat     | = ..... |

#### 6. KÉP, KÉP, KÉP

Az alábbi szavak hiányzó elemeit beírva mindig olyan szót kapunk, amelyben a KÉP szó szerepel – a szó elején, közepén vagy a végén. A pontok száma – függetlenül a beépítendő betűk számától – minden esetben öt.

- |                 |                          |         |
|-----------------|--------------------------|---------|
| 1) KÉP....      | (kiállító helyiség)      | = ..... |
| 2) .... KÉP.... | (szakmája van )          | = ..... |
| 3) KÉP....      | (fantázia)               | = ..... |
| 4) ....KÉP....  | (öntelt)                 | = ..... |
| 5) ....KÉP      | (tájékozódunk vele)      | = ..... |
| 6) ....KÉP      | (foto)                   | = ..... |
| 7) ....KÉP....  | (csinos, megnyerő)       | = ..... |
| 8) KÉP....      | (küldött)                | = ..... |
| 9) ....KÉP....  | (működő)                 | = ..... |
| 10) KÉP....     | (levelezésre használjuk) | = ..... |



## 7. KIPOTTYANT EGY MAGÁNHANGZÓ:

A) Nem láttál valahol egy csomó E betűt? Ebből a mondatból 23 pottyant ki. Segítségül \*-gal megjelöljük a helyüket.

**K \* R \* K \* S K \* L \* M \* N \* L \* V \* N \* G \* R \* F \* K \* T \* K \* N Y \* R \* T M \* G \* G R \* S T \* V \* T T**

Tegyétek helyére mind a huszonháromat, aztán válasszátok el egymástól a szavakat! Ha sikerül, eszperente mondatot kaptok eredményül.

B) Arany János nyelvgyötrő mondókájából kihullottak az Ö betűk. Remélem, nem jelent számodra nehézséget, ha e feladatnál már nem jelölöm \*-gal a magánhangzók helyét... Azonban nem vagyok annyira kőszívű, hogy semminemű segítséget ne nyújtsak: a szóhatárokat / jellel jelölöm.

**T / T R K / T / G R G T / D G N Y Z / R K S / R M K / K Z T T**

C) Berzsenyi Dániel egyik (talán legismertebb) versének címéből eltűntek a magánhangzók. Vajon melyik Berzsenyi-költemény címét rejti az alábbi rébusz? Segítségül eláruljuk, hogy a \* ugyanazt a magánhangzót jelöli.

**M \* G Y \* R ! H \* J N \* L H \* S \* D**

D) Petőfi egyik közismert verséből ollóztuk az alábbiakat – a magánhangzók azonban kihullottak.

**T \* R M \* S Z \* T , M \* L Y N Y \* L V M \* R N \* V \* R S \* N Y \* Z N \* V \* L \* D ?**

A rövid és a hosszú magánhangzók között nem tettünk különbséget.

## 8. TUDSZ DIÁKNYELVÜL?

Egyes társadalmi rétegekben, csoportokban a köznyelv néhány szava helyett különleges szavakat használnak, részben az egyes dolgokban való jártasság fitogtatása, részben a „nyelvújítási hajlam” szárnypróbálgatása végett. Pl. **meló** (munka), **menő** (jó állású), **zsuga** (kártya), **kajakos** (erős, bátor), **lelécel** (elmege, elszökik), **beveri a szundit**(elalszik)...

Létezik ilyen a diákok körében is, pl. **föci** (földrajz), **dögtan** (biológia), **diliház** (tantestületi), **füstölő** (vécé), **marhalevél** (tanulmányi könyvecske), **nyári egyetem** (bukott diák nyáron tanul), **tyúkszemtok** (lábbeli)...

„Ma már a haj nem is haj, hanem bozont, gubanc, hari, kazal, paróka, rözse, séró, skalp, széna, taraj vagy toll, esetleg tetűfészek – írja egy helyütt Grétsy László –, a száját pedig etetőnek hívják és a szem nézőke. Bármennyire is fintorgunk, tiltakozunk, esetleg dühöngünk eme új nyelvi jelenségek miatt, az ifjúsági nyelv szavai – mert hiszen ezekről van szó – a maguk szemléletességével, egyéni hangjával, kendőzetlenségével, üde színfoltot jelentenek a teljes magyar nyelvkincsben, amelybe éppúgy beletartoznak, mint bármely más csoportnyelv, vagy mint bármelyik szaknyelv.”

Az alábbi „új szülemények” közül némelyek igen találóak, leleményesek! Te hányat tudnál párosítani?

- |                                    |                                  |
|------------------------------------|----------------------------------|
| 1. autókukac - .....               | 4. búzrúd - .....                |
| 2. bogozgató - .....               | 5. csőd - .....                  |
| 3. beszedte kanyar nélkül - .....  | 6. házifázi - .....              |
| 7. kornyika vagy zajászat - .....  | 17. elmebajnokság - .....        |
| 8. megváltó - .....                | 18. gerely - .....               |
| 9. tíz perc légzőgyakorlat - ..... | 19. hattyú - .....               |
| 10. zötyöngető - .....             | 20. jegyüzér - .....             |
| 11. beborult - .....               | 21. macskabenzin - .....         |
| 12. csatapapa - .....              | 22. macskabenzinkút - .....      |
| 13. klóranyó - .....               | 23. ráhasaltak a felhők - .....  |
| 14. csatamami - .....              | 24. tata-teadélután - .....      |
| 15. díszmagyar - .....             | 25. terepszínű pofát vág - ..... |
| 16. Dugulj már el! - .....         | 26. zsiráf gondozó - .....       |

A párosítandó szavak, ill. kifejezések: magas növésű, autószerelő, ünnepi öltözet, beilleszkedik, igazgató, tanár, történelem-tanárnő, történelemtanár, kémiantanárnő, csengő, bejött a tanár, feleltetés, egyes, kettes, ötöst kap, énekóra, testnevelés, házi feledat, szünet, maradj csendben!, elhitte, cigi, tej, tehén, elázott, szülői értekezlet

### 9. PLUSZ KA, KE

Gyakori képzőnk a -ka, -ke, -cska, -cske kicsinyítő képzőnk. Vannak azonban olyan szavaink is, melyek végén a -ka, -ke, -cska, -cske nem képző. Pl.: macska, lepke.

Feladatunkban segítségül a meghatározásokat is megadjuk.

- kis növésű vízi növény + ka = rovar
- retesz + ka = cella
- mulató + ka = vízi jármű
- kopasz + ka = sokszínű
- fonaldarab + ka = halcsont
- egy bizonyos szín + ka = mesealak
- kígyó teszi + ka = tenyere
- könnyed báj + ke = patás állat
- mohón eszik + ka = állatcsapat
- hallószerv + ke = kis kabin
- vés, karcol + ka = ragadozó állat
- egy íz + ka = konyhanövény
- téli csapadék + ka = sápadt, halvány
- nyelvével végigsimít + ka = kiöltözött, kackiás legény
- fém + ke = madár

## 10. MEGTOLDANI EGY BETŰVEL!

Az alábbi, vastagon szedett szavakba (ne az elejére, ill. a végére, a szóba!) ékelj egy-egy betűt úgy, hogy eredményül a körülírással megadott kifejezést kapd!

1) **BOGÁR** + X =

- a) nemzetnév
- b) mesterember

2) **KOCA** + X =

- a) játékeszköz
- b) húsos, bőrös csontja

3) **ÖLIK** + X =

- a) folyik
- b) eszembe jut
- c) a tűt beleszúrják

4) **PAKOL** + X =

- a) autót helyére állít
- b) arconvereg

5) **HOMOK** + X =

az arcnak szem fölötti része

6) **KEREK** + X =

házak körüli részek

7) **NEVES** + X =

folyadék

8) **LESZNEK** + X =

lelegetnek

9) **HAVAS** + X =

a szürke árnyalat

10) **NYERT** + X =

a ló teszi

## 11. SZÍNRŐL SZÍNRE

Vannak jellegzetes színek, amelyekről azonnal egy másik szó jut eszedbe. Keresd meg a párokat!

PIROS

FEHÉR

KÉK

ZÖLD

BARNA

FEKETE

SÁRGA

HÓVIRÁG

FATÖRZS

PETREZSELYEM

ÉJSZAKA

PIPACS

CIROM

IBOLYA

## 12. ÁLLATI TULAJDONSÁGOK

Egy-egy állat jellemző tulajdonsága sok esetben magát az állatot is jelöli. A „bagoly”-ra nem szoktuk azt mondani, hogy „éhes”, „szelíd”, „szomjas”...stb.; a bagolyra a bölcs jelző honosodott meg.

Az alábbi állatokra keress egy-egy jellemző melléknevet!

1. hangya –

6. galamb –

11. disznó –

2. gyík –

7. méhecske –

12. sün –

3. nyúl –

8. róka –

13. páva –

4. farkas –

9. öszvér –

14. liba –

5. lajhár –

10. szarka –

15. gödény –

A párosítandó melléknevek: gyáva, buta, büszke, szelíd, tolvaj, szorgalmas, ravasz, iszákos, lusta, szorgos, éhes, tüskés, fúrge, sáros, makacs.

### 13. RÓMAI SZÁMOK

Az alábbi két, egymástól független feladat megoldásakor gondolatban visszazállunk a római korba – azonban eredményt csak akkor érsz el, ha édes anyanyelveden gondolkodsz!

Van hét betű, amelyek római számoknak is felfoghatók: **I V X L C D M**

I. Írd le a legnagyobb számot úgy, hogy minden betűelemet felhasználsz – de csak egyszer!

..... az értéke pedig: .....

II. A következő szavakból a bennük levő „római számok” kivonását követően új, értelmes szavakra bukkan(hat)sz. Pl. LECKE = EKE

a) MILLIÁRD –

e) CSACSI –

b) ÓRIÁS –

f) DIÁKOS –

c) FILLÉR –

g) AKCIÓ –

d) MECSET –

h) DELTA –

III. Mikor, melyik évben írhatták a következő sorokat?

Megtudod, ha a szövegből a római számokat kiemeled s értéküknek megfelelően – összeolvasod!

a) MA CSAK A MAGA ELVESZETTNEK HITT ÍRÁSAIT KERESTÜK.

az évszám római számokkal: .....

ezek értéke arab számokkal: .....

b) MARCI MÉRGES-TEHETETLENÜL NÉZTE A SZÉTFUTOTT TYÚKOKAT: XERXÉSZ TOPO-ROGHATOTT ENNYIRE IZGATOTTAN AZ ÜTKÖZET UTÁNI ÉJSZAKÁN.

az évszám római számokkal: .....

ezek értéke arab számokkal: .....

c) A MÓKUS ÖREGKORÁBAN MENNYI TEJET ISZIK?

az évszám római számokkal: .....

ezek értéke arab számokkal: .....

d) SZERETETT MACSKÁM ELTŰNT, SEGÍTSETEK! REX A NEVE. BARÁTOTOK: TIBI

az évszám római számokkal: .....

ezek értéke arab számokkal: .....

IV. Az alábbi szavakba illessz egy-egy római számot úgy, hogy új, értelmes kifejezéseket kapj eredményül!

ÉTER

KAROLÁS

BOGÁR

KENŐ

FELEL

CSORGÓ

## 14. RÉGI S ÚJ KIFEJEZÉSEK

Milyen idegen szavak helyett ajánlhatta egy-két lelkes nyelvbarát az alábbi magyar kifejezéseket?

- |                    |   |
|--------------------|---|
| a) jegyőr –        | k) citrancs –                                     |
| b) pénzdagály –    | l) lengetánc –                                    |
| c) gyógyulda –     | m) túlhazafiság –                                 |
| d) kocsipatika –   | n) tusa –   |
| e) vízkalitka –    | o) távmásol –                                     |
| f) hírfényképész – | Küldtem távmásolatot –                            |
| g) füstköd –       | Távmásoltam az ígért szöveget –                   |
| h) helybőlszálló – | p) gyorsleves, gyorskakaó, gyorsstea, gyorskávé - |
| i) szépülde –      | r) lábilabda –                                    |
| j) képszőnyeg –    |   |

## 15. SZÍNSZIMBÓLUM

Tudod-e, hogy az alábbi színek mit fejeznek ki, miknek a jelképei?

fehér	kék
vörös	sárga
zöld	fekete

## 16. ELÖLRŐL – HÁTULRÓL

Számos olyan szavunk van, amely előlről, hátulról is olvasható, azonban más-más jelentéstartalmú kifejezést kapunk eredményül.

Pl.: előlről végtag – hátulról mulatság.

A megoldás: láb – bál.

Ilyen jellegű feladatok következnek.

1. előlről háziállat – hátulról rombol, pusztít
2. előlről festmény – hátulról kenyeret süt
3. előlről vízinövény – hátulról nemzetnév
4. előlről bútor – hátulról befejezett
5. előlről szűrőfegyver – hátulról vörös
6. előlről ruhaanyagot készít – hátulról évszak
7. előlről pl. kiálló vaddisznófog – hátulról himlő helye
8. előlről mozgatószerv – hátulról filmszínház
9. előlről háziállat – hátulról állatlakhely
10. előlről Mária – hátulról lendület, sebesség
11. előlről mogorva, zord – hátulról épületmaradványok
12. előlről valakinek vagy valaminek a megnevezésére szolgáló kifejezés – hátulról öreg, aggastyán
13. előlről nyelvcsalád (a szlovák is ide tart.) – hátulról elhagysz valakit vagy mássá változol
14. előlről a száj része – hátulról étel diáknyelven

## 17. SZÓTAGRABONTÁS

Egy-egy adott szó szótagjainak felcserélésével más értelmes kifejezést hozhatunk létre. Például: ha a fegyver - hálóór szinonimáit megtalálod, akkor a PUS/KA, illetve a KA/PUS kifejezéseket kapod eredményül.

- |                               |                                    |
|-------------------------------|------------------------------------|
| a) csípős - olasz főváros =   | f) felső végtagja - férfikabát =   |
| b) nehézkes mozgású - domb =  | g) folyadéka - nem nélküle =       |
| c) kövér - kicsi kecske =     | h) pillangó - gólyahang =          |
| d) állóvízi - nézeteltérés =  | i) fonóeszköz - felső testrészek = |
| e) tudatlan - tiltott dolog = |                                    |

## 18. ÁLLATOT A MEGFELELŐ HELYRE!

Tizenkét állatnevet találsz az alábbiakban. Keress melléjük olyan megfelelő szót, amellyel ezek az állatnevek értelmes összetett kifejezést alkotnak!

szamár	ökör	kecske
bárány	egér	liba
csirke	nyúl	koca
strucc	malac	kutya

## 19. PLUSZ, MÍNUSZ EGY BETŰ

Az alábbi meghatározásokat helyettesítsd megfelelő szóval, s a kapott kifejezésekhez tegyél vagy vegyél el belőlük egy egy-egy betűt – az utasításnak megfelelően! A betoldandó, ill. elvonandó betűt X-szel jelöljük.

Pl. a hegy szeszes leve + X = a derű ellentéte. Megoldás: bor - ború

- kemény anyagban mélyedést hoz létre + X = veszedelem
- meztelen emberi test ábrázolása + X = ügyirat
- lusta - X = napszak
- út + X = költemény
- kívánság - X = a frizura alapanyaga
- malacmama + X = mértani test
- mitikus történet - X = mennyboltja
- függőzár + X = jól megetet
- fundamentum - X = a könyv, a füzet része
- talán + X = ősi művészet
- nulla fok alatti hőmérséklet - X = a gondolkodás szerve
- végtag vége + X = befejeződött
- női név -X = tizenkét óra
- hüvelyes növény + X = pólyásgyermek
- forma - X = kis házikó
- pecsenye + X = kerek szám
- az ásó párja - X = az egyik szülő

## 20. SZÍNEK KERESNEK EGY SZÓT

Négy szín, mégpedig a VÖRÖS, SÁRGA, FEKETE, FEHÉR egy olyan közös szót keres, amely kötőjellel írható mindegyikhez!

Ne zászló lebegjen a szemed előtt, hanem térkép!

A keresett szó: .....

## 21. CSAK EGYETLEN MAGÁNHANGZÓT!

Csak egyetlen magánhangzót kérünk beilleszteni minden betűcsoportba, és a most értelmetlennek tűnő töredékek azonnal értelmes szavakká válnak. (Természetesen nem mindegyikbe ugyanazt a magánhangzót!)

LSZT –

SPRT –

ZSLD –

BKSZ –

FLRT –

PJZS –

TRZS –

STRT –

## 22. A SPORT VILÁGA

A sport, a sportolás, a sporttal kapcsolatos kifejezések betöltik mindennapjainkat. Sok esetben nem a köznyelv elfogadott kifejezéseit halljuk, használjuk. Te hogyan mondanád az alábbi szavakat „anyanyelvül”?

1. pentatlon –

6. tribün –

2. center –

7. sprint –

3. taccsbíró –

8. passz –

4. start –

9. asszó –

5. tréning –

10. bekk –

## 23. NEMZETNEVET KERESÜNK

Melyik nemzet neve illik az alábbi szavak elé?

A)

.....acél (acélfajta)

.....csavar (a vízilabdában: kapura dobás hátrafelé, kifordított tenyérrel)

.....szekrény (tornaszer)

.....torna (a test minden izmát megmozgató, egészségügyi célú tornagyakorlat)

.....asztal (tálalási mód)

.....fal (a szoba terét megosztó, polcos bútordarab)

B)

.....kürt (fafúvós hangszer)

.....keserű (enyhén kesernyész ital)

.....kert (természetes tájat utánozó, romantikus park)

.....kór (a csontozat rendellenes fejlődése)

.....szalonna (különleges pácolással készült, füstölt karaj)

.....keringő (tánc, a keringő lassú változata)

.....tapasz (sérült bőr leragasztására használt tapasz)

C)

- .....ablak (a padlóig érő, kívülről kb. a derékig ráccsal védett ajtószerű ablak)
- .....ágy (ikerágy)
- .....kulcs (állítható nyílású kéziszerszám)
- .....saláta (apróra vagdalt és puhára főtt zöldségfélék majonézes keveréke)
- .....udvar (az épület két kiugró szárnya közé zárt keskeny udvar)
- .....kert (mérési formák szerint kialakított kert)
- .....konyha (a finoman fűszerezett könnyű ételeket kedvelők konyhája)

## 24. DADOGÓ SZAVAK

A dadogás köztudottan nem más, mint ideges kényszerből vagy betegségből eredően akadozva, szótagokat ismételve közölt beszéd. Mi olyan dadogó szavakat gyűjtöttünk csokorba, amelyek ugyanazt a szótagot ismétlik – és nem folytatódnak! Úgy is mondhatnám, hogy az első szótag duplázása (ismétlése) adja a kívánt eredményt.

Pl.: segélykiáltása = jaja

Segítségül még egy példa:

a nagypapa dadogó párja lehet a „papa”, de elfogadható a „tata” kifejezés is.

1. kisgyermeket veréssel fenyegető szó = .....
2. (valaki) alkoholja = .....
3. elmúlt = .....
4. valakit úgy lát el, hogy az ételt a szájába adagolja = .....
5. valami előidézője, indítéka - többes számban = .....
6. csecsemő = .....
7. a tevé jelzője = .....
8. gyermekgondozó, dajka = .....
9. édesanya - másként = .....
10. számnév tárgyraggal ellátva = .....
11. dalának = .....
12. talajlazítás = .....
13. jó húsból levő nagydarab ember = .....
14. ellopom = .....
15. megjátssza (pl. a sérülést) =.....



## 25. MELYIK FOLYÓ...

Melyik folyó neve szerepel közös előtagként az alábbi felvidéki települések neve előtt?

A)

.....keszi  
.....lenke  
.....lénártfalva  
.....szentkirály  
.....gömör

C)

.....balog  
.....haraszti  
.....hídvég  
.....kér  
.....keszi

B)

.....tapolca  
.....újhely  
.....beszterce  
.....királyfa  
.....hosszúfalu  
.....sellye  
.....farkasd

.....nyék  
.....varbó  
.....szalka  
.....nyitra  
.....ság  
.....galsa  
.....bél  
.....födémes  
.....pásztó  
.....visk  
.....szakállos

## 26. SZÓSZELETTELÉS

Az asztalra, tányérra tett tortát szoktuk szeletelni – mi szószeletelésre invitálunk. Szeleteld a megadott szót úgy, hogy egy-egy betű „leszelését” követően is értelmes szó maradjon a képzeletbeli tányéron!

Ügyelj arra, hogy a szeletelés a legutolsó betűig tartson!

Íme egy példa:

A **KÉRÉSEM** szót ekképp szeletelhetem:

levágom a „k” betűt, marad „érésem” (növekedésem)

levágom az „m” betűt, marad „érése” (növekedése)

levágom az „e” betűt, marad „érés” (növekedés)

levágom az „é” betűt, marad „rés” (hézag)

levágom az „r” betűt, marad az „és” (kötőszó)

levágom az „é” betűt, marad az „s” (kötőszó)

Mindez rövidebb formában így illusztrálható:

K/ ÉRÉSEM

ÉRÉSE/M

ÉRÉS/E

É/RÉS

R/ÉS

É/S

S

A) Szeleteld a **NÉVELŐ** szót úgy, hogy egy-egy betű „leszelését” követően is értelmes szó maradjon a képzeletbeli tényéron!

B) Szeleteld a **TEVÉST** (tevés embert) szót úgy, hogy egy-egy betű „leszelését” követően is értelmes szó maradjon a képzeletbeli tényéron!

C) Szeleteld a **KÁSÁS** szót úgy, hogy egy-egy betű „leszelését” követően is értelmes szó maradjon a képzeletbeli tényéron!

### 27. A MARADÉK IS EGÉSZ

Vannak olyan szavak, amelyekből egy-egy értelmes szót kiemelhetünk (ha úgy tetszik, kivonhatunk), s a maradék szintén értelmes szóvá illeszthető össze.

Pl.: KAPARÓKANÁL – PARÓKA = KANÁL

Remélem, érthető. Ha mégsem, akkor még szemléltetőbbé teszem: KA(PARÓKA)NÁL

	1.	2.	3.
a) MEGBORZAD	- .....	= .....	
b) NAPIPARANCS	- .....	= .....	
c) TAKARTA	- .....	= .....	
d) AKTÍVA	- .....	= .....	
e) ÉTELEK	- .....	= .....	
f) KALAIPOS	- .....	= .....	
g) PATRIÓTA	- .....	= .....	
h) MINTEGY	- .....	= .....	
i) VÁROMLADÉK	- .....	= .....	
j) TERMÉSZET	- .....	= .....	
k) HEBEG	- .....	= .....	
l) NAGYAPA	- .....	= .....	
m) TARTALMAS	- .....	= .....	
n) DOBOSTORTA	- .....	= .....	

### 28. MÍNUSZ EGY BETŰ

Az alábbi feladatokat próbáld szinonimákkal (rokon értelmű szavakkal) kifejezni, mégpedig olyanokkal, amelyek között csak egy betű a különbség.

Pl.: zokogó szerző = síró író

Nagy segítségül szolgál, ha az egyik szinonimára rábukkansz (mindegy, hogy az elsöre vagy a másodikra), egy betű hiánya vagy hozzáillesztése már útmutatóul szolgálhat, hogy helyes úton jársz-e... Például a „furcsa férje” feladat megoldásakor a „furcsa” szinonimáit sorra véve a különös, fura, érdekes, szokatlan, meglepő, visszás szavak jutnak eszünkbe a „férje” helyett az ura, embere, párja illeszthető be.

A megoldás: fura ura (A két szó között csupán +, - egy betű különbség van.)

- |                            |                             |
|----------------------------|-----------------------------|
| a) élénk mezei rágcsáló =  | f) vándor (öreg) szőlőlé =  |
| b) egyiptomi fogoly =      | g) éleselméjű hím juh =     |
| c) puha fekhely =          | h) deresedő apa ill. anya = |
| d) kopott (rég) űrmérték = | i) zsugori gyalogút =       |
| e) tökéletes elme =        | j) csodálatos zuhanás =     |

## 29. ÖSSZEOLVASVA

Akadnak szavaink, amelyekből elhagyható egy-egy betű úgy, hogy a szó értelmes maradjon, pl. FA-ZÉK - FAÉK. Az alábbi szavakból kiszedett betűket összeolvasva egy új szót kapsz jutalmul.

A) ártok – fióka – mérleg – dalia – kancsó – szánkó –karóra

a betűelvonással nyert új szavak: \_\_\_\_\_

a keletkezett nyolcadik szó: \_\_\_\_\_

B) piszkol – keret – egyenlőre – vádló – feleség – birka –fial – kertes

a betűelvonással nyert új szavak: \_\_\_\_\_

a keletkezett kilencedik szó: \_\_\_\_\_

C) hársfa – eszik – perec – forgalom – verés – kancsó – fagyott

a betűelvonással nyert új szavak: \_\_\_\_\_

a keletkezett nyolcadik szó: \_\_\_\_\_

D) ablak – megafon – forgalom – hasában – szántó – mész – ások – meggy

a betűelvonással nyert új szavak: \_\_\_\_\_

a keletkezett kilencedik szó: \_\_\_\_\_

## 30. CSUPA „Á”

E játékos megmérettetésben egy-egy meghatározásra egyetlen szóval kell válaszolnod – mégpedig csakis olyan szóval, amelyben nem szerepelhet más magánhangzó, kizárólag: Á

a) épület homlokzatának díszítőeleme:

b) őriz, örködik:

c) kvártély:

d) gonosz fondorlat, cselszövés:

e) az ételt sárgára főző fűszer:

f) pillérekön vagy oszlopokon nyugvó boltív:

g) apró, magas hátú, ehető édesvízi hal:

h) bányászszerszám:

i) mesebeli szörnyeteg:

j) sínpár:

k) nyirkos helyet kedvelő növény:

l) etet:

m) könnyedén udvarias, gavalléros:

n) tarka tollú, pintyféle madár:

o) megtévesztésül leplez, takargat:

p) érzelmes, színes, de rendszerint nem teljesülő vágy:

r) fiatal juh:

s) elképzelt lénynek a szobra, amelyet a természeti népek istenként tisztelnek:

t) herélt sertés:

u) nedves, ködös:

v) rákok fogásával foglalkozó személy:

z) hordót, kádat, fából edényt készítő iparos:

### 31. UGYANAZOKKAL A KEZDŐBETŰKKEL!

Adunk néhány meghatározást – keress rájuk olyan szavakat, amelyek mind ugyanazzal a három betűvel kezdődnek! Vagyis a meghatározások rokon értelmű szavait kérjük!

Könnyítés végett íme egy példa:

haszontalanul beszél –

fűszernövény –

házicipő –

takaró –

eszik –

lóri (trópusi madár) –

*Mindegyik szó kezdete: pap.*

A megoldás:

papol

paprika

papucs

paplan

papizik

papagáj

A) a mellkas ívelt csontja –

aprófenyő –

haját kuszál –

kicsi, de csípős fűszer –

fed, burkol –

hüvelyes növény –

borbélykés –

B) falka, csorda –

kampó –

csillagjósolat –

iszonyat, rémület –

vasmacska –

lajt, tartály –

pecás –

teherszállító –

### 32. AZONOS A SZÓVÉG

A meghatározásokra olyan rokon értelmű szavakat kell keresni, amelyek szóvége azonos. (A 31. feladatban a szókezdés egyezett, itt a szóvég.)

A) dísz –

sógor –

zamat, buké –

vidám történet –

cigány –

oklevél, képesítés –

B) kolomp –

zörej –

sziklaüreg –

karnevál, maszkabál –

elvetemült, hitvány –

lapul, rejtőzik –

### 33. MILYEN FÁKRÓL VAN SZÓ?

Valamennyi szavunk végkicsengése: **fa**. Vajon milyen fákról van szó? Van-e közülük a fához, a fa valamely fajtájához?

Pl.: sok régi nótát, népdalt ismerő, rendszerint falun élő ember = NÓTAFÁ

1. a cipész erre húzza rá a cipőt, a mikor készíti vagy javítja

2. vulkáni eredetű, lyukacsos, laza kőzet

3. származástáblázat

4. szörnyűség, nagyarányú szerencsétlenség

5. piaci árus

6. ábrázat, fizimiska

7. húros pengetőhangszer

8. alsóbbrendű istennő

9. dörzsölésre gyulladó pálcika

10. hántolt kérgű ipari nyersanyag

11. móka, csínytevés

12. díjszabás

13. szép mozgású ló

## KULCS

### 1. SZINONIMÁK KERESTETNEK!

mérgesít, izzad, kalauz, ugat, lobogó, áskálódik, sírás

A kezdőbetűik összeolvasásából nyert kifejezés: MIKULÁS

### 2. MONDD „Ö”-VEL!

a) pörög, b) könyörög, c) böjtöl, d) dörmög, e) dörzsöl, dörgöl, f) öklöz g) rögtön, h) dolyfös, csökönös, i) ösztönöz, j) örököl, k) öv, l) öltöny, m) gyömöszöl n) szöszmötöl, o) ördögös, p) ökör, r) köntös, s) ködös, t) öldököl, u) kölyök

Ha az általad választott rokon értelmű szóban az „ö” hangon kívül más mássalhangzó is előfordul – pl. dacos = önző, makacs = gögös, nyugós, smirgliz = köszörül... stb. –, ezen szavak nem növelhetik pontjaid számát. A helyesírási vétséget tartalmazó kifejezés (röktön, bölytöl...) akár pontlevonást is eredményezhet.

### 3. IKERSZÓK KERESÉSE

1) lárifári, 2) retyerutya, 3) csiki-csuki, 4) rontom-bontom, 5) izgó-mozgó, 6) csinn-bumm, 7) tyúkom-búkom, 8) gizes-gazos, 9) fides-fodros, 10) terefere, 11) ugribugri, 12) hercehurca.

### 4. ÁLLATI

a) cicázik b) kakaskodik c) disznólkodik d) pipiskedik e) tehénkedik (rátehenkedik) f) kígyózik g) legyeskedik h) meglovasít i) majmol j) kacszázik k) páváskodik l) szajkóz m) csacsiskodik n) fókázik o) kutyagol.

### 5. ELREJTETT NÉPNEVEK

1) török 2) lett 3) tatár 4) arab (a rab) 5) német (feleségem + et = ném + et) 6) román (cigány + on = roma + n) 7) osztrák (oszt + rák).

### 6. KÉP, KÉP, KÉP

1) képtár, 2) szakképzett, 3) képzelet, 4) nagyképű (beképzelt), 5) térkép, 6) fénykép, 7) jóképű, 8) képviselő, 9) üzemképes, 10) képeslap

### 7. KIPOTTYANT EGY MAGÁNHANGZÓ

A) KEREKES KELEMEN ELEVEN EGERE FEKETE KENYERET MEG EGREST EVETT

B) ÖT TÖRÖK ÖT GÖRÖGÖT DÖGÖNYÖZ ÖRÖKÖS ÖRÖMÖK KÖZÖTT

C) MAGYAR! HAJNAL HASAD

D) TERMÉSZET, MELY NYELV MERNE VERSENYEZNI VÉLED?

### 8. TUDSZ DIÁKNYELVÜL?

1) autószerelő 2) igazgató 3) elhitte 4) cigi 5) ötöst kap 6) házi feladat 7) énekóra 8) csengő 9) szünet 10) testnevelés 11) bejött a tanár 12) történelemtanár 13) kémiatanár 14) történelem-tanárnő 15) ünnepi öltözet 16) Maradj csendben! 17) feleltetés 18) egyes 19) kettes 20) tanár 21) tej 22) tehén 23) elázott 24) szülői értekezlet 25) beilleszkedik 26) magas növésű

### 9. PLUSZ KICSINYÍTŐ KÉPZŐ

a) sás + ka = sáska b) zár + ka = zárka c) bár + ka = bárka d) tar + ka = tarka e) szál + ka = száлка f) piros + ka = Piroska g) mar + ka = marka h) kecs + ke = kecske i) fal + ka = falca j) fül + ke = fülke k) ró + ka = róka l) sós + ka = sóska m) hó + ka = hóka n) nyal + ka = nyalka o) cin + ke = cinke

### 10. MEGTOLDANI EGY BETŰVEL!

1) BOGÁR + X = a) bolgár b) bognár, esetleg bodnár

2) HOMOK + X = homlok

3) KOCA + X = a) kocka b) konca

4) ÖLIK + X = a) ömlik b) ötlík c) öltík

5) PAKOL + X = a) parkol packol, paskol

6) KEREK + X = kertek

7) NEVES + X = nedves

8) LESZNEK + X = leesznek

9) HAVAS + X = hamvas

10) NYERT + X = nyerít

## 11. SZÍNÉRŐL SZÍNRE

PIROS PIPACS, FEHÉR HÓVIRÁG, KÉK IBOLYA, ZÖLD PETREZSELYEM, BARNÁ FATÖRZS, FEKETE ÉJSZAKA, SÁRGA CITROM

## 12. ÁLLATI TULAJDONSÁGOK

1. szorgos, 2. fűrge, 3. gyáva, 4. éhes, 5. lusta, 6. szelíd, 7. szorgalmas, 8. ravasz, 9. makacs, 10. tolvaj, 11. sáros, 12. tüskés, 13. büszke, 14. buta, 15. iszákos

## 13. RÓMAI SZÁMOK

I. MCLXVI, az értéke: 1166

II. a) ÁR, b) ÓRÁS, c) FÉR, d) ESET, e) SAS, f) ÁKOS, g) AKÓ (régii űrmérték, kb. fél hektoliter, pontosabban 54 liternyi folyadék), h) ETA

III. a) MCMLVII = 1957 b) MCMLXXIII = 1978 c) MMIII = 2003 d) MCMLXVII = 1967

IV. MÉTER, BOLGÁR, FELLELE, KARCOLÁS, KENDŐ, VICSORGÓ

## 14. RÉGI S ÚJ KIFEJEZÉSEK

a) kalauz b) infláció c) poliklinika d) autószerelv e) akvárium f) fotóriporter g) szmog h) helikopter i) kozmetikai szalon j) gobelin k) grépfrút l) balett m) sovinizmus n) sport o) faxol (a fénymásol mintájára) Küldtem faxot. Faxoltam az ígért szöveget. p) az angol **instant** (sürgős, azonnali) összetett szavakban kezd hódítani: instant leves, instant kakaó, instant tea, instant kávé... A mássalhangzó-torlódás miatt nehéz kiejtenünk – érvel a nyelvújító r) futball (lábbal rúgott labda – a kézlabda mintájára)

## 15. SZÍNSZIMBÓLUM

fehér – ártatlanság; vörös - vér, forradalom; zöld – remény; kék - ifjúság, fiatalság; sárga – irigység; fekete - gyász, halál

## 16. ELŐLRŐL – HÁTULRÓL

1. lúd – dúl 2. kép – pék 3. nád – dán 4. szék – kész 5. tör – rőt 6. szó – ősz 7. agyar – ragya 8. izom – mozi 9. ló – ól 10. Mari – iram 11. komor – romok 12. név – vén 13. szláv – válsz 14. ajak – kaja

## 17. SZÓTAGRABONTÁS

a) MARÓ – RÓMA b) LOMHA – HALOM c) DAGI – GIDA d) TAVI – VITA e) BUTA – TABU f) KEZE – ZEKE g) LEVE – VELE h) LEPKE – KELEP i) ROKKA – KAROK

## 18. ÁLLATOT A MEGFELELŐ HELYRE!

szamárfül, báránfelhő, csirkefogó, struccpolitika, ökörszem, egerút, nyúlcipő, malaclopó, kecskeköröm, libasor, kocavadász, kutyaszorító

## 19. PLUSZ, MÍNUSZ EGY BETŰ

a) VÉS – VÉSZ b) AKT - AKTA c) REST – EST d) VER – VERS e) ÓHAJ – HAJ f) KOCA – KOCKA g) REGE – EGE h) LAKAT – LAKTAT i) ALAP – LAP j) TÁN – TÁNC k) FAGY – AGY l) KÉZ – KÉSZ m) ADÉL – DÉL n) BAB – BABA o) ALAK – LAK p) HÚS – HÚSZ r) KAPA – APA

## 20. SZÍNEK KERESNEK EGY SZÓT

Vörös-tenger, Sárga-tenger, Fekete-tenger, Fehér-tenger

## 21. CSAK EGYETLEN MAGÁNHANGZÓT!

liszt, zsold, flört, törzs, sport, bokszt, pajzst, start

## 22. A SPORT VILÁGA

1. öttusa 2. csatár 3. partjelző, vonalbíró 4. rajt 5. edzés 6. lelátó 7. vágta 8. leadás, átadás, 9. menet, játszma, csörte 10. hátvéd

## 23. NEMZETNEVET KERESÜNK

A) svéd B) angol C) francia

## 24. DADOGÓ SZAVAK

1. dádá (esetleg: nono!) 2. szesze 3. eltelt 4. etet 5. okok 6. baba 7. púpú 8. dada 9. mama 10. ötöt 11. énekének 12. ásás 13. testes 14. el-emelem 15. tettet

## 25. MELYIK FOLYÓ

A) Sajó B) Vág C) Ipoly

## 26. SZÓSZELETTELÉS

A) N/ÉVELŐ	B) T/ÉVÉST	C) K/ÁSÁS
É/VELŐ	EVÉS/T	Á/SÁS
V/ELŐ	E/VÉS	S/ÁS
E/LŐ	V/ÉS	Á/S
L/Ő	É/S	S
Ő	S	

## 27. A MARADÉK IS EGÉSZ

1.	2.	3.	1.	2.	3.
a) MEGBORZAD -	BORZ =	MEGAD	h) MINTEGY -	INT =	MEGY
b) NAPIPARANCS -	PIPA =	NARANCS	i) VÁROMLADÉK -	ROM =	VÁLADÉK
c) TAKARTA -	KAR =	TATA	j) TERMÉSZET -	ÉSZ =	TERMET
d) AKTÍVA -	ÍV =	AKTA	k) HEBEG -	EB =	HEG
e) ÉTELEK -	TE =	ÉLEK, de lehet: ÉK= TELE	l) NAGYAPA -	AGY =	NAPA
f) KALAPOK -	ALAP =	KOS	m) TARTALMAS -	ALMA =	TARTS
g) PATRIÓTA -	TRÍÓ =	PATA	n) DOBOSTORTA -	OSTOR =	DOBTA

## 28. MÍNUSZ EGY BETŰ

a) fűrge ürge b) arab rab c) lágy ágy d) fakó akó e) kész ész f) kóbor óbor g) okos kos h) őszülő szülő i) fősvény ösvény j) mesés esés

## 29. ÖSSZEOLVASVA

A) árTok – fľóka – mérLeg – dalIa – kaNcsó – szánKó –karÓra

a betűelvonással nyert új szavak: árok, fľoka, mérleg, dala, kacsó, szánó, karra

a keletkezett nyolcadik szó: TILINKÓ

B) Piszkol – kerEt – egyeNľőre – váDlő – felEség – biRka –fIal – kerTes

a betűelvonással nyert új szavak: iszkol, kert, egyelőre, váló, felség, bika, fal, keres.

a keletkezett kilencedik szó: PENDERÍT (I=Í)

C) hárSfa – esZik – perEc – foRgalom – verÉS – kaNcsó – jegYes

a betűelvonással nyert új szavak: hárfa, esik, perc, fogalom, vers, kacsó, jeges

a keletkezett nyolcadik szó: SZERÉNY

D) aBlak – megAfon – foRgalom – hasÁban – szánTó – méSz – Ások – meGgy

a betűelvonással nyert új szavak: alak, megfon, fogalom, hasban, szánó, méz, sok, meggy

a keletkezett kilencedik szó: BARÁTSÁG

30. CSUPA „Á”

a) párkány b) strázsál c) szállás d) ármány e) sáfrány f) árka d) kárász h) csákány i) sárkány j) vágány k) páfrány l) táplál m) gáláns n) sármány o) álcáz p) ábránd r) bárány s) bálvány t) ártány u) párás v) rákász z) kádár

31. UGYANAZOKKAL A KEZDŐBETŰKKEL!

A) borda	B) horda
boróka	horog
borzol	horoszkóp
bors	horror
borít	horgony
borsó	hordó
borotva	horgász
Mindegyik szó kezdete: bor.	hordár
	Mindegyik szó kezdete: hor.

32. AZONOS A SZÓVÉG

A meghatározásokra olyan rokon értelmű szavakat kell keresni, amelyek szóvége azonos. (A 31. feladatban a szókezdés egyezett, itt a szóvég.)

A) cicoma	B) harang
koma	hang
aroma	barlang
adoma	farsang
roma	bitang
diploma	lappang
Mindegyik szó vége: -oma	Mindegyik szó vége: -ang

33. MILYEN FÁKRÓL VAN SZÓ?

1. KAPTAFÁ 2. TUFA 3. CSALÁDFA 4. KATASZTRÓFA 5. KOFA 6. POFA 7. HÁRFA 8. NIMFA 9. GYUFA 10. PARAFÁ  
11. TRÉFA 12. TARIFA



# ELŐTAG, UTÓTAG KERESTETIK

„Olyanok a szavak, mint a hírnökök: mindazt a jót vagy rosszat elbeszélnek, ami ott honol abban az országban, ahonnt jöttek. Azonban megfűrösztethetjük őket, ha fáradtan érkeznek; rendes ruhát adhatunk nekik, ha rongyosak; s jó ételt, ha a szolgálatban elszigorodtak. S főleg üzenhetünk általuk, hadd mondják meg minden magyarnak, ahol szolgálatot hűséggel teljesítenek: becsüljete meg minket, magyar szavakat, hogy egyértelmű és erős nemzeti lelkiületet s igazságos magyar társadalmat tudjunk teremteni!”  
(Tamási Áron)

1. Keresd meg az alábbi szavak előtagját!

..... lánc	.....csigolya
.....ék	.....leves
.....kendő	.....szirt
.....sál	

2. Keresd azt a szót, amelyet az alábbi szavak elé téve, minden esetben értelmes szót kapsz.

..... ruha	..... bér
..... fegyelem	..... pad
..... idő	.....eszköz
..... szokás	.....társ

3. Melyik az a kétbetűs, önállóan is értelemmel bíró szó, amelyet az alábbi szavakhoz fűzve nem összetett, hanem egyszerű szót eredményez?

tar.....	rab.....
pad.....	vád.....
hal.....	

## 4. AZ ELŐTAG – TESTRÉSZ!

Abszurd példánkban az „ész” helye a „veszett” szó mellett van, s kettejük „házasságából” született az eszeveszett kifejezésünk.

Ugyanígy megtalálható a többi szó helye is, ha kiegészíted az utótagokat a megadott előtagok felhasználásával. Az előtag tetszés szerint ragozható!

**Előtagok:** fej, agy ész, fül, szem, száj, nyak, váll, szív, vér, has, máj, kar, kéz, ujj, köröm, láb, talp, elme.

**Utótagok:** tekert, hulló, veszett, szorongva, fűrt, csóválva, vetve, forgató, öltve, esett, font, beteg, csúszás, való, irat, hős, jegyzet, lenyomat, pástétom.

## 5. KERESS ELŐTAGOT IS, UTÓTAGOT IS!

Keress egy szót, amely mind az első szó, szótag utótagjaként, mind a második szó, szótag előtagjaként értelmes szavakat alkot!

A)

Az alábbi feladatoknál segítségül megadjuk a beékelendő szó szinonimáját, vagyis a kulcsszót.

Pl.: GYO ..... NA

kulcsszó: házaspár.

Megoldás: GYOPÁRNA (gyopár - párna).

Még egy példa:

CU..... MÁNY

kulcsszó: időszak

Megoldás: CUKORMÁNY (cukor - kormány)

Gondolom, ennyi „bemelegítés” elegendő a következő feladatok megoldásához.

a) DU..... DÚ  
kulcsszó: testünk része  
Megoldás:

e) BÚ..... NA  
kulcsszó: lakoma  
Megoldás:

b) OL..... LAM  
kulcsszó: ének  
Megoldás:

f) TŰ..... TE  
kulcsszó: zárt, görbe vonal  
Megoldás:

c) BUK..... DÚR  
kulcsszó: hím  
Megoldás:

g) FU..... CSÚ  
kulcsszó: végtag  
Megoldás:

d) TÁ..... SÓ  
kulcsszó: ital  
Megoldás:

h) TA..... LÁS  
kulcsszó: bútordarab  
Megoldás:

B) Az alábbi feladatok hasonlóak az előzőekhez, azonban találsz némi változtatást. Mind az első, mind a második szó önálló jelentéstartalommal bír (önállóan is van értelme) – ez talán könnyítést jelent, viszont az eddigi segítséget, a kulcsszót már nem adjuk meg. Gondolom, ez nem jelent megoldhatatlan akadályt.

a) rend ..... váltás  
b) erdő ..... védelem  
c) eső ..... gomb  
d) dobó ..... cukor

e) tej ..... vonal  
f) zsír ..... huzat  
g) vissz ..... verseny  
h) madár ..... por

## 6. TÖBB UTÓTAGNAK - EGY ÁLLATOT!

Állatnevet kérünk előtagul, oly állat nevét, amely előtagként a következő kifejezésekkel összetett szavakat alkot.

A)  
- eszű  
- szem  
- húr  
- tojás

B)  
- cipő  
- száj  
- szívű  
- farknyi -

C)  
- erő  
- here  
- farok  
- halálában

## 7. CSUPA ÁLLAT!

Összetett szavakat kérünk, mégpedig olyakat, hogy az előtag s az utótag is állatnév legyen!

Segítségül felsorolunk nyolc állatnevet – ezeket kell variálnod, párosítanod úgy, hogy oly összetett szavakat kapj eredményül, amilyen állatok valóban léteznek az állatvilágban!

Pl.: „Lóbéka” összetett szavunk nincs, de a ... már létező kifejezés!

a) ló  
b) kecske  
c) foka  
d) darázs

e) oroszlán  
f) béka  
g) bagoly  
h) macska

## 8. ÁLLATI ELŐTAG!

Az alábbi szavak állatnevekre várnak. Vagyis olyan állatneveket keress, amelyek a megadott kifejezésekkel jellegzetes jelentésű összetett szavakat alkotnak!

Pl. .... fül. Megoldás: **szamár**fül.

Íme a feladatok:

- |                |                  |
|----------------|------------------|
| a) ..... tej   | e) ..... kő      |
| b) ..... felhő | f) ..... köhögés |
| c) ..... út    | g) ..... talp    |
| d) ..... sor   | h) ..... láb     |

## 9. NEMZETNÉV – ELŐTAGKÉNT!

Olyan előtagokat kérünk, amelyek egy-egy népnevet jelentenek!

A zömében összetett szavakká vált kifejezéseket, tárgyakat az adott nemzet találta, fedezte fel, s jelzőként – a tárgy származási helyeként – fogalomná vált. Amikor mondjuk, kiejtjük ezeket a tárgyakat, gyümölcsöket, élelmiszereket, nem is gondolunk származási helyükre. Vagy igen?

Pl.: *franciakulcs*

Íme a „nemzetnévhiányos” utótagok:

- |                   |                   |
|-------------------|-------------------|
| a) ..... szalonna | f) ..... saláta   |
| b) ..... rizling  | g) ..... ponty    |
| c) ..... vécé     | h) ..... dinnye   |
| d) ..... méz      | i) ..... káposzta |
| e) ..... fal      | j) ..... asztal   |

## 10. HONNAN SZÁRMAZHAT?

Mely országból, szigetről, városból származhatnak azok a tárgyak, amelyek mindennapjaink eszközeivé váltak? A nevük elárulja származásukat!

A) Honnan származik:

- az iskolai táblára írásként használt eszköz?
- az üzletben vásárolható édesített, ízletes szelet?
- az illatosításként használt szagos víz?

B) Képzeld el, hogy az étlapon elmosódtak az előtagok. Ha úgy tetszik, megfejthetetlenekké váltak a jelzők. Valóban megfejthetetlenek?

Honnan származnak, mely **város** találmányai az alábbi ínycsikszégek?

- |                  |                       |
|------------------|-----------------------|
| a) ..... szelet  | e) ..... makaróni     |
| b) ..... kifli   | f) ..... aprópecsenye |
| c) ..... kolbász | g) ..... sonka        |
| d) ..... leves   |                       |

11. Az alábbi hat szó egyetlen utótagra vár. Egy oly szóra, amely valamennyi megadott kifejezéssel értelmes új szót alkot.

- |            |            |              |
|------------|------------|--------------|
| víz.....   | erő.....   | emlék.....   |
| hajtó..... | remek..... | bördísz..... |

## 12. SZÍNKAVALKÁD

A két oszlop szavait próbáld párosítani, vagyis keress a színeknek megfelelő előtagot! Eredményül színárnyalatokat kifejező összetett szavakat kapsz. Pl.:

fekete	A megoldás: koromfekete
szürke	hamuszürke
barna	gesztenyebarna

Kösd össze a megfelelőket!

1. sárga	1. bronz
2. fehér	2. ólom
3. fekete	3. ében
4. kék	4. azúr
5. zöld	5. sáfrány
6. piros	6. méreg
7. szürke	7. püspök
8. barna	8. rozsdá
9. vörös	9. korall
10. lila	10. alabástrom

## 13. UTÓTAG KERESTETIK!

Keress az egy sorban levő szavakhoz egy-egy utótagot, s eredményül összetett szavakat kapsz.

a) lát.....	táv.....	kém.....	lég.....
b) telefon.....	fül.....	gyöngy.....	
c) sörös.....	cumis.....	tej.....	szem.....
d) kerék.....	házas.....	sín.....	egy.....
e) verseny.....	gát.....	pálya.....	váltó.....

## 14. SZÓTAGDUPLÁZÁS

Két szótagból álló szópárokat – egyszerű (nem összetett!) szavakat – kell létrehoznod, amelyeknek a gerincük adott. Könnyítésként eláruljuk: ugyanaz a két vagy három betűből álló szótag járul mind a gerinc elé, mind a gerinc mögé!

Íme egy példa!

1. .... POS ..... szógerinc elé is, mögé is a TA szótag illeszthető, s a megadott gerinccel két új, értelmes kifejezést kapunk eredményül: **TAPOS** – **POSTA**

Feladataink:

a) ..... KA ..... b)..... CSÓ ..... c) ..... KÓ .....

## 15. KILENC SZÓ KERESI A TIZEDIKET

Megadunk kilenc értelmes szót. Ha egy bizonyos tizedik szót a kilenc elé illesztesz, teljesen új fogalmakat kapsz. Melyik ez a szó?

..... mű, ..... pad, ..... vonal, ..... vakság, ..... ész, ..... ház, ..... játék, ..... hely, ..... kép,

## 16. MILYEN NÖVÉNY...

Milyen növény neve illik közös előtagként az alábbi szavak elé:

.....vaj, .....rózsa, .....ültetvény, .....délután, .....sütemény, .....keverék, .....cserje

## 17. TIZENEGY SZÓ KERESI EGYETLEN ELŐTAGJÁT

.....félteke,.....hártya,.....mosás,.....kontroll,.....torna,.....mozgató,.....baj,.....velő,.....rázkódás,.....tekervény, .....vérzés

## 18. HÁROMBETŰS SZÓ KERESTETIK

Keresd azt a hárombetűs szót, amely előtagként, utótagként, középre „töltelésként” – a kipontozott részekbe – bárhová illeszthető.

kicsi....., jóa.....at, .....amell, ta....., .....abély, ta.....ó, .....akter, fu....., .....ácsony, a.....atos, zene.....i, .....hatalom, va....., .....ének

## 19. UTÓTAGOT KERES TÍZ SZÓ

Leld meg az alábbi szavak utótagját!

jegyző....., telefon....., tan....., szakács....., képes....., dalos....., álmos....., betét....., év....., anya.....

## 20. ELŐTAGOT KERES TIZENKÉT SZÓ

Ha megleled azt a szót, amely mind a tizennyolc (!) kifejezéshez előtagként illeszthető, másfél tucat összetett szót kapsz eredményül.

...magasság, ...hiba, ...sáv, ...sebesség, ...foszlány, ...szigetelés, ...villa, ...súly, ...orkán, ...töl-csér, ...alak, ...erő, ...fal, ...jegy, ...képzés, ...lejtés, ...lemez, ...rezgés

## 21. KILENC SZER ÍGY, KILENC SZER ÚGY

Kétszer kilenc szót közlünk: az első kilenc előtagra, a második kilenc utótagra vár. Mind az előtagra, mind az utótagra váró szavak ugyanarra a kifejezésre epekednek. Vajon melyikre?

bölcsesség.....	.....kő
méreg.....	.....zománc
mellé.....	.....sor
pu.....	.....orvos
át.....	.....gyökér
nya.....	.....krém
metsző.....	.....íny
szem.....	.....fájás
tej.....	.....kefe

## KULCS

### 1. nyak

### 2. munka

### 3. ló

### 4. AZ ELŐTAG – TESTRÉSZ

fejcsóválva, agyafürt, eszeveszett, fülbevaló, szemforgató, szájhős, nyakatekert, vállvetve, szívszorongva, vérehulló, hasoncsúszás, máj-pástétom, karöltve, kézirat, ujjlenyomat, körmönfont, lábjegyzet, talpraesett, elmebeteg.

### 5. KERESS ELŐTAGOT IS, UTÓTAGOT IS,!

- |                                |                                       |
|--------------------------------|---------------------------------------|
| A) a) duHAJdú (duhaj - hajdú)  | B) a) őrség (rendőrség - őrségváltás) |
| b) oLDALLam (oldal - dallam)   | b) tűz (erdőtűz - tűzvédelem)         |
| c) bukKANdúr (bukkan - kandúr) | c) kabát (esőkabát - kabátgomb)       |
| d) táBORsó (tábor - borsó)     | d) kocka (dobókocka - kockacukor)     |
| e) búTORna (bútor - torna)     | e) szín ( tejszín - színvonal)        |
| f) tüKÖRte (tükör - körte)     | f/ párna (zsírpárna - párnahuzat)     |
| g) fuKARcsú (fukar - karcsú)   | g/ hang (visszhang - hangverseny)     |
| h) taPADlás (tapad - padlás)   | h/ tej (madártej - tejpör)            |

### 6. TÖBB UTÓTAGNAK – EGY ÁLLATOT!

- A) tyúk
- B) nyúl
- C) ló

### 7. CSUPA ÁLLAT!

lódarázs, kecskebéka, oroszlánfőka, macskabagoly

### 8. ÁLLATI ELŐTAG!

a) **madártej** (esetleg növényként **kutyatej**) b) **bárányfelhő** c) **egérút** d) **libasor** e) **macskakő** f) **szamárköhögés** g) **lúdtalp** h) **szarkaláb**

### 9. NEMZETNÉV – ELŐTAGKÉNT!

a) **angolszalonna** b) **olaszrizling** c) **angolvécé** d) **törökméz** e) **spanyolfal** f) **franciasaláta** g) **rácponty** h) **görögdinnye** i) **székelykáposzta** j) **svédasztal**

### 10. HONNAN SZÁRMAZHAT?

- A) a) Kréta szigetéről, amely kezdetben porként, később rúdként került forgalomba.
- b) Nápoly városában gyártott édes szelet, s lett belőle nápolyi szelet, majd idővel (csak) nápolyi
- c) A Köln városában gyártott szagos víz idővel *a kölni szagos víz* alakot vette fel, majd rövidült *kölnivízzé*, s végül a *kölni* „szókonc” maradt ránk.
- B) a) **bécsi** vagy **párizsi** szelet b) **pozsonyi** kifli c) **gyulai** vagy **csabai** kolbász d) **frankfurtileves**, e) **bolognai** vagy **milánói** makaróni, f) **brassói** aprópecsenye, g) **kassai** sonka

### 11. mű

12. SZÍNKAVALKÁD

1. sáfránysárga 2. alabástromfehér 3. ébenfekete 4. azúrkék 5. méregzöld 6. korallpiros 7. ólomszürke 8. rozsdabarna 9. bronzvörös 10. püspöklila

13. UTÓTAG KERESTETIK!

Keress az egy sorban levő szavakhoz utótagot, s eredményül összetett szavakat kapsz.

a) **cső** b) **kagyló** c) **üveg** d) **pár** e) **futás**

14. SZÓTAGDUPLÁZÁS

a) **SZÁL** b) **KA** c) **LA**

15. KILENC SZÓ KERESI A TIZEDIKET

**szín**

16. MILYEN NÖVÉNY...

**tea**

17. TIZENEGY SZÓ KERESI EGYETLEN ELŐTAGJÁT

**agy**

18. HÁROMBETŰS SZÓ KERESTETIK

**kar**

19. UTÓTAGOT KERES TÍZ SZÓ

**könyv**

20. ELŐTAGOT KERES TIZENKÉT SZÓ

**hang,**

21. KILENC SZER ÍGY, KILENC SZER ÚGY

**fog**

# MAJDNEM IRODALOM

*„Nem kutatom. Örökbe kaptam  
e ronthatatlan és kerek,  
ezredéveken át megőrzött  
s gazdagító szerkezetet,  
hogy őrzője lehessen én is,  
hogy része legyek, akkor is,  
ha csont, vér, orca, fog, köröm  
a hanttal keveredik.”  
(Demény Ottó)*

E fejezetben irodalmi ismereteket sejtető kérdésekre bukkansz – azonban megoldásuk nyitja (a legtöbb esetben) nem az irodalomórakon átvett tudnivalók ismerete, hanem a logikus – mondhatnám úgy is, hogy „nyelvtani” – gondolkodás! Ha pedig valóban irodalmi ismeretre van szükség, akkor a feladatok csak minimális irodalmi bennfentességet igényelnek...

## 1. VERSFARAGÁS

Eörsi István kortárs költőnk *Hogyan készül a vers?* című játékos remekével nyitunk. A hívórimre neked kell megadnod a rím megfelelőjét. Elárulom: úgynevezett kínrímekeket kapsz eredményül, vagyis a szavak túlzottan is pontosan összecsengnek.

Én vagyok a Remek Elek,  
most egy verset.....  
Kérlek ezért, Potom Áron,  
adj egy tollat .....  
Jaj, ne zavarj, Bödön Ödön,  
ülj nyugton kis .....

Míg olvasod, Piros Árpád,  
ne sajogjon .....  
Mért fintorogsz, Kicsiny Elli,  
Rossz, aki ezt .....  
Ehhez mit szólsz, Kerek Ede?  
Máris egy vers .....

## 2. SE ELEJE, SE VÉGE

U	L	C	S
H	A	J	Á
S	A	R	Á
Z	I	R	T
L	E	M	E
A	B	U	L

Vízszintes sorok:

- 1) Becézett női név
- 2) Kívánságát
- 3) Hamvadni kezdő parázs
- 4) ..... sas
- 5) ellop
- 6) tanító célzatú mese

A hiányzó betűk két férfinévvel rejtenek – de így is mondhatom: a függőleges sorokban neves költőnk rejtőzött el. Kicsoda?

A megoldás: .....



### 3. ELLENTÉTES SZAVAK

A) Írd le az alábbi szavak ellentétes jelentését! Ha megfelelő szavakat választottál, akkor azok kezdőbetűit összeolvasva egy már elhunyt, jeles költőnk nevét kapod eredményül. Ki ő?

ALKONYAT = ..... BŰNÖS = .....

MAGAS = ..... VAD = .....

BÁTOR = ..... CSENDES = .....

VALÓSZÍNŰTLEN = ..... TÖRPE = .....

A megoldás: .....

B) Az A) feladatban leírtak alapján cselekedj most is! Ha megfelelő szavakat választottál, akkor azok kezdőbetűit összeolvasva egy már elhunyt felvidéki költőnk nevét kapod eredményül. Ki ő?

RÚT = ..... ÖLTÖZIK = .....

IDE = ..... NYUGTAT = .....

ÉJSZAKA = ..... FÜRGE = .....

IDÉN = ..... SEKÉLY = .....

FAGYASZT = ..... DRÁGA = .....

NYERS (pl. hús) = ..... VILÁGOS = .....

A megoldás: .....

### 4. MILYEN ÁLLATOK?

Irodalmi alkotások ismert (?) állatszereplőit kell felismerned. Milyen állatokról van szó?

1. VUK - .....

4. BOGÁNCS - .....

2. ZSEBIBABA - .....

5. KELE - .....

3. BAGIRA - .....

### 5. MESEVILÁG

Írd le a hét törpe nevét, majd állítsd őket ábécérendbe!

....., ....., ....., ....., ....., ....., .....

### 6. ÖSSZEOLVASVA!

Ismered a vegyjeleket? Ha igen, akkor olvasd össze, s eredményül egy híres költő nevét kapod!

FOSZFOR + URÁN + KÉN + KÁLIUM + INDIUM

Ki ez a világhírű költő? .....

### 7. ÍRÓ AZ ÍRÓBAN!

Ki az az ró, akinek nevében teljes egészében megtalálható egy másik ró (a Macskajáték, a Tóték írójának a) neve?

.....

### 8. KÖLTŐI SZÓTÁRAK

A) Vértessy Jenő (1877–1916) költő, műfordító A lovakról írt művében olvashatjuk:

„Amade-mének, ez oktalan állatok,

Legalább koporsóm vigyék ki majd azok,

Tollbokrétás fővel, fekete *csábrágba*’–

Érzem, nemsokára!”

Kérdésünk: Mi a csábrágba’ vagyis: csábrágban?

Segítséggül adunk három választási lehetőséget:

1) lótakaróban 2) csábításban 3) csákóban

B) Garay János (1812–1853) költő, elbeszélő Mátyás király Gömörben című művében olvashatjuk az alábbi sorokat:

„Mátyás király megedzett s *dologszokott* vala,  
Az úrinép puhán nőtt, és otthon *lomhula*.”

Kérdésünk: Hogyan mondanánk a kiemelt szavakat – ma?

dologszokott: .....

lomhula: .....

C) Ugyancsak Garay János-versből idézünk: Kelet népéhez című hazafias költeményében többek között ezek a sorok is olvashatók:

„Itt van a föld Kárpátok tövében,

Völgye, halma e vértől kövér

A kaszás derékig áll fűvében,

Dús kalászin áldás a kenyér!

S van bizalmas nyája, van *borága*.

Drága bércet rejt a bánya ága...”

Kérdésünk: Mi a borág?

.....

## 9. SZINONIMÁKAT KÉRÜNK!

A) Ha az alábbi szavak szinonimáit (rokon értelmű kifejezéseit) megleled, a kezdőbetűket egybeolvastva egy Erdélyben élő kortárs magyar költő, műfordító, szerkesztő nevét kapod eredményül!

hordókészítő -

zsineg -

hamis -

fondorkodik -

betegség -

öntelt -

apátlan-anyátlan -

vacog -

optimista -

buta -

fohászkodik -

legelő -

A költő neve: .....

B) Ha megfelelő rokon értelmű szavakat írsz a megadott kifejezésekhez, a kezdőbetűkből egy felvidéki magyar költő, lapszerkesztő nevét kapod eredményül.

ártalmas -

ordas -

előzékeny -

teljes -

névsor -

talány -

folyékony -

sóvárog -

betűrend -

germán -

gyér -

bűnrészes -

A költő neve: .....

## 10. KÍNRÍMEK

Versfabrikálásra invitállak. A te feladatod csupán az, hogy helyesírási hiba nélkül írd le az előző sorban megadott szót!

- |  |   |
|--|---|
| a) Ha szükséges, e késsel gyógyítani ne ..... !        | g) Ne bosszantsd a Karolát, mert sohasem .....  |
| b) Fenn a magas, kékes égben, megférnek már békes..... | h) Vacsorázni gyere, Kálmán, ne örködj a .....  |
| c) Hová lett a haj, Dani? Vagy nem vagy már .....?     | i) Arra felelj, kedves Ede, ez a hölgy a .....  |
| d) Amit a csapat értékel, kemény munkával.....         | j) Mai ebéd lelke sült tök, bizonyára .....     |
| e) Irigykedve kacag Ányos, hogy barátja .....          | k) Ne félj tőle, csak ha mar, megszelídül ..... |
| f) Pihenhet már Adél, hisz itt van .....               | l) Olyan sokat pihen ő, hogy az állán .....     |

## 11. CÍMBÚJTATÓ

A) Tóth Elemér szlovákiai magyar költő, műfordító, folyóirat-szerkesztő, a felvidéki magyar gyermekirodalom művelője 55. születésnapjára e „verset” kapta egyik munkatársától:

Ha a halak mélyben úsznak – akkor is telnek az évek! – s a Földműves s az Ifjúság csak emlékképeidben élnek... Ketten maradtatok, mint kérges a múlt időkből... de hiszed, hogy a csillagrózsa egyszer újra szirmot bont, amelynek hajtása oly sárga, mint a nap,	s még eljő az az idő – tegnapelőtt kiskedden? – hogy csillagménes üget majd végig az őszi kerten, mely szivárványszínekbe öltöztet felnőttet, gyermeket.
--	--

A költő hány kötetcíme bukkan sz e „versben”? Karikázd be a vélt kötetcímekeket!

B) Az alábbi montázsban Váci Mihály hány kötetének címét véled felismerni?

A sokaság fia volt, akinek százhuszat verő szíve mindenütt otthonra lelt, senki sem mondta: „Nincsen számodra hely!” A szegények hatalma segítette a zeszemadár szárnyalását, s kivirult a bodza, ahogy hullott az eső a homokra.

Eláruljuk: hét kötetcímet illene meglelned!

## 12. ERRE JÁRT A KAKUKK!

Akad-e magyar ember, akinek az alábbi nevek ismeretlenül csengenének? Mindegyik név közismert, közülük egy mégsem illik az előkelő társaságba. Ki – s vajon miért?  
Segítséggül eláruljuk, hogy „nyelvtani” úton jutsz el a megoldáshoz.

ADY Endre, ARANY János, BALASSI Bálint, GÁRDONYI Géza, JÓKAI Mór, JÓZSEF Attila, MIK-SZÁTH Kálmán

## 13. RÍMKERESŐ

Versírásra buzdítalak, mégpedig kétsoros alkotások létrehozására! Nemcsak a sorokat kezdem el, a rímet is feltüntetem, csak be kell helyezned a pontok helyébe!

Elárulom: a KÍNRÍMEKhez hasonló – csak egy picivel nehezebb – a feladat. De ha figyelmes vagy, akkor játszva megoldhatod.

Kérlek, fordítsd kellő figyelmet a helyesírásra!

*Íme egy példa:*

Félő, hogy kell.....

Fiamnak majd, .....

A beépítendő szó: *hamutál*.

A megoldás:

Félő, hogy kell *hamutál*

Fiamnak majd, *ha mutál*.

Lássuk a feladatokat!

a) Ártatlanok .....

Felemelni .....

g) - Nem láttad .....

- Elment az .....

b) Akármit is .....

Nem viszi e .....

h) A tehén egy .....

Ott él, ahol .....

c) Jót várok a .....

A paprika .....

i) Itt van az én .....

Rajta ül és .....

d) – Mondd, Emese! .....

– Kell, de csak a .....

j) Mutasd csak a .....

Ezt a partit .....

e) Bár zsenge még a .....

Amit akar, .....

k) Önnek .....

Ez a .....

f) Gábor olyan .....

Hogy már menő .....

l) Anyu az öcsém .....

mert a csokit .....

*A beépítendő szavak* (természetesen nem a feltüntetett sorrendben iktatandók be):

tenyered, kicsikarja, ellenkezünk, faládám, elemért, állatánya, követel, kellemes terem, fejlett, kikelettől, kellemese, megintette

#### 14. .... ÉS KICSODA?

Egyes irodalmi művek szereplői elválaszthatatlanul összetartoznak. Ha egyikük nevét halljuk, azonnal társítjuk melléje a másik alak nevét is. Te is így vagy vele?

- |                     |                      |                               |
|---------------------|----------------------|-------------------------------|
| a) Trisztán és..... | d) Orpheusz és ..... | g) Jancsi és .....            |
| b) Csongor és.....  | e) Antoniusz és..... | h) Kukorica Jancsi és .....   |
| c) Ruszlán és.....  | f) Koldus és .....   | i) Bornemissza Gergő és ..... |

#### 15. KIEGÉSZÍTÉS

Némelyik családnév hagyományos helyesírású. Általában tudjuk, kit rejt a név – de vajon azt is tudjuk, hogyan kell helyesen leírni? Egészítsd ki az alábbi családneveket a megfelelő mással- és magánhangzókkal!

- |                       |                      |
|-----------------------|----------------------|
| 1) Szendre__ Júlia    | 6) Ápril__ Lajos     |
| 2) Karin__ Frigyes    | 7) Madá__ Imre       |
| 3) Egre__ Béni        | 8) Babi__ Mihály     |
| 4) __örösmar__ Mihály | 9) Széch__n__ István |
| 5) __res Sándor       | 10) __u__or Gergely  |

#### 16. HETEDHÉT...

A népmesék világában csodás számként fordul elő (a három mellett) a hét. Igen sok szókapcsolatban, szó-lásban megtalálható. Figyeld csak! Heten vannak, mint a gonoszok – vagy mint a hétfejű sárkány?!

Az alábbi kérdésekre adandó válaszok mindegyikében, ilyen vagy olyan összetételben, előfordul a bővös hetes szám. Tehát, munkára fel!

- Milyen a szigorúan őrzött titok?
- Milyen csizmát húz lábára az a szereplő, aki nagy lépésre készül?
- Hogyan nevezzük a sokat alvó, álomszuszék embert?
- Hogyan nevezzük a világraszóló, mindenkivel tudatott eseményt?
- Milyen jelzővel illetjük a munkában megfáradt, görnyedt embert?
- Hol, melyik határban is hallható a nagyon messzire elhallatszó kiáltás?
- Melyik szóláshasonlattal fejezzük ki, ha valaki vagy valami szerfölött sovány?
- Mit mondunk a szerfölött pajkos, eleven gyerekekre?
- Milyen szólással fejezzük ki azt, ha valaki nagyon boldog?

#### 17. KIKRŐL IS VAN SZÓ?

Régebbi, a múlt vagy az azt megelőző századokban született irodalmi alkotásokban gyakran olvashatunk oly népekről, nemzetekről, amelyeket ma már másként hívunk. Remélhetőleg, e nemzetek köznyelvi megnevezése nem okoz gondot számodra.

a) „Itt semmi különös nem történt népünkkel,  
Csakhogy küszködni kellett a hideggel,  
Mert Taljánországban örökös tél nagyon,  
Mentek katonáink csupa havon, fagyon.”  
(Petőfi: János vitéz)  
Taljánország = .....

c) „Van két palotája a Piac-utcába,  
De azt rácoknak adta árendába,  
Maga e kunyhóba éhezvén kucorog,  
S elméjébe mindég a drágaság forog.”  
(Csokonai: Zsugori uram)  
rácoknak = .....

b) „Fejéhez állítok egy oláh furulyást,  
Lábához állítok egy cigán hegedűst –  
Fujjad, oláh, fujjad az oláh furulyát,  
Huzzad, cigán, huzzad a cigán hegedűt...”  
(udvarszéki népballada)

oláh = .....

e) „A hegyen túli tájat nem ismerték, arrafelé még nem jártak. Nem is űzte őket a kíváncsiság, jó nekik ott, ahol vannak, ahol születtek, ahol őseik is éltek. Azt beszélik, az már a mócok földje.” (népmonda)  
mócok: .....

f) „ – Pedig, hallod – mondta eltűnődve –, én azt mondom neked: nem a muszka van a másik parton..., hanem a másik parton vannak a gazdagok...” (Móricz : Szegény emberek)  
muszka: .....

g) „Volt egy cimborája Mátyás királynak, az pedig volt Fridrik, a burkus császár.”  
(népmonda)  
burkus: .....

h) Abban az időben a polyákok is mozgolódtak, de hiányzott soraikból a megfelelő vezető. Már úgy látszott, hogy polyákföldön minden marad a régiben, amikor... (egykori történelemkönyv)  
polyák: .....

## 18. VERSOLVASÁS

Felvidéki magyar költők alkotásaiból közlünk részleteket. A te feladatod: megtalálni az összeolvasás szabályát! Eláruljuk: a felépítési rendszer mindenütt más.

A) Gyurcsó István, szlovákiai magyar költő Mennyi lehetőség sírra, halálra című költeményéből idézünk. Csupán azt kell megtalálnod, hol kezdődik a vers – aztán már folyamatosan olvashatod.

É	É	Á	N	H	L	K	L
N	R	N	Y	O	E	E	Ő
H	D	C	I	G	T	U	S
A	E	S	T	Y	T	R	K
L	Z	I	É	I	E	Ó	Ö
Á	E	A	R	T	M	P	Z
L	M	N	E	T	S	A	E
I	K	M	K	S	É	K	P
G	Í	E	É	Z	L	E	É
K	V	N	N	Ü	E	L	N

B) Kulcsár Ferenc Mondóka című, gyermekeknek írt csengő-bongó rímű alkotása így kezdődik:  
Sándor, József, Benedek  
hoz majd meleget,  
eleget.  
Sándor, a vándor,  
télből lépked,  
lába nyomán a fű megéled.

Ha tudni szeretnéd a folytatást, fejtsd meg az alábbi betűhalmazt! Ne félj, nincs benne ördögösség, ott kezdődik, ahol az előző, aztán már csak a folytatására kell rájössz!

J	Ö	Z	E	M	N	Ö	D
Ó	N	J	A	B	A	Z	R
Z	Á	S	M	L	Ó	S	E
S	T	Z	E	T	B	E	L
E	T	O	L	E	K	T	A
F	A	S	E	G	Á	T	G
A	V	B	G	E	S	I	R
J	A	E	E	R	Z	M	A
Á	S	N	T	E	?	S	Y
M	Z	E	D	E	K	L	N
B	I	D	A	L	L	A	N
O	R	S	Z	E	L	L	Ö

C) Csontos Vilmos Vágy című verse befejező sorai olvasásának megkönnyítéséül eláruljuk, hogy ott kezdődik, ahol az előző kettő.

I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.
M	Z	M	Z	K	J	K	S
Á	Í	Ö	O	T	Ó	V	E
S	V	R	R	U	N	E	L
O	E	Ö	Í	S	Y	R	T
K	T	K	T	T	O	T	A
H	L	Ö	Ó	M	M	A	L
I	E	L	K	A	R	L	Á
T	L	T	Ö	G	A	Á	L
É	K	E	D	A	M	B	T
T	E	M	B	M	É	A	A
N	T	T	E	N	G	M	M
E	S	A	N	A	I	S	

### 19. ISMÉT ERRE JÁRT A KAKUKK!

Akad-e magyar ember, akinek az alábbi, ábécérendbe szedett nevek ismeretlenül csengenek? Mind-egyik név közismert, közülük egy mégsem illik e társaságba. Ki – s vajon miért?

ADY ENDRE, ARANY JÁNOS, JÓKAI MÓR, JÓZSEF ATTILA, PETŐFI SÁNDOR, RADNÓTI MIKLÓS, TOMPA MIHÁLY, VAJDA JÁNOS

A válasz: .....

### 20. SZÓKAMÉLEON

Ismét versírásra invitállak, mégpedig kétsoros versikék alkotására. A kipontozott részekből azonos alakú szavak hiányoznak. Bátran próbálkozz, meglátod, nincs a feladatban semmi ördögösség!

1. Azt mondja a baráti .....,  
 hogy nem szép a lakozott .....

2. Ha az ember sok cigarettát .....  
tönkremegy bele a tüdő s a .....
3. Még sült a konyhában a farsangi.....  
az erdőgazdaságból megérkezett a .....
4. Odahaza biztosan .....  
sokkal többet .....
5. Ahányszor a család .....  
a bokám mindig .....
6. Ha vidámra fested konyhádban a .....  
sokkal jobban ízlik minden egyes .....
7. A gyógyszerből van itt nem egy, legalább .....  
de úgy érzem, hogy nyavalyámra egy sem .....
8. Amikor mennydörgés kíséretében lecsapott a .....  
étkezéskor ijedtemben eltörtem kedvelt .....
9. Kéményseprő.....  
térdig jártam a .....
10. A lakodalmas házban vígan duruzsol a .....  
közben a vőfély egy rozsmaringot a kalapjára.....

## 21. A KALANDOZÁSOK KORA

A honfoglalást követő évtizedekben őseink rettegésben tartották egész Európát. Kalandozásaik alkalmával hónapokig voltak távol hazájuktól. Vajon milyen is lehetett az akkori magyar viselet? A választ megkapjuk Zempléni Árpád (1865–1919) egyik elbeszélő költeménye részletéből:

Hegyes kalpakjokon, mely juh-bőr vagy nemez,  
Ölyű-szárny van balról, elül védő lemez;  
Lekanyarul hátul, tarkón, nyakon végig.  
Arcukat lelógó hajfonatok védik.

Feszés bőrködmenök dús szironnyal ékes;  
Mégvéd hőtől, fagytól, vértnek elégséges.  
Az alól, majd térdig, kilóg vászon-üngök,  
Hímes szélén rojtok, rézből apró csüngők.

Derékon a ködment átal szíjöv fogja,  
Balról puzdra, kard lóg, nyíltegez függ jobbra.  
Kacagány vagy guba fedezi balválllok,  
Szűk nadrágjok aba, lóbőr a csizmájok.



Kucsmát, gúnyát, csizmát – szűcsök, szabók, vargák  
Pikkellyel, boglárával, pitykével kivarrták.  
Amint tocsognak a napfényes zöld lápon,  
Mintha arany pontyok mennének lóháton.

Hólyagban a tokány lecsügg a nyeregből,  
Ló vállán átkötve tömlőben a tejsör.  
Így aki felkészült, akárhová mégyen,  
Hadakozhat bátran, nem hal szomjan, éhen.

Mit jelentenek a költeményben előforduló, alábbi szavak? Írd melléjük!

kalpag –

nemez –

ölyü –

szirony –

ködmen –

puzdra –

kacagány –

guba –

aba –

kucsma –

gúnya –

pikkely –

boglár –

pityke –

hólyag –

tokány –

tejsör –

## KULCS

### 1. VERSFARAGÁS

Én vagyok a Remek Elek,  
most egy verset **remekelek**.  
Kérlek ezért Potom Áron,  
adj egy tollat **potom áron**.  
Jaj, ne zavarj, Bödön Ödön,  
ülj nyugton kis **bödönödön**.

Míg olvasod, Piros Árpád,  
ne sajogjon **piros árpád**.  
Mért fintorogsz, Kicsiny Elli,  
Rossz, aki ezt **kicsinyelli**.  
Ehhez mit szólsz, Kerek Ede?  
Máris egy vers **kerekede**.

### 2. SE ELEJE, SE VÉGE:

J	U	L	C	S	A
Ó	H	A	J	Á	T
Z	S	A	R	Á	T
S	Z	I	R	T	I
E	L	E	M	E	L
F	A	B	U	L	A

A megoldás: JÓZSEF ATTILA

### 3. ELLENTÉTES SZAVAK

A) Napkelte, Alacsony, Gyáva, Lehetséges, Ártatlan, Szelíd, Lärmás, Óriás

A megoldás: NAGY LÁSZLÓ

B) Csinos, Oda, Nappal, Tavaly, Olvaszt, Sült, Vetkőzik, Idegesít, Lomha, Mély, Olcsó, Sötét

A megoldás: CSONTOS VILMOS

### 4. MILYEN ÁLLATOK?

1. róka, 2. kenguru, 3. feketepárduc, 4. kutya, 5. gólya

### 5. MESEVILÁG

Hapci, Kuka, Morgó, Szende, Szundi, Tudor, Vidor

### 6. ÖSSZEOLVASVA!

P + U + S + K + IN = PUSKIN

### 7. ÍRÓ AZ ÍRÓBAN!

TÖMÖRKÉNY ISTVÁN nevében bújj meg teljes egészében ÖRKÉNY ISTVÁN neve.

### 8. KÖLTŐI SZÓTÁRAK

A) **csábrág** = lótakaró

B) **dolgozokott** = munkához szokott, edzett volt

**lomhula** = lustává, renyhévé, nehézkes járásúvá vált

C) **borág** = szőlővessző, venyige

### 9. SZINONIMÁKAT KÉRÜNK!

A) Kádár, Ál, Nyavalya, Árva, Derűlátó, Imádkozik, Spárga, Áskálódik, Nagyképű, Didereg, Ostoba, Rét

A költő neve: KÁNYÁDI SÁNDOR

B) Káros, Udvarias, Lista, Cseppfolyós, Ábécé, Ritka, Farkas, Egész, Rejtély, Epekedik, Német, Cinkos

A költő neve: KULCSÁR FERENC

#### 10. KÍNRÍMEK

- a) késs el! b) békességben c) hajdani d) érték el e) kacagányos f) már a dél g) karol át h) gyerek álmán i) kedvesed-e j) lelkesültök  
k) csakhamar l) pihe nő

#### 11. CÍMBUJTATÓ

A) A halak mélyben úsznak, Ketten, Kérgek, Csillagrózsza, Sárga, mint a nap, Tegnapelőtt kiskedden, Csillagménes, őszi kert, Szivárvány.

B) A sokaság fia, Százhuszat verő szív, Mindenütt otthon, Szegények hatalma, A zsezsemadár, Bodza, Eső a homokra

#### 12. ERRE JÁRT A KAKUKK!

A kakukktójas: ARANY János – a többinek a vezetékneve vegyes hangrendű, az övé pedig mély.

#### 13. RÍMKERESŐ

- |  |  |  |
|--|--|--|
| a) Ártatlanok <b>ellen</b> kezünk<br>Felemelni <b>ellenkezünk</b> .            | b) Akármit is <b>követel</b> ,<br>Nem viszi e <b>követ el</b> .            | c) Jót várok a <b>kikelettől</b> ,<br>A paprika <b>kikel ettől</b> .       |
| d) - Mondd, Emese! <b>Kell-e mese?</b><br>- Kell, de csak a <b>kellemese</b> . | e) Bár zsenge még a <b>kicsi karja</b> ,<br>Amit akar, <b>kicsikarja</b> . | f) Gábor olyan <b>fejlett</b> ,<br>Hogy már menő <b>fej lett</b> .         |
| g) - Nem láttad <b>Elemért?</b><br>- Elment az <b>elemért</b> .                | h) A tehén egy <b>állatanya</b> ,<br>Ott él, ahol <b>áll a tanya</b> .     | i) Itt van az én <b>faládám</b> ,<br>Rajta ül és <b>fal Ádám</b> .         |
| j) Mutasd csak a <b>tenyered!</b><br>Ezt a partit <b>te nyered</b> .           | k) Önnek <b>kell-e, mesterem</b> ,<br>Ez a <b>kellemes terem</b> .         | l) Anyu az öcsém <b>megintette</b> ,<br>mert a csokit <b>megint ette</b> . |

#### 14. ....ÉS KICSODA?

- a) Trisztán és **Izolda** b) Csongor és **Tünde** c) Ruszlán és **Ludmilla** d) Orpheusz és **Euridiké** e) Antoniusz és **Kleopátra** f) Koldus és **királyfi** g) Jancsi és **Juliska** h) Kukorica Jancsi és **Iluska** i) Bornemissza Gergő és **Vicuska**

#### 15. KIEGÉSZÍTÉS

Némelyik családnév hagyományos helyesírású. Általában tudjuk, kit rejt a név – de vajon azt is tudjuk, hogyan kell helyesen leírni? Egészítsd ki az alábbi családneveket a megfelelő mással- és magánhangzókkal!

- 1) Szendrey Júlia 2) Karinthy Frigyes 3) Egressy Béni 4) **Vörösmarty** Mihály 5) **Weöres** Sándor 6) **Áprily** Lajos 7) Madách Imre 8) **Babits** Mihály 9) Széchenyi István 10) **Czuczor** Gergely

#### 16. HETEDHÉT...

- a) hétepcsétes titok b) hétmérföldes csizma c) hétalvónak d) hetedhét országra szóló e) hétrét görnyedt f) a hetedik határban g) Sovány, mint a hét szűk esztendő h) hét ördög lakik benne i) a hetedik mennyországból érzi magát

#### 17. KIKRŐL IS VAN SZÓ?

- a) Olaszország, b) román, c) szerb, d) Szlovákia, e) erdélyi-érchegységbeli román, f) orosz, g) porosz (német), h) lengyel

## 18. VERSOLVASÁS

**A)** A bal felső betűtől lefelé haladva, sorban olvasni az egymás után következő függőleges oszlopokat, s az eredmény:  
Én halálig kérdezem kíváncsian:  
mennyit érek én,  
hogy itt születtem s élek Európa  
kellős közepén

**B)** A jobb felső betűtől lefelé, majd az alsó sorban vízszintesen haladva, csigavonalban egyre beljebb jutunk, s megismerhetjük a mondóka végét:  
József, a jámbor,  
szellőn nyargal,  
erdőn-mezőn át tavaszi dallal.  
S mit tesz a bajszos Benedek?  
Zsákból meleget ereget.

**C)** Először a páratlan (I., III., V., VII.), aztán a páros (II., IV., VI., VIII.) oszlopokat olvassuk felülről lefelé:  
Mások hitét nem örököltem,  
taktust magamnak vert a lábam,  
szívet, lelket szorító ködben  
jó nyomra mégis eltaláltam.

## 19. ISMÉT ERRE JÁRT A KAKUKK!

Jókai Mór nem illik a társaságba: ő prózaíró volt, a többi viszont költő.

## 20. SZÓKAMÉLEON

1. köröm, 2. szív, 3. fánk, 4. ennél, 5. kirándul, 6. falat, 7. hat, 8. villám, 9. koromban, 10. tűz

## 21. A KALANDOZÁSOK KORA

kalpag - szőrméből, prêmes bőrből készült, karimátlan fejfedő

nemez - laza szerkezetű gyapjúból, pamutból, szőrből készült anyag

ölyü - ölyv

szirony - hasított, festett bőrszalag, mellyel bundákat, ködmönöket, ostorokat díszítettek

ködmén - ködmön: juhbőrből készült felsőkabát

puzdra - az a tok, melyet a harcos a hátán visel és benne a nyilvesszőket tartja

kacagány - vadállat bőréből készült, a bal vállra vetve hordott ruhadarab

guba - fűrtösre szőtt, durva posztóból készült felső ruhadarab

aba - különböző színű és minőségű posztó

kucsma - préméből készült fejfedő

gúnya - felsőkabát

pikkely - valamely tárgyat a hal pikkelyéhez hasonló módon borító lemezekék egyike

boglár - díszes csat, kalapra, süvegre tűzött, ezüst- vagy aranyfonallal átszött gomb, csat, ékszer

pityke - fémgomb, rendszerint férfiruhán

hólyag - marhahólyag (korabeli ételhordó edény)

tokány - vagdalt húsból készült, hagymán piritott, borssal fűszerezett, bő lével ellátott húsfétel

tejsör - ősmagyarjaink kedvelt itala

# KAKUKKTOJÁS

*„A rejtvénynek nemcsak az a feladata, hogy tanuljanak belőle; inkább a meglévő műveltség, a már megszerzett ismeretek felfrissítésére való...”*

*(Ilja Ehrenburg)*

Az alábbi feladatok mindegyikében található olyan szó, amely valamilyen szempontból nem illik a többi közé – mi mégis oda csempésztük, mint a kakukk a tojását az idegen fészekbe.

Pl.: a veréb, varjú, holló, cinege, kakukk madarak közül – biológiailag – a kakukk „lóg ki a sorból”, mivel csak ő költözőmadár, nyelvtanilag viszont a cinege: ez a szó három szótagú, míg a többi „csak” két szótag alkotja.

Felhívjuk figyelmedet, hogy az alábbi feladatokban „anyanyelvileg” közelíts a megoldáshoz! Tehát ne biológiai, földrajzi, történelmi ismereteidet hívd segítségül, hanem hangtaniakat, helyesírásiakat, az intarzia- valamint anagrammajátékok során szerzett tapasztalataidat, s a szókincspróba során gyűjtött ismeretanyagot!

Elárulom: sok esetben a játékoság, a nyelvi furfang, illetve a megfigyelőképesség vezet a kulcshoz. Vagyis akad olyan feladat is, amelynek a trükkjére csak alapos fejtörés után lehet rájönni. S éppen ez teszi e játékot széppé, élvezhetővé.

1. A következő madarak közül az egyik „kakukk”. Vajon melyik?

a) seregély b) ölyv c) fűly d) bagoly e) fogoly

A megoldás: ....., mert .....

2. Melyik név lóg ki a sorból?

a) Aranka b) Boglárka c) Kamilla d) Viola e) Zsuzsa

A megoldás: ....., mert .....

3. Az alábbi szavak közül melyik nem illik a felsorolásba?

a) fecske b) gólya c) üstökösgém d) vörösbegy e) veréb f) fülemüle

A megoldás: ....., mert .....

4. Az alábbi országok közül nyelvtanilag egy tévesen került a listára. Melyik?

a) Kína b) Korea c) Irak d) Irán e) Nepál

A kakukk ....., mert .....

5. Az alábbi országok közül egy kilóg a sorból, bár mindegyik Ázsiában található. Melyik s miért?

a) Kína b) Korea c) India d) Irak e) Irán f) Nepál g) Japán h) Pakisztán i) Afganisztán j) Kuvait

A kakukk ....., mert .....

6. A halak között is akad „kakukk”. Vajon melyiknek nincs keresnivalója az „előkelők” társaságában?

a) márna b) bálna c) cápa d) ponty e/ csuka f) kárász g) compó h) lazac i) amur j) busa

A „kakukk-hal” a ....., mert.....

7. Az alábbi szavak közül egy véletlenül keveredett a többi közé. Melyik ez a szó, s miért idegen?

- a) avas b) döf c) föld d) sok

A megoldás: ....., mert .....

8. Az alábbi keresztnévek közül egy nem illik a csoportba. Melyik s miért?

- a) Adolf b) Győző c) Ferenc d) Szabolcs e) Szórád

A megoldás: ....., mert .....

9. Újabb öt férfinévet sorolunk fel, közülük egy „kilóg” a társaságból. Melyiket s miért kell „kiközösíteni”?

- a) Álmos b) Bálint c) Baltazár d) Dániel e) Kornél

A megoldás: ....., mert .....

10. Az alábbi oszlop szavai között egy kakukkfióka. Melyik s miért?

- a) rózsa b) ibolya c) viola d) jácint e) pipacs

A megoldás: ....., mert .....

11. Feltételezhetően ismertek az alábbi nevek:

- a) BABITS MIHÁLY b) MIKSZÁTH KÁLMÁN c) MÓRICZ ZSIGMOND d) MÓRA FERENC e) JÓ-KAI MÓR f) FEJES ENDRE g) SÁNTA FERENC h) ZRÍNYI MIKLÓS

Felsorolt nagyjaink közül ki lóg ki a sorból – és miért?

A megoldás: ....., mert .....

12. Az alábbi tizenkét szóból 2 nem illik oda. Melyik az a két szó?

1. adoma 2. rugós 3. repes 4. tétel 5. lelet 6. akkor 7. telet 8. rokka 9. amoda 10. sáros 11. seper 12. letét

A megoldás: a ..... és a ....., mert .....

13. Hat virágot közlünk ábécérendben. Valamilyen szempont szerint egy közülük nem illik a csoportba! Te melyiket hagynád ki a csokorból s miért?

- a) árvácska b) hortenzia c) jácint d) margaréta e) rózsa f) viola

A megoldás: ....., mert .....

14. Nemzeti irodalmunk alábbi közismert szereplői közül egy „tévedésből” került a listára. Személye vajon miért „lóg ki” a sorból?

1. ADY 2. VÁCI 3. TOMPA 4. BABITS 5. FAZEKAS 6. CSOKONAI 7. VÖRÖSMARTY

A megoldás: ....., mert .....

15. Melyik két szó nem illik a többi közé? És vajon miért?

- a) görög b) alap c) morog d) tél e) ló f) pék g) vér h) kék i) csapó j) zár

A ..... és a ..... szavak, mivel .....

16. Öt népszerű, közkeletű nevet említünk, egy azonban közülük kilóg a sorból. Vajon melyik s miért?

1. TÜNDE 2. CSILLA 3. HAJNA 4. ENIKŐ 5. GYÖNGYVÉR

A megoldás: ....., mert .....

17. Öt név közül egy „kakukk” – vagyis nem illik a sorrendbe. Melyik s miért?

- a) VILLŐ b) CSENGE c) ULLA d) NORMA e) SZECSŐ

A megoldás: ....., mert .....

## 18. KAKUKKSZÓLÁSOK, KAKUKKMONDÁSOK

Az alábbi csoportokban három-három szólást, közmondást találsz. Ezek egyike kakukk, vagyis kilóg a csoportból, mivel a másik két mondás jelentése megegyezik, vagy legalábbis hasonlít.

A feladatod: keresd a kakukkszólást, kakukkmondást!

Íme egy példa:

- a) Köti az ebet a karóhoz.
- b) Nem enged a negyvennyolcból.
- c) Kivágja a huszonegyet.

Példánkban a kakukkmondás a

c), vagyis a Kivágja a huszonegyet, mivel az előző kettő jelentése: ragaszkodik elveihez, nem enged nézeteiből, elképzeléseiből – a harmadik mondás jelentése viszont: nagy lendülettel kitesz, megmutat valamit.

Nézzük a feladatokat!

Karikázd be azt a szólást, amely – szerinted – kilóg a csoportból!

- |  |  |
|--|--|
| 1. a) Nem tudja a jobb kéz, mit csinál a bal.      | 7. a) Magad uram, ha szolgád nincsen!          |
| b) Segíts magadon, az Isten is megsegít!           | b) Szegény az eklézsia, maga harangoz a pap.   |
| c) Mindenki a maga szerencsésének a kovácsa.       | c) Szegény embert még az ág is húzza.          |
| 2. a) Aki bottal köszön, annak doronggal felelnek. | 8. a) Vaj van a fején.                         |
| b) Ha megdobnak kövel, dobd vissza kenyérrel.      | b) Okos, mint a tordai malac.                  |
| c) Amilyen az adjonisten, olyan a fogadjisten.     | c) Káposztalé van a fejében.                   |
| 3. a) Éhes disznó makkal álmodik.                  | 9. a) Minden szentnek maga felé hajlik a keze. |
| b) Megfejné az ágast is.                           | b) Nem esik messze az alma a fájától.          |
| c) Éhes lónak zabon az esze.                       | c) Minden cigány a maga lovát dicséri.         |
| 4. a) Hosszú lére ereszti.                         | 10. a) Egyik kutya, másik eb.                  |
| b) Ádámnál és Évánál kezd.                         | b) Nesze semmi, fogd meg jól!                  |
| c) A kákán is csomót keres.                        | c) Egyik tizenkilenc, a másik egy híján húsz.  |
| 5. a) Ha egy pénz a jövedelmed, kettőt ne költs!   | 11. a) Borsót gömbölyít.                       |
| b) Sok kicsi sokra megy.                           | b) Legyet vadász.                              |
| c) Addig nyújtózkodj, ameddig a takaród ér!        | c) Egy gyékényen árulnak.                      |
| 6. a) Nagy fába vágta a fejszét.                   |  |
| b) Megkengette mogyorófavesszővel.                 |  |
| c) Kiporolta a nadrágját.                          |  |

## 19. MIÉRT KAKUKK?

Az alábbi csoportok szavai között aláhúztuk, melyik nem illik a csoportjába. A te feladatod az indoklás: miért éppen a megjelölt szó a kakukk?

- A) rendel, rendes, rendőr, rendez, rendül
- B) bronz, blúz, bokszt, burok, bárd
- C) futár, gitár, mustár, magtár, kantár
- D) mocsár, kulcsár, kosár, janicsár, piszlicsár

20. Az alábbi szócsoporthban is akad kakukk. Melyik?  
görény, nyuszt, tehén, fóka, rozmár, ember, férfi

21. Az ételek között is talál kakukkot a figyelmes szemlélő. Szerinted melyik élelmiszert kell elkülöníteni a társaságból?  
zsír, méz, dió, keksz, sajt, tej

22. Az alábbi öt szópair közül melyik tér el – s miben?  
Mi ez a tulajdonság?

RAJKÓ – PARAJ, KATLAN – LAKAT, TAMARA – JÁRTAM, ROSTÁL – PIROS, ZACSKÓ – MASZAT  
Kivétel a ....., mert .....

### 23. HANGSZEREK

Öt hangszer nevét közöljük, egy nem illik a sorba. Melyik s miért?  
OBOA - ZONGORA - ORGONA - GORDONKA - FURULYA

### 24. PÁROSÍTS!

Két oszlopot láatsz. Ha valamilyen logika alapján sikerül párosítanod őket, mindkét csoportban találsz egy-egy oda nem illő szót. Melyek ezek? Milyen logika alapján párosíthatók?

NEDVES  
KÖNNYŰ  
KÖVÉR  
SÖTÉT  
ERŐS  
GYORS

SEBES  
GYENGE  
SZÁRAZ  
SOVÁNY  
NEHÉZ  
VILÁGOS

Pár nélkül maradtak: .....

### 25. ÖSSZETETT SZAVAK

Nyolc darab összetett szót láatsz, köztük egy – valamilyen okból kifolyólag – nem illik a többi közé. Vajon miért?

autósport, lapszám, tésztaleves, írógép, munkacsoport, nyereménybetétkönyv, könyvtár, házbér  
A felsorolt szavak „kakukktója”: ....., mert .....

### 26. AZ EREDETÜKET TEKINTVE

Az eredetüket tekintve, melyik a kakukktója az alábbiak közül:  
álarc, álbarát, álhír, álmos, álnév, álbajusz, álbölcsesség  
A megoldás: ....., mert .....

### 27. CSUPA H!

Az alábbi szavak érdekessége (?), hogy mindegyik „h” hanggal kezdődik. Ez nem nevezhető éppenséggel különlegességnek – a valódi érdekesség, a kakukktója megtalálása rád vár!  
héber, hangol, hunok, hajós, harag, hazug, hajóinas, hazatelepítés, haramia  
A megoldás: ....., mert .....

### 28. EGY KILÓG A SORBÓL

Az alábbi tizenegy szó között egy jogtalanul foglal helyet. Vajon melyik s miért?  
kalap, lapít, lakás, hírlap, lapos, alapzat, alapos, lapszél, lapát, kalapál, lapály  
A megoldás: ....., mert .....

### 29. CSALÁDI ÖSSZEJÖVETEL

Az alábbi családi összejövetelel ki jelent meg hívatlanul? Vagyis ki nem illik a társaságba s miért?  
Asszony, férfi, anyós, após, koma, vejem, menyem, nászom, lányom, öcsém, hugom



## KULCS

1. A **c)**, mivel a helyes írásmód **fürj**.
2. Az **e)**, vagyis a **Zsuzsa**, mivel a többi egyben növénynév is.
3. A **b)**, vagyis a **golya**, mivel a többi magas hangrendű szó, ez viszont mély.
4. A **b)**, vagyis **Korea**, mert ez három, a többi „csak” két szótagból áll.
5. A **g)**, vagyis **Japán**, mivel ez mély hangrendű szó, a többi kilenc ország neve viszont vegyes.
6. A **d)**, vagyis a **ponty**, mert ez egy szótagból áll, a többi kilenc szó kettőből.
7. A **c)**, vagyis a **föld** szó az idegen a társaságban, mert az összes többi visszafelé olvasva is értelmes kifejezés.
8. A **Ferenc** kivételével mindegyik név eleje ige ( Adolf, Győző, Szabolcs, Szórád).
9. A **Dániel** kivételével mindegyik név igére végződik ( Ámos, Bálint, Baltazár, Kornél).
10. Az **e)**, vagyis a **pipacs**, mert a többi keresztnév is lehet.
11. JÓKAI MÓR – A többinek két szótagból áll mind a vezeték-, mind a keresztnéve, az övé 3+1.
12. A **rugós** és a **sáros**. A többi oda- s visszaolvasva is értelmes szó.
13. A **c)** a kakukktojás, ugyanis a női „virágszálak” közé egy férfinév – **Jácint** – keveredett.
14. **Ady**, mert ő Endre, a többi költő mind Mihály.
15. A **csapó** és a **morog**, mert visszafelé olvasva nincs értelmük, a többinek viszont igen!
16. A GYÖNGYVÉR név, mivel ez Arany János névalkotása, a többi – a TÜNDE, CSILLA, HAJNA, ENIKŐ Vörösmarty Mihályé.
17. A SZECSŐ név, mivel ő férfi; a többiek – VILLŐ, CSENGE, ULLA, NORMA – viszont nők.
18. KAKUKKSZÓLÁSOK, KAKUKKMONDÁSOK  
A csoportokból az alábbi mondások lógnak ki: 1 a, 2 b, 3 b, 4 c, 5 b, 6 a, 7 c, 8 a, 9 b, 10 b, 11 c
19. MIÉRT KAKUKK?  
A) **rendőr** – a többinek az első szótagja a ren-, ennek a rend-, ill. ez összetett szó, a többi nem  
B) **burok** – ez két, a többi egy szótagú szó  
C) **magtár** – ez összetett szó  
D) **kosár** – a többinek az utolsó szótagja -csár
20. **nyuszt** – egy szótagú, a többi kettő

21. **dió** – ez kétszótagú étel, a többi egy szótagból áll

22. Az első szó első kezdete a második szó végén megismétlődik: RAJKÓ - PARAJ, KATLAN - LAKAT, TAMARA - JÁRTAM, ROS-TÁL - PIROS.

E szabály alól az utolsó sor (ZACSKÓ - MASZAT) kivétel.

23. HANGSZEREK

Az első négy szóban (OBOA - ZONGORA - ORGONA - GORDONKA) a magánhangzók OOA sorrendben követik egymást, ötödikben – FURULYA – ez a sorrend nem érvényesül.

24. PÁROSÍTS

Az ellentétek alapján párosíthatóak: NEDVES - SZÁRAZ, KÖNNYŰ - NEHÉZ, KÖVÉR - SOVÁNY, SÖTÉT - VILÁGOS, ERŐS - GYENGE.

Pár nélkül maradtak: GYORS, SEBES

25. ÖSSZETETT SZAVAK

A felsorolt szavak „kakuktkojása”: **könyvtár** (A többinek az elő- és utótagját meg lehet cserélni, így is, úgy is értelmes (összetett) szót alkotnak.

26. AZ EREDETÜKET TEKINTVE

Az eredetüket tekintve az **álmos**, a többi ugyanis valóságos összetett szó. Ez viszont ál...

27. CSUPA H!

A megoldás kulcsa a címben feltüntetett „h” betűben keresendő. Ha elvonjuk (nem ejtjük!), akkor is értelmes szavakat, kifejezéseket kapunk – nyolc esetben: éber, angol, unok, a jós, a rag, a zug, a jó inas, az a telepítés. A kilencedik szóról (haramia) ez már nem mondható el.

28. EGY KILÓG A SORBÓL

A **lakás** szó fészkelte be magát a többi tíz közé. Ugyanis a többiben megtaláljuk a szó elején, közepén vagy végén a „lap” betűsort, a lakás szóból ez hiányzik.

29. CSALÁDI ÖSSZEJÖVETEL

Mindegyik megjelent személy két szótagú; a magas hangrendű s a mély hangrendű jelenlevőből is van több, tehát e szempontok alapján nem zárható ki senki. Viszont kétjegyű hosszú magánhangzója csak az **asszony**nak van, ő ri ki a sorból!

# A NEVEK VILÁGA

## *A neved*

*Kiáltani szeretném, s nem lehet,  
még súgni se szabad a nevedet,  
még gondolni se, – jaj, elárulom,  
pedig belül csak azt visszhangozom,  
a hangos titkot, mely életemet  
úgy édesíti, édes nevedet:  
nevedet, édes, a pár szótagot,  
mely tündéri burkoddá változott,  
röpítő közegeddé, nevedet,  
mely körém gyűjtja az emlékedet,  
fűszerként csendít a nappalon át,  
s beillatosítja az éjszakát,  
s úgy tapad a számba, tudómba, hogy  
már majdnem te vagy, amit beszívok,  
már majdnem te: minden lélegzetem  
veled itat és zsongat édesen:  
édes neved betölti szívemet  
s csak titka, te, vagy nála édesebb.  
(Szabó Lőrinc)*

Sokféle név között válogathatunk, ha újszülöttnak szeretnénk nevet keresni. Azonban vigyázzunk bizonyos „apróságokra”! Például: Bármennyire is közismert a Júdás, Gulliver, Übül, Néró... utónév, nálunk nem anyakönyvezhető. Képzeld csak el, mennyire örülne fiad, ha Gulliver, Übül vagy Júdás nevet adnád neki kereszteléskor!

Ügyeljünk arra is, hogy nevetséges, komikusan összezsengő nevet se ajándékozzunk az újszülöttnak! Íme néhány, figyelmetlenség szülte „remekmű”:

Kos Áron	Wert Elek	Am Erika	Dia Dóra
Cserép Virág	Nyomó Réka	Har Mónika	Bármí Áron
Tompa Zseni	Szalmon Ella	Major Anna	Nyúl Kálmán
Erős Szellőke	Trab Antal	Vincs Eszter	Fejet Lenke

Ugye rájöttél, hogy az intarzia egyik fajtájával, a tilitolival találtad szembe magad. A megoldás közzétételéről ez esetben eltekintünk...

Igaz, hogy nevekkal kapcsolatos rébuszokkal – elvéve! – találkozhattál a KAKUKKTOJÁS, az INTARZIAJÁTÉKOK, az ANAGRAMMÁK, az ELŐTAG, UTÓTAG KERESTETIK s a SZÓLÁSOK, KÖZMONDÁSOK, TALÁLÓSOK fejezetek feladatai között búvárkodva is, most azonban más jellegűek következnek.

Bízva abban, hogy otthonosan mozogsz a nevek világában, néhány tucat rébuszt nyújtunk át A NEVEK VILÁGA témakörből is. Azonban ne lepődj meg, ha mindjárt az első kérdéseknél puff maradsz. Ugyanis kétségtelen, hogy némelyik feladat furfangos – ha kifog rajtad, ne dühöngj (a megoldást látva, fejed

csóválhatod), s vedd tudomásul: ilyen a nyelvünk s benne a nevek világa!

Olvasd el a KULCSban a megoldást, aztán már te tedd próbára barátaidat, szüleidet! Minél többször olvasod, mondd, hallod, annál inkább génjeidbe ivódik – aztán idővel már a leghihetlenebb kérdésre adandó válasz is természetesnek tűnik.

Munkára fel!

1. Melyik magyar költő volt született „zseni”?

.....

2. Melyik név nem nő „ki”?

.....

3. Melyik lány lő?

.....

4. Az alábbiak közül melyik az elfogadott utónévi alak? Az általad helyesnek vélt alakot karikázd be!

a) Menyhért – Menyhárt b) Lóránt – Loránd c) Lénárt – Lénárd

5. Említs két oly férfinévet, amelyek előlről, hátulról olvasva is ugyanazt jelentik!

....., .....

6. Melyik az a női név, amely előlről, hátulról olvasva ugyanazt jelenti?

.....

7. Említs öt, csak „ö” magánhangzót tartalmazó személynevet!

....., ....., ....., ....., .....

8. Melyik férfi nő?

.....

9. Melyik magyar festő volt született (már a nevében is!) úr?

.....

10. Ki az a magyar ró, aki Anjou-király is lehetne?

.....

11. Az ÖRS vagy az ÓRS írásmód-e a helyes?

Keretezd be az általad helyesnek vélt választ!

12. Rövid vagy hosszú „i”-vel írja a nevét

KRISZT . NA?

Pótold a hiányzó betűt!

13. Egy férfinév a megfejtés:

GABONANÖVÉNYED

A megoldás: .....

#### 14. KERESD A KISFIÚT!

Virágokat adunk közre. Felsorolásunkban csak leánynevek szerepelnek – egy kivétellel! Keresd a fiúnevet!

NÁRCISZ – HAJNALKA – VIOLA – JÁCINT – RÓZSA – HORTENZIA – VIRÁG

A megoldás .....

15. Bíborbanszületett Konstantin bizánci császárnak A birodalom kormányzása című művében maradt ránk a honfoglaló hét magyar törzs neve, mégpedig az alábbi felsorolásban: *Megyer, Nyék, Tarján, Jenő, Kér, Keszi, Kürt/gyarmat*. Közülük öt személynévként is anyakönyvezhető (!) Mit gondolsz, a felsoroltak közül melyek adhatók újszülötteknek?

....., ....., ....., ....., .....

16. Közismert gépkocsitípusokat említünk:

OKTÁVIA – FELÍCIA – MERCÉDESZ – LANOS – FIAT

Képzeld, közülük három (3!) személynévként is elfogadott! Szerinted mely „kocsik” anyakönyvezhetőek?

....., ....., .....

17. Étkezést, ételt, italt juttatnak eszünkbe az alábbi – anyakönyvezhető (!) – nevek: ALMA, EGYED, ETEL, ETELE, ITALA, IVÓ, TEA, BORÓKA, SZEDERKE, EPERKE, MÁLNA. Csupán három név mögött rejtőznek férfiak, a többi mögött nők húzták meg magukat. Tudod-e, mely nevek mögött rejtőznek a lányok?

Nők: ....., ....., ....., ....., ....., ....., ....., ....., ....., .....

18. Említs oly neveket, amelyekben „ly” fordul elő!

....., ....., ....., ....., ....., ....., ....., ....., ....., .....

19. Az alábbi nevek – FARKAS, SÓLYOM, GALAMB, ÓZIKE, PINTYŐKE, EVETKE, HOLLÓ – is anyakönyvezhetőek! Mit gondolsz, melyek a fiúnevek, s mely nevek adhatóak lányoknak?

lánynevek: ....., ....., ....., ....., .....

fiúnevek: ....., ....., ....., ....., .....

20. FEHÉRKE, HÓFEHÉRKE, ZÖLDIKE, BARNA, PIROS, PIROSKA, CIKLÁMEN. A felsorolt „színes” nevek között melyik a fiúnév?

.....

21. Akár időjárás-jelentésben vagy tájleírásban is előfordulhatnak az alábbi nevek: REMÉNY, REMÉNYKE, NAPSUGÁR, TAVASZ, TAVASZKA, SZELLŐKE, HAVASKA, HÓVIRÁG, ÉLETKE, BÉKE, GYOPÁRKA, LEVENDULA, SZEGFŰ, NIKÉ, HAJNALKA, HAJNAL, ZSÁLYA, MÁLYVA. Valamennyi anyakönyvezhető – kérdésünk csupán az: melyik adható kisfiúnak?

.....

22. A kilenc közismert bolygó – MERKÚR, VÉNUSZ, FÖLD, MARS, JUPITER, SZATURNUSZ, URÁNUSZ, NEPTUNUSZ, PLÚTÓ – közül, szerinted, melyik égitest anyakönyvezhető?

.....

23. Melyik fiúnévből lesz hasznos állat, ha egy betűjét elhagyjuk?

.....

24. Az erdőelvi gyulák nemzetségében két szép leány nevelkedett. Az apa ugyan már hívő keresztény volt, de leányai még pogány nevet kaptak: Saroltnak és Karoltnak – vagyis Fehér Menyétnek, illetve Fekete Menyétnek hívták őket. Géza fejedelem (I. István király atyja) Erdély vajdájának, ősz Gyulának melyik lányát vette feleségül?

.....

25. Említs oly női nevet, amely igével kezdődik!

.....

26. Említs olyan vezetékneveket, amelyek elején igei értelmű elem található!

.....

27. Említs személyiséget, akinek a nevében magánhangzóként csupán „e” hang fordul elő!

.....

28. A FORTUNA latin eredetű mitológiai név. Jelentése: szerencse. Vajon adható-e ilyen név újszülöttnak, s ha igen: fiúnak vagy leánynak?

.....

29. Fogadóirodáink többségének cégtábláján a NIKÉ név szerepel. Vajon mi a jelentése? S anyakönyvezhető-e?

.....

30. Szógyűjtésre szólítalak fel. Igyekezz minél több olyan női nevet felsorolni, amelynek végződése ige! Például: **Brigitta**. (Hatvan másodperc alatt hat név megjelése már dicséretes teljesítmény!)

.....

31. Elfogadott-e a Ferenc, Lőrinc, Bence nevek régi („cz”-s alakú) írásmódja?

.....

32. Egy képzeletbeli osztály névsorát közlöm, válaszd külön-külön csoportba a fiúkat és a lányokat!

- |                       |                    |                     |
|-----------------------|--------------------|---------------------|
| 1. Balogh Szilárda    | 8. Illés Kenéz     | 15. Lukács Veronika |
| 2. Csillei Keresztély | 9. Juhos Egyed     | 16. Mihók Tódor     |
| 3. Debródi Horka      | 10. Juhos Istvánka | 17. Nagy Zénó       |
| 4. Dudás Szerénke     | 11. Kántor Farkas  | 18. Péder Zsombor   |
| 5. Éltés Mártonka     | 12. Kovács Ferike  | 19. Saskó Szemere   |
| 6. Fazekas Auróra     | 13. Kutasi Ráhel   | 20. Török Nyeste    |
| 7. Halász Dafné       | 14. Lakatos Veron  |                     |

Segítségül megjegyezzük, hogy valamennyi utónév magyar, illetve magyarosított, és mindegyik személy neve anyakönyvezhető (tehát nem becézett) alakban van feltüntetve.

Keretezd be a fiúk neve előtt álló számot!

33. AJÁNDOK és AJÁNDÉK – mindkettő régi magyar név, az Árpád-kori névadás felújításaként lett mindkettő elfogadott. Az egyikkel nőt, a másikkal férfit illethetünk. Melyikkel melyiket?

AJÁNDOK –

AJÁNDÉK –

34. Virágneveket közlünk ábécérendben. Úgy tűnik, mintha minden második mögé férfi rejtőzött volna. Valóban így van?

Begónia, Borostyán, Boglárka, Ciklámen, Dália, Leander

Fiúgyermeknek adható: .....

### 35. BESZÉDES NEVEK

Egy képzeletbeli osztály névsorát kell összeállítanod, mégpedig úgy, hogy alliteráció keletkezzék. Elkezdem, te folytasd!

Ábrándos Ákos, Alázatos Aladár, Bánatos Boldizsár, Bezzeg Bálint, Buzgó Balázs,

.... – a többi rád vár! Az osztályt minimum 16 tanuló alkossa!

### 36. SZEMÉLYNEVEKET ELŐTAGKÉNT!

Mondhatnánk úgy is, hogy előtag kerestetik. Azonban csak személyneveket kérünk előtagként – mégpedig olyan neveket, amelyek jellegzetes összetételeket alkotnak a megadott szavakkal!

Pl.: ..... bogár

Megoldás: Jánosbogár

a) ..... kosár b) ..... fordulás c) ..... konyha d) ..... egér e) ..... lánc f) ..... pénz g) ..... csutka h) ..... bogár i) ..... szög j) ..... körte

### 37. KI A SZÜLŐATYJA?

Íróink is sok utónevet alkottak, s ezek a művek olvasottsága révén váltak népszerűekké. Megemlítünk négy nevet s négy „létrehozót”. Próbáld párosítani őket!

1. Enikő

a) Arany János

2. Tímea

b) Jókai Mór

3. Etelka

c) Dugonics András

4. Ildikó

d) Vörösmarty Mihály

### 38. HOGYAN SZÓLÍTANÁD ŐKET MAGYARUL?

Játsszunk el a gondolattal: Ha Petőfi Sándort a szlávul beszélők Alexandr Petőfiként ismerik, mi hogyan szólítanánk magyarul az alábbi személyiségeket? Próbáld „magyarosítani” az alábbi híres emberek **keresztnevét!** Pl.: Thomas Mann: Tamás

1. Louis Armstrong

6. Isaac Newton

11. Jules Verne

2. Franz Kafka

7. Ernest Hemingway

12. Sigmund Freud

3. Gregor Tajovsky

8. Charles Darwin

13. Pierre Curie

4. Charlotte Brontë

9. Sophia Loren

14. Martin Kukuín

5. Fridrich von Schiller

10. Wiliam Shakespeare

15. George Washington

### 39. ROKONKERESŐ

Egyes nevek a fejlődés eredményeként más nevekből váltak le s idővel önállósultak, anyakönyvezhetővé váltak. Előfordult az is, hogy az idegen hangzású nevet magyarosították, s mindkét névalak (az idegen eredetű s a magyarított is) elfogadott, közkeletű lett.

Próbáld párosítani az alábbi neveket; mondhatom úgy is, hogy keresd a rokonokat!

- | A)             | B)          |
|----------------|-------------|
| 1. Katalin     | a) Ilona    |
| 2. Margit      | b) Erzsébet |
| 3. Aliz        | c) András   |
| 4. Judit       | d) Gita     |
| 5. Ursula      | e) Viktor   |
| 6. Györgyi     | f) Szilárd  |
| 7. Ágnes       | g) Ivett    |
| 8. Barbara     | h) Orsolya  |
| 9. Helén       | i) Bálint   |
| 10. Endre      | j) Illés    |
| 11. Győző      | k) Borbála  |
| 12. Konstantin | l) Georgina |
| 13. Éliás      | m) János    |
| 14. Iván       | n) Inez     |
| 15. Valentin   | o) Kitti    |

40. „Az esztendő első újszülöttje megyénkben – a sikeres orvosi beavatkozásnak köszönhetően – Bodrogi Jázmin, aki január elsején 1 óra 16 perckor jött világra” – olvashattuk az újságban. Az újszülött vajon kisfiú vagy kislány?

Keretezd be a nemét!

41. Mi különlegességgel dicsekedhet az, akinek a neve BOLYAI IBOLYA?

.....

42. Hogyan írjuk helyesen annak a biokémikusnak a nevét, aki 1937-ben fiziológiai Nobel-díjat kapott „a biológiai égésfolyamatok terén tett felfedezéseiért, különös tekintettel a C-vitamin, valamint a fűmásvonó-katalízis vonatkozásában”? Húzd alá a helyes választ!

a) Szentgyörgyi Albert b) Szent-Györgyi Albert c) Szent-györgyi Albert

43. Férfinevekkel kell kiegészíteni az alábbi szavakat, mégpedig úgy, hogy országnév legyen az eredmény.

NE..... RA

44. Ha megfelelő férfinevet teszel előtagul az alábbi két szó elő, ismert összetett kifejezéseket kapsz eredményül.

.....CSUTKA .....KOSZTÜM

45. ANYA MONOLÓGJA REGGEL

*A láncodon óra függ? Mennyi van? Hamar intéznem kell a dolgaimat! Nem tudod, géz a sarkiban kapható? A ruhakefe ritkaszórú, idegeimre megy, venni kéne másikat. Szólj apádnak, keljen ő is fel, hogy ez egyszer ne rohanna lóhalálában, mint én!*

Hány név rejtőzött el anya reggeli csapongó monológjában?

Húzd alá a meglelt neveket!



## KULCS

1. VÁRNAI ZSENI
2. BENŐ
3. VILLŐ (névnap: jún. 12.)
4. a) MENYHÉRT b) mindkettő c) LÉNÁRD
5. Több is található:  
LEHEL (s ennek rövidebb változata, a LÉL) EDE (jan. 5., márc.10., 18., okt. 13., nov. 17., dec. 1.); ABA (nov. 12.); ETE (aug. 1.)
6. ANNA, de elfogadható az ADA (júl. 28, dec. 4.) és az ANINA (júl. 26.) is.
7. DÖMÖTÖR, GYÖRGY, ÖDÖN, ÖRS, TÖHÖTÖM
8. Három is akad: BENŐ, JENŐ, ERNŐ
9. BENCZÚR (Gyula)
10. Nagy Lajos (1883–1954) Kossuth-díjas ró.
11. Személynévként az ÖRS, köznévként az *őrs* a helyes.
12. Rövid „i” – KRISZTINA
13. ÁRPÁD
14. KERESD A FIÚT!  
JÁCINT
15. MEGYER (ápr. 17.), NYÉK (máj. 5.), TARJÁN ( aug. 11., nov. 30.), JENŐ (júl. 2., 8., 13., nov. 13., 18.), KÜRT (febr. 19.)
16. FELÍCIA (május 20.), MERCÉDESZ (szeptember 24.), OKTÁVIA ( augusztus 6.) – mindegyik nő!
17. BORÓKA (dec. 4.), ETEL (szept. 1.), ALMA (júl. 10.), TEA (aug. 3.), ITALA (jan. 15.), SZEDERKE (júl. 19.), EPERKE (júl. 8., 19.), MÁLNA (márc. 25.)
18. IBOLYA, ORSOLYA, ZSÁLYA (újabb keletkezésű névadás), MÁLYVA , ZSELYKE (újabb keletkezésű erdélyi magyar névalkotás), GERGELY, IPOLY, KÁROLY, KERESZTÉLY, MIHÁLY, OMPOLY (az erdélyi Ompoly folyó nevéből ered), SÓLYOM (régii magyar személynév), ZUBOLY (Arany János írói névalkotása a Szentivánéji álom fordításában, a takács neve; jelentése: szövőszék hengere)
19. nők: EVETKE, GALAMB, ŐZIKE, PINTYŐKE  
férfiak: FARKAS, HOLLÓ, SÓLYOM
20. BARNA
21. Egyik sem, mind a 18 női név!
22. VÉNUSZ
23. ÁKOS
24. SAROLTot, a Fehér Menyétet. Az ő házasságukból született Vajk, a később I. Istvánként megkoronázott királyunk.
25. Marianna, Marietta, Szabina, Adél... stb.
26. Vágner, Ady, Toldi, Verdi, Verne... stb.

27. EGYED EMESE (romániai magyar író), BENEDEK ELEK, ERKEL FERENC, FEJES ENDRE

28. leánynak

29. A győzelem istennője a görög mitológiában; női névként anyakönyvezhető!

30. Brigitta, Ivett, Nikolett, Adél, Villő, Melitta, Virág, Abigél

31. **Igen – ha vezetéknevüként szerepel.** Pl. Ferencz József (1835–1928) unitárius püspök, egyházi író, Ferencz Zsuzsanna (1943) író, újságíró, Ferencz Győző (1954) költő, műfordító, illetve Lőrincz Márton (1911–1969) birkózó, olimpiai és Európa-bajnok, Lőrincz L. László (1939) író, főiskolai tanár, orientalista, számos szórakoztató könyv szerzője, Lőrincz György (1946) vagy Bencze Gergely (1854–1925)... stb.

32. A képzeletbeli osztály **fiútanulói:**

Csillei Keresztély, Debrődi Horka, Illés Kenéz, Juhos Egyed, Kántor Farkas, Mihók Tódor, Nagy Zénó, Péder Zsombor, Saskó Szemere

A többi **leány:** *Szilárda* a Szilárd férfinév női párja, *Mártonka* a Martina, *Istvánka* a Stefánia, *Ferike* a Franciska magyarosított alakja, a többi – Szerénke, Auróra, Dafné, Ráhel, Veron, Veronika, Nyeste (rég magyar név) viselője is csak leány lehet!

33. AJÁNDOK – férfi; AJÁNDÉK – nő

34. LEANDER

35. BESZÉDES NEVEK

Tehát: 16 név alliterációval!

36. SZEMÉLYNEVEKET ELŐTAGKÉNT!

a) **Mózeskosár** b) **Pálfordulás** c) **Lacikonyka** d) **Mikiegér** e) **Eszterlánc** f) **Júdáspézn** g) **Ádámcsutka** h) **Katicabogár** i) **Jancsi-szög** j) **Vilmoskörte**

37. KI A SZÜLŐATYJA?

1 – d; 2 – b; 3 – c; 4 – a

38. HOGYAN SZÓLÍTANÁD ŐKET MAGYARUL?

1. Lajos, 2. Ferenc, 3. Gergely, 4. Sarolta, 5. Frigyes, 6. Izsák, 7. Ernő, 8. Károly, 9. Zsófia, 10. Vilmos, 11. Gyula, 12. Zsigmond, 13. Péter, 14. Márton, 15. György

39. ROKONKERESŐ

1 – o, 2 – d, 3 – b, 4 – g, 5 – h, 6 – l, 7 – n, 8 – k, 9 – a, 10 – c, 11 – e, 12 – f, 13 – j, 14 – m, 15 – i

40. kisleány

41. A vezetékneve (BOLYAI) a keresztnévnek (IBOLYA) az anagrammája!

42. b) Szent-Györgyi Albert

43. PÁL (Nepál) és ANDOR (Andorra)

44. ADÁM

45. ANYA MONOLÓGJA REGGEL

Nóra, Mari, Olga, Géza, Feri, Imre, Niké, Jenő, Anna

# JÁTÉK

*„Én boldog pillanataimban gyermeknek érzem magamat és akkor derűs a szívem, ha munkámban játékot fedezek föl. Félek a játszani nem tudó emberektől, és mindig azon leszek, hogy az emberek játékos kedve el ne lankadjon, hogy azok a szűkös életfeltételek, melyek a játék kedvét és lehetőségét szegik, megszűnjenek.”*

*(József Attila)*

E fejezetben az eltelt évtizedek alatt szervezett játékaimból adok közre négyet, olyan feladatokat, amelyek az előző fejezetekre épülnek, de köztük nem lelhetők fel.

A négy forduló feladatainak összeállításakor a fokozatosság és az igényesség elvét igyekeztem érvényesíteni.

A megoldásokat a versenyzők felváltva, hol szóban, hol írásban végzik – a játékvezető utasítása alapján. Eredményesebb (feszültségmentesebb) a vetélkedés, ha nem egyéneket, hanem háromtagú csoportok mérik össze tudásukat, leleményességüket, kreativitásukat.

Eredményes munkát, kellemes kikapcsolódást kívánok a rébuszok megoldásához!

## JÁTÉK – 1.

(az alsó tagozat számára)

### 1. ÁLLATI HIÁNY

Melyik állat neve hiányzik az alábbi szólásokból, közmondásokból?

A pontok számát ne vedd figyelembe!

- a) Kerülgeti, mint ..... a forró kását.
- b) Ha ló nincs, a ..... is jó.
- c) Bizonytalan, mint a ..... vacsorája.
- d) ..... mondja .....nek, hogy nagyfejű.
- e) Pislog, mint ..... a miskolci kocsonyában.
- f) ..... bízta a káposztát.
- g) Örül, mint ..... a farkának.
- h) Vörös, mint a főtt .....
- i) Kiugratja a ..... a bokorból.
- j) Nem lehet előtte az ..... farkát elvágni.
- k) Már csak a ..... toll hiányzik a fenekéből.
- l) ..... melenget a mellén.
- m) Nyeli, mint ..... a nokedlit.

Értékelés: Állatnevenként egy pont a jutalmad!

Az elérhető pontszám: 14

### 2. TÖBB UTÓTAG – EGY ÁLLAT

Állatnevet kérünk előtagul, oly állat nevét, amely előtagként a következő kifejezésekkel összetett szavakat alkot. Pl.: rókalyuk, rókalelkű, rókavörös, rókales.

- |                 |                  |           |
|-----------------|------------------|-----------|
| A) - rím        | B) - étvágy      | C) - szem |
| - szakáll       | - vakság         | - zene    |
| - duda          | - torok          | - köröm   |
| - köröm         | - ordító (hideg) | - kaparás |
| - lábú (asztal) | - szemet néz     | - ugrás   |

Értékelés: Mindegyik elfogadható előtag 5 ponttal növeli eddigi pontjaid számát.

### 3. TÖBBESEK EGYESE

Az alábbi feladatban többes számban írt kifejezéseket találsz, ezeket egyes számban kell leírnod. Például: FÁK SÍRTAK = (FA + SÍRT) = FASÍRT

A bemutatott példához hasonlóak a rátok váró feladatok is!

- |                           |                              |
|---------------------------|------------------------------|
| a) PIHÉK NŐNEK = .....    | g) ÁLLANAK A TOKOK = .....   |
| b) ÉLNEK ELEMEEK = .....  | h) A KAROK ÁSNAK = .....     |
| c) EZEK ÜSTÖK = .....     | i) FELCSEREK ÉLNEK = .....   |
| d) VENDÉGEK LŐNEK = ..... | j) LESZNEK ÁLLÁSOK = .....   |
| e) VILLÁK MOSNAK = .....  | k) MENTÉK SÜLNEK = .....     |
| f) FEJEID ELEMEEK = ..... | l) TENGENEK E RÉSZEK = ..... |

Értékelés: Megoldásonként 1-1 pont a jutalmad.

#### 4. NYAKATEKERT KÖZMONDÁSOK

A te feladatod kitalálni, melyik közmondásra gondoltunk, amikor körülírást alkalmazva, ilyen nyakatekerten fogalmaztunk:

a) A repülő állatot a testét fedő „ruházatáról”, a fejlettebb lényt társáról ismerni meg.

.....

b) Távolabbra jutsz, ha csökkentett sebességgel haladsz.

.....

c) Kevés az olyan szárnyas állat, amely szereti a bezártságot.

.....

d) A hamisan szólót gyorsabban utoléri, mint a beteg lábú háziállatot.

.....

e) A füles edény, amelyben vizet hordanak, előbb-utóbb megsemmisül.

.....

f) Kettőnél több lábú háziállat, amely járás közben időnként elveszíti egyensúlyát.

.....

g) Csípős gyomnövény nem vonzza a villámot.

.....

h) A nem örökbe adott mindennapi ennivalót vissza muszáj szolgáltatni.

.....

i) Aki jól készíti a fekhelyét, jól tölti az éjjelét.

.....

j) Fekete fűszer, igen apró, azonban az ereje nagyon maró.

.....

k) A gyorsan végzett tevékenység nem mindig hibátlan.

.....

l) Ha problémád van, akkor tudod meg, ki nem az ellenséged.

.....

m) Nem gond azt kínálni, amire nincs szükség.

.....

Értékelés: Helyes válaszaidal feladatonként 2-2 ponttal növeled eddigi pontjaidat.

#### 5. TOLDD MEG EGY BETŰVEL!

**Sára autót vásárolt** – írta valaki, s a címzett nem értette, miről, kiről, milyen Sáráról van szó. Nem történt egyéb, mint egy kis figyelmetlenség: a mondatból kimaradt egy betű, a **G** betű. Sárga autót vásárolt. Az alábbiakban hasonló feladok következnek.

Toldd meg **a szavak elejét** egy betűvel úgy, hogy más jelentésű szavakat kapj eredményül!

Például: AGYAR + X = MAGYAR (Példánkban az X helyébe M került.)

Lehetséges oly szó is, amelyet két vagy több betűvel is lehet gazdagítani, s minden esetben más-más értelmű kifejezést kapunk. Pl.: ÁGY + X = VÁGY, LÁGY (V ill., L is beilleszthető.)

- a) ALAK + X =
- b) ÜVEG + X =
- c) TART + X =
- d) ATYA + X =
- e) ÁRASZT + X =
- f) ECSET + X =
- g) ÜRGE + X =
- h) AVAR + X =
- i) ÍRÓ + X =
- j) AJTÓ + X =
- k) ALAP + X =

- l) ÖRÖM + X =
- m) ANYA + X =
- n) ÉRT + X =
- o) OLD + X =
- p) PORT + X =
- r) ÉRTETLEN + X =
- s) ÉVES + X =
- t) AKAR + X =
- u) ERŐ + X =
- v) EJT + X =
- z) APAD + X =

Értékelés: Megoldásonként 1 pont a jutalmad.

### 6. KERESD AZ ELLENTÉTJÉT!

Keresd meg a felsorolt szavak ellentétjét. Az új szavak kezdőbetűit összeolvasva sulival kapcsolatos szót kapsz eredményül.

- szűk –
- tető –
- igen –
- érdekes –
- fürge –
- mozgó –
- nevet –

Értékelés: Az eredményül kapott szó 5 pontot ér. (A külön-külön álló, összeolvashatatlan megoldások pont nélkül maradnak.)

### 7. GYŰJTÉS

Írj minél több olyan állatnevet, amelyek **-ka, -ke, -cska, -cske** végződésűek, de nem kicsinyítő képzővel ellátottak! Pl.: róka, lepke. A kicsinyítő képzővel ellátottak nem szaporítják pontjaid számát, vagyis a „kakaska”, „egérke”, „borjúcska”, „fürjecske” és hasonló társaik mellőzendők!

Értékelés: Mindegyik „állatka” 1 ponttal növeli pontjaid számát!

### 8. INTARZIAJÁTÉK

Az alábbi mondatokban lelj rá a megbúvó zöldség- és gyümölcsnevekre! Húzd őket alá!

1. A rádióban halmazokról beszéltek.
2. Meggyőztél: ha csepereg – ökör, tehén kivitelezi akarátát.
3. Mit ültök kint, a ház ugyan picit romos, de a rendbetett, megreszelt asztról bor, só, sőt kenyér sem hiányzik.

Értékelés: Minden megtalált zöldség, ill. gyümölcs 1-1 pontot ér.

## 9. ANAGRAMMAJÁTÉK

Egy-egy szó betűinek átrendezésével újabb szavak hozhatók létre. Például az ALPOK szóból – valamennyi hang (betű) felhasználásával megalkothatom a LAPOK, PAKOL, POLKA, POKLA szavakat.

Hasonló feladat vár rád:

Alkoss az ötbetűs MÉRET szóból minél több anagrammát!

Értékelés: Mindegyik értékelhető anagramma 2 pontot ér!

## 10. SZÓPÁROK

Tizenkét szót sorolunk fel. Tulajdonképpen szópárokról van szó. Kettő-kettő közülük azonos betűkből áll, azaz anagrammája egymásnak.

Melyek az összeillő szópárok? Írd alájuk a párosítást!

BÖGRE, CSÓKA, EZÜST, GÖRBE, KACSÓ, KAPUS, KÁROS, KOSÁR, POSTA, PUSKA, TAPOS, TÜZES

Értékelés: A meglelt szópárok 2-2 ponttal növelik eddigi pontjaid számát!

## 11. TITOKSÍRÁS

Az alábbiakban kimondhatatlan, kiolvashatatlan mondatok következnek. Azonban e titkosírásnak is megvan a kulcsa: minden betű az ábécében az őt követőt jelöli.

Ismered a magyar ábécét? Ha igen, akkor az alábbi rébuszokban közmondásokra lelsz.

Írd alájuk a megfetést!

1. RNyJ KUCs CsHSMOSz GÖY.

2. ÁNyKNyMCs LTyJÁOK ÁNyKNyMCs SEK ÉUÍ.

3. MDzs SOKÍ SALy, MDzsLy ÉAÍ ÉDzsÍDzsLy.

Értékelés: Közmondásként 5-5 pont a jutalmad.

## 12. KERESD A HIBÁT!

Húzd alá a hibásan írt szavakat, majd írd le őket helyesen, mondatba foglalva!

uzsonna, szállag, fijúk, csillag, szálloda, dalam, őszel, papagáj, eggyes, orrszarvú

Értékelés: A meglelt hibák 1-1 pontot érnek a tévesen írtak 1-1 ponttal csökkentik az eddig szerzett pontjaid számát. A mondatalkotással újabb pontokhoz juttatod csapatod.

## 13. HAJÓ VAGY USZÁLY

Képzletbeli vészhelyzet esetén HAJÓRA vagy USZÁLYRA telepítenéd a következő állatokat – írásmódjuk alapján?

pu...ka, harká..., ö...v, var...ú, hé...a, für..., bago..., gó...a, karva..., kese...ű, fogo..., bor...ú, papagá..., la.....hár, .....uh, se.....emlepke, .....aguár, .....uhászkutya, se.....emlepke, gödö.....e, cobo....., tara.....osgöte, .....egesmedve, sirá....., seregé....., .....ávorszarvas, makima.....om, mo....., biva....., cobo.....

HAJÓ:

USZÁLY:

Értékelés: A megfelelő szállítóeszközre helyezett állatok 1-1 ponttal növelik pontjaid számát.

## KULCS

### 1. ÁLLATI HIÁNY

a) macska, b) szamár c) kutya d) **Bagoly, veréb** e) béka f) **Kecskére** g) majom h) rák i) nyulat j) egér k) páva l) **Kígyót** m) kacsa

### 2. TÖBB UTÓTAG – EGY ÁLLAT

A) kecske B) farkas C) macska

### 3. TÖBBESEK EGYESE

a) pihenő b) élelem c) ezüst d) vendéglő e) villamos f) fejedelem g) állatok h) akarás i) felcserél j) leszállás k) mentesül l) tengerész

### 4. NYAKATEKERT KÖZMONDÁSOK

a) Madarat tolláról, embert barátjáról.

b) Lassan járj, tovább érsz!

c) Az a madár igen ritka, kinek kedves a kalitka.

d) A hazug embert hamarabb utoléri, mint a szanta kutyát.

e) Addig jár a korszak az útra, amíg el nem török.

f) A lónak négy lába van, mégis megbotlik.

g) Csalánba nem üt a mennykő.

h) Kölcsonkenyér visszajár.

i) Ki mint veti ágját, úgy alussza álmát.

j) Kicsi a bors, de erős.

k) Hamar munka ritkán jó.

l) Bajban ismerzik meg a jó barát.

m) Könnyű azt adni, ami nem kell.

### 5. TOLDD MEG EGY BETŰVEL!

a) SALAK b) SÜVEG c) START d) GATYA e) FÁRASZT f) MECSET g) FÜRGE h) CSAVAR, KAVAR i) BÍRÓ, SÍRÓ j) HAJTÓ, SAJTÓ k) KALAP, FALAP l) KÖRÖM, ÖRÖM, SÖRÖM m) BANYA, TANYA n) MÉRT, KÉRT, BÉRT, VÉRT, SÉRT o) HOLD, TOLD, ZSOLD p) SPORT r) SÉRTETLEN s) TÉVES t) VAKAR, TAKAR, DAKAR (mint település) u) ERDŐ v) SEJT, FEJT, LEJT z) TAPAD, FAPAD

### 6. KERESD AZ ELLENTÉTJÉT!

**tágas, alap, nem, unalmas, lusta, álló,** sír vagyis: *tanulás*

### 7. GYŰJTÉS

A számos -ka, -ke, -cska, -cske végződésű állatnevünk közül íme néhány: **róka, lepke, kecske, macska, fecske, szarka, csuka, szöcske, béka, sáska, csuszka, búbosbanka, bika, birka, poloska, pulyka, foka, bölömbika, fátymolka, futrinka, csóka, csirke...**

### 8. INTARZIAJÁTÉK

Mondatainkban az alábbi zöldség- és gyümölcsnevek rejtőztek el:

1. **dió, alma** 2. **meggy, eper, körte, kivi** 3. **tök, citrom, egres, borsó**

### 9. ANAGRAMAJÁTÉK

ÉRTEM (ige), ÉRTEM (névmás), MÉRTE, ÉRMET, RÉMET, RÉTEM, MÉTER

### 10. SZÓPÁROK

Az összeillő szópárok:

GÖRBE – BÖGRE, CSÓKA – KACSÓ, EZÜST – TŰZES, RÁKOS – KOSÁR, KAPUS – PUSKA, POSTA – TAPOS

### 11. TITOKSÍRÁS

1. SOK LÚD DISZNÓT GYŐZ.

2. BOLOND LYUKBÓL BOLOND SZÉL FÚJ

3. NE SZÓLJ SZÁM, NEM FÁJ FEJEM



## 12. KERESD A HIBÁT!

uzsonna, szallag, fjűk, csillag, szálloda, dalam, őszel, papagáj, eggyes, orrszarvú

A mondatbafoglalástól ezúttal eltekintünk.

## 13. HAJÓ VAGY USZÁLY

HAJÓ: varjú, héja, fűrj, papagáj, borjú, lajhár, juh, jaguár, juhászcutya, tarajos góte, jegesmedve, jávorszarvas, makimajom

USZÁLY: pulyka, harkály, ölyv, bagoly, gólya, karvaly, keselyű, fogoly, selyemlepke, gödölye, coboly, sirály, seregély, moly, bivaly

## JÁTÉK – 2.

### 1. „J” VAGY „LY”

Az alábbi tíz szó mindegyike tartalmaz „j” hangot – de vajon mikor írandó „j” s mikor „ly” betűvel?  
Ne elégedj meg minden esetben egy megoldással!

- |             |              |               |
|-------------|--------------|---------------|
| 1. va....   | 4. bögő....  | 7. sűgő....uk |
| 2. tava.... | 5. muszá.... | 8. vár....uk  |
| 3. bé....eg | 6. sajt..... | 9. segé....   |
|             |              | 10. zöre....  |

Értékelés: szavanként 1 pont a jutalmad!

### 2. SZÓTAGOLÁS, ELVÁLASZTÁS

Néha gondot okoz a szavak helyes elválasztása, szótagolása. Remélem, az alábbi szavak számotokra nem jelentenek különösebb nehézséget. Húzd alá az általad helyesnek vélt elválasztási formát!

- |                               |                                |
|-------------------------------|--------------------------------|
| 1. táv-irat vagy tá-virat     | 4. há-zig vagy ház-ig          |
| 2. leg-utolsó vagy le-gutolsó | 5. fia-tal vagy fi-atal        |
| 3. pén- zért vagy pénz-ért    | 6. Szabol-csé vagy Szabolcs-é  |
| 7. Kür-tön vagy Kürt-ön       | 11. ideá-lis vagy ide-ális     |
| 8. Na-gyot vagy Nagy-ot       | 12. disz-krét vagy diszk-rét   |
| 9. ma-dzag vagy mad-zag       | 13. demo-krata vagy demok-rata |
| 10. tem-plom vagy temp-lom    | 14. meg-int vagy me-gint       |
|                               | 15. laj-strom vagy lajs-trom   |

Megoldásonként 1 pont a jutalmad.

### 3. ELŐBB VAGY UTÓBB?

Húzd alá mindegyik szópárban azt a nevet, amelyik előbb van a betűrendes névsorban?

- |                        |                         |
|------------------------|-------------------------|
| 1. ADÉL vagy ÁDÁM      | 6. ÉVA vagy EVELIN      |
| 2. ARTÚR vagy ÁRPÁD    | 7. IGNÁC vagy IZIDOR    |
| 3. TIVADAR vagy TIBOR  | 8. ÁRVÁCSKA vagy ATTILA |
| 4. ÁBRAHÁM vagy ABIGÉL | 9. IRÉN vagy IZABELLA   |
| 5. ZSOMBOR vagy ZSÓKA  | 10. KONRÁD vagy KORNÉL  |

Értékelés: Minden helyes válaszáért 1 pont jár.

### 4. INTARZIA

Hány nemzetnév bújt meg az alábbi bugyuta szövegben? A meglelt nemzetneveket húzd alá!

A fél világot becsatangolt tenor végül huncut mosollyal mondta:

– Lásd, ángyom! A szomszéd, bár finnyás, ha megkérném, e téren számíthatnék rá: karabély nélkül is őrizné s védené e büzlő kuckód, csak lássa heti ópiumadagját. Tegnap pedig, hogy kedvező napokat jó-solt horoszkópja, oly jámbor lett, hogy tuskót is apríthatsz a hátán.

Értékelés: Minden nemzetnév 1 pontot jelent!



B) Az alábbi öt mondat szavaiból kipotyogtak a mássalhangzók. Pótlásuk nem jelent különösebb gondot, de (az esetleges kudarc enyhítéseként) elárulom: e feladat egy picivel nehezebbnek ígérkezik, mint az A) volt. A megfelelő pótlás esetén ismert közmondásokat kapsz eredményül.

Segítségül elárulom: a kétjegyű mássalhangzók egy betűnek számítanak.

Ugyancsak könnyítése szándékból az első négy közmondásnál jelöltem a szóhatárokat is.

1. \_I / \_O\_Á\_ / \_E\_, / A\_A\_A\_ / \_E\_.
2. A\_Á\_ \_É\_ / \_Ó\_A\_ / \_E\_ / \_É\_ \_ / A / \_O\_Á\_!
3. \_O\_ \_ / A\_ \_I, / \_I\_ \_ / A\_ \_I.
4. O\_O\_ / E\_ \_E\_, \_A\_Á\_ / \_E\_ \_E\_.
5. A\_I\_ \_A\_ \_E\_ \_E\_ \_E\_ \_E\_, \_E\_ \_A\_ \_A\_ \_ \_O\_ \_A\_ \_A\_!
6. A\_I\_ \_Á\_ \_A\_ \_E\_ \_E\_ \_Á\_, \_A\_ \_A\_ \_E\_ \_I\_ \_E\_ \_E\_.
7. \_E\_ \_O\_ \_A\_ \_A\_ \_A\_ \_O\_ \_A\_ \_O\_ \_A\_.

Mindegyik feladat értéke 2 pont, vagyis 28-cal növelheted eddigi pontjaidat!

### 9. UTÓTAG KERESTETIK!

Az azonos sorban levő szavaknak keress utótagot! Vagyis: összetett szavakat kapsz eredményül.

- a) állam..... híd..... törzs..... család.....
- b) ágyú..... sí..... cipő..... lánc.....
- c) ház..... domb..... nád..... fej.....
- d) köröm..... meleg..... hord..... függő.....
- e) áram..... tűz..... ebéd..... fegyver.....

Megoldásonként 3 pont a jutalmad! Vagyis: eredményes munka esetén 15 pontot gyűjthetsz.

### 10. KÖZMONDÁSGUBANC

Elég furcsa bölcsességeket olvashatsz az alábbi sorokban. Nem történt egyéb, „csupán” annyi, hogy két-két közmondás vegyült, magyarul: összekeveredett. A te feladatod a rendcsinálás, vagyis rakd eredeti állapotba az alábbi, sok esetben mosolyfakasztó mondásokat!

Íme egy példa: Hosszú haj fél egészség.

A megoldás: Hosszú haj, rövid ész.

A tisztaság fél egészség.

- a) Nézd meg az anyját, az nem harap!
- b) Nem akarásnak nem kell cégér.
- c) Kinek a pap, kinek a pénz beszél.
- d) Más szemében a szálkát toldd meg egy lépéssel!
- e) Könnyen táncol az, akinek az Isten hivatalt ad.
- f) Addig üsd a vasat, amíg nem lesz szalonna!
- g) Bolond lyukból nem lehet egeret fogni.
- h) Sok lúd nem csinál nyarat.
- i) Jön még a kutyára szalonna!
- j) Ajándék lónak az anyja sem érti a szavát.
- k) Vak tyúk kis helyen is elfér.
- l) Néma gyerekek ne nézd a fogát!
- m) Kutyából nem lesz dér.
- n) Sok jó ember is talál szemet.
- o) Egy fecske disznót győz.

Feladatonként 2 pont a munkád eredménye. Tökéletes megoldás esetén: 30.

## 11. TOLDD MEG...!

Toldd meg a szavak belsejét egy betűvel!

- |                    |                |
|--------------------|----------------|
| a) ÉDES + X =      | l) MÉREG + X = |
| b) VESZT + X =     | m) SZTÁR = X = |
| c) KOCA + X =      | n) SEB + X =   |
| d) BOGÁR + X =     | o) SÍR + X =   |
| e) PERC + X =      | p) FÓKA + X =  |
| f) HAVAS + X =     | r) SEREG + X = |
| g) SZERÉNYEN + X = | s) TEJES + X = |
| h) ITAT + X =      | t) KACSÓ + X = |
| i) BIKA + X =      | u) BOROS + X = |
| j) LÁMA + X =      | v) ÓRÁS + X =  |
| k) KERÉK + X =     | z) KÉM + X =   |

Mindegyik megoldás 1 pontot ér!

## 12. KERESD AZ ELLENTÉTJÉT!

Az alábbi szavak ellentétjeinek első betűit összeolvasva egy földrész nevét adják:

koplal –

nagyszülő –

este –

értékes –

kunyhó –

vétel –

A megfejtés 5 pontot ér. (A részmegoldásokat nem jutalmazzuk!)

## 13. ANAGRAMMA – PLUSZ EGY BETŰRE!

A felsorolt négybetűs szavakhoz tégy még egy betűt – mindegyikhez ugyanazt! A plusz betű illeszthető a megadott szavak elé, mögé vagy közé. A lényeg: a műveletet úgy kell elvégezned, hogy minden esetben értelmes szót kapj eredményül! Pl.: ARAB + ..... = BARKA

- |                   |                    |
|-------------------|--------------------|
| 1. ITAT + ..... = | 6. ÉVES + ..... =  |
| 2. PALA + ..... = | 7. RITA + ..... =  |
| 3. ARAT + ..... = | 8. ÓRLI + ..... =  |
| 4. DONI + ..... = | 9. ARAB + ..... =  |
| 5. RÁMA + ..... = | 10. ROBI + ..... = |

Felhívjuk figyelmed: ékezetet elhagyni vagy pótolni tilos!

Megoldásonként 2 pont a jutalmad!

## KULCS

### 1. „J” VAGY „LY”

1. vaj 2. tavalý 3. bélyeg 4. bögly 5. muszáj 6. sajtjuk – sajtlyuk 7. sűgőjuk – sűgőlyuk 8. várjuk – várlyuk 9. segély 10. zőrej

### 2. SZÓTAGOLÁS, ELVÁLASZTÁS

- |                                      |                                      |                                       |
|--------------------------------------|--------------------------------------|---------------------------------------|
| 1. <u>táv-irat</u> vagy tá-virat     | 6. <u>Szabol-csé</u> vagy Szabolcs-é | 11. <u>ideá-lis</u> vagy ide-ális     |
| 2. <u>leg-utolsó</u> vagy le-gutolsó | 7. <u>Kür-tön</u> vagy Kürt-ön       | 12. disz-krét vagy <u>diszk-rét</u>   |
| 3. <u>pén-zért</u> vagy pénz-ért     | 8. <u>Na-gyot</u> vagy Nagy-ot       | 13. demo-krata vagy <u>demok-rata</u> |
| 4. <u>há-zig</u> vagy ház-ig         | 9. <u>ma-dzag</u> vagy mad-zag       | 14. <u>meg-int</u> vagy me-gint       |
| 5. <u>fi-a-tal</u> vagy fi-atal      | 10. tem-plom vagy <u>temp-lom</u>    | 15. laj-strom vagy lajs-trom          |

### 3. ELŐBB VAGY UTÓBB?

A betűrendbe sorolás szempontjából a magánhangzók rövidegsége és hosszúsága mind a szavak elején, mind pedig a szavak belsejében azonos értékűnek számít. Vagyis az ÉVA megelőzi az EVELINt.

A megoldás:

- |                               |                                |
|-------------------------------|--------------------------------|
| 1. ADÉL vagy <u>ÁDÁM</u>      | <u>6. ÉVA</u> vagy EVELIN      |
| 2. ARTÚR vagy <u>ÁRPÁD</u>    | <u>7. IGNÁC</u> vagy IZIDOR    |
| 3. TIVADAR vagy <u>TIBOR</u>  | <u>8. ÁRVÁCSKA</u> vagy ATTILA |
| 4. ÁBRAHÁM vagy <u>ABIGÉL</u> | <u>9. IRÉN</u> vagy IZABELLA   |
| 5. ZSOMBOR vagy <u>ZSÓKA</u>  | 10. <u>KONRÁD</u> vagy KORNÉL  |

### 4. INTARZIA

angol, norvég, hun, dán, finn, német, arab, svéd, etióp, orosz, lett, skót

### 5. TILITOLI

- |                       |                         |                       |
|-----------------------|-------------------------|-----------------------|
| 1. A MAGAS ÜVEG ELŐTT | 6. HÉTFŐRE MEGÉRTE      | 11. KELL-E, MESTEREM? |
| 2. MOHAMED VÉNÜL      | 7. APACS ÍRTA           | 12. DE NE VÉRREL      |
| 3. ARA NYAKÁRA        | 8. TENGERI NASZÁD       | 13. MA FLASKÓT        |
| 4. MEGINT ETTE        | 9. BORZASAN DADOG       | 14. ALI BÁTOR BÁN     |
| 5. ÍRNA PESTIG        | 10. TAR KAPA RÁZ NAGYON | 15. MINDENKI DERÜL    |

### 6. ÁLLATI „LY” VADÁSZAT

Pontot érők a **gőly**, **sírály**, **fogoly**, **moly**, **seregély**, **harkály**, **királyka**, **bagoly**, **sólyom**, **karvaly**, **ölyv**, **keselyű**, **pulyka**, **sordély**, **coboly**, **nadály**, **gödölye**, **holyva**, **bögly**, **szipoly**... szavak.

Ajánlatos a „hély” a „malyom”, a „papagály”... gazdáit büntetőponttal „jutalmazni”.

### 7. LEMARADT AZ ELEJE

- a) **Ritka** b) **Karcsú** c) **Lassú** d) **Süket** e) **Szegény** f) **Ártatlan** g) **Szemtelen** h) **Okos** i) **Öreg**  
j) **Kövér**

### 8. LYUKAS SZAVAK

- |                                       |   |
|---------------------------------------|---|
| A) 1. OLCSÓ HÚSNAK HÍG A LEVE.        | B) 1. KI KORÁN KEL, ARANYAT LEL.            |
| 2. NYUGTÁVAL DICSÉRD A NAPOT!         | 2. AJÁNDÉK LÓNAK NE NÉZD A FOGÁT!           |
| 3. NE SZÓLJ SZÁM, NEM FÁJ FEJEM.      | 3. JOBB ADNI, MINT KAPNI.                   |
| 4. NEM MIND BARÁTOD, KI RÁD MOSOLYOG. | 4. OKOS ENGED, SZAMÁR SZENVED.              |
| 5. KÉTSZER AD, KI GYORSAN AD.         | 5. AMIT MA MEGTEHETSZ, NE HALASZD HOLNAPRA! |
| 6. TÖBBE KERÜL A LEVES, MINT A HÚS.   | 6. AKI MÁSNAK VERMET ÁS, MAGA ESIK BELE.    |

7. AMIT ADNAK, VEDD EL, MIKOR ÜTNEK, FUSS EL!

7. NEM FOG AZ ARANYON A ROZSDA.

9. UTÓTAG KERESTETIK!

a) **fő** b) **talp** c) **tető** d) **ágy** e) **szünet**

10. KÖZMONDÁSGUBANC

a) Nézd meg az anyját, vedd el a lányát!

Amelyik kutya ugat, az nem harap!

b) Nem akarásnak nyögés a vége.

Jó bornak nem kell cégér.

c) Kinek a pap, kinek a papné.

A pénz beszél, a kutya ugat.

d) Más szemében a szálkát is megleli, magáéban a gerendát is feledi.

Ha rövid a kardod, toldd meg egy lépéssel!

e) Könnyen táncol az, akinek a szerencse muzsikál.

Akinek az Isten hivatalt ad, észet is ad hozzá.

f) Addig üsd a vasat, amíg meleg.

Kutyából nem lesz szalonna!

g) Bolond lyukból bolond szél fúj.

Dobbal nem lehet egeret fogni.

h) Sok lúd disznót győz.

Egy fecske nem csinál nyarat.

i) Jön még a kutyára dér.

Kutyából nem lesz szalonna!

j) Ajándék lónak ne nézd a fogát.

Néma gyereknek az anyja sem érti a szavát.

k) Vak tyúk is talál szemet.

Sok jó ember kis helyen is elfér.

l) Néma gyereknek az anyja sem érti szavát.

Ajándék lónak ne nézd a fogát!

m) Kutyából nem lesz szalonna.

Jön még a kutyára dér.

n) Sok jó ember kis helyen is elfér

Vak tyúk is talál szemet.

o) Egy fecske nem csinál nyarat.

Sok lúd disznót győz.

11. TOLDD MEG...

a) ÉRDES b) VESZÍT c) KOCKA d) BOLGÁR e) PEREC f) HAMVAS g) SZEKRÉNYEN h) IKTAT i) BIRKA j) LÁRMA k) KERTEK

l) MÉRLEG m) SZÓTÁR n) ZSEB o) ZSÍR p) FIÓKA r) SERLEG s) TELJES t) KANCSÓ u) BOKROS v) ÓRIÁS z) KRÉM

12. KERESD AZ ELLENTÉTJÉT!

**étkezik, unoka, reggel, ócska, palota, adás** vagyis: *Európa*

13. ANAGRAMMA – PLUSZ EGY BETŰRE!

1. IKTAT 2. KALAP 3. TARKA 4. KONDI 5. KARÁM 6. KEVÉS 7. RITKA 8. LIKŐR 9. BARKA 10. BIROK

## JÁTÉK – 3.

### 1. SZÓLÁSPÁROSÍTÁS

Köznapi meghatározásokat közlünk, ezeket szólásokkal kell helyettesítened – mégpedig olyanokkal, amelyekben testrészeink valamelyike szerepel. Segítségül megadjuk a szólásokat is, neked csupán párosítanod kell a megfelelő meghatározáshoz.

A rendelkezésedre álló idő: egy perc!

- |  |                                   |
|--|-----------------------------------|
| 1. Bátran kimondja, amit gondol.           | a) Nagy kő esik le a szívről.     |
| 2. Kikezd valakivel, kötekedik.            | b) Rágja valaki fülét.            |
| 3. Elcsábít valakit.                       | c) Nem tesz a szájára lakatot.    |
| 4. Elnézi, nem teszi szóvá.                | d) Tűzbe teszi érte a kezét.      |
| 5. Meghajlik más akarata előtt.            | e) Két kézzel szórja a pénzt.     |
| 6. Felelősséget vállal valakiért.          | f) Ujjat húz valakivel.           |
| 7. Nagyon költekeznek.                     | g) Beadja a derekát.              |
| 8. Nagy tehertől szabadul meg.             | h) Azt sem tudja, hol áll a feje. |
| 9. Nagyon sok a dolga.                     | i) Elcsavarja a fejét.            |
| 10. Rábeszélő szándékkal mondogat valamit. | j) Szemet huny felette.           |

Értékelés: Párosításonként 2 pont a jutalmad.

### 2. UTÓTAG, ELŐTAG KERESTETIK!

Megadunk egy-egy önálló jelentéssel bíró szót: az első kifejezés utótagot, a második előtagot vár. Vagyis olyan „kancsalszavakat” várunk, amelyek előre is meg hátra is kacsingatnak, s mindkettővel közismert összetett szavakat alkotnak.

Pl.: a déli ..... színház szópár kancsalszava a BÁB (délibáb – bábszínház)

- |                       |                           |
|-----------------------|---------------------------|
| a) kártya ..... rom   | g) osztály ..... jelző    |
| b) pók ..... szoba    | h) karácsony ..... csavar |
| c) élet ..... lövölde | i) ezüst ..... fa         |
| d) gyöngy ..... lé    | j) iskola ..... megálló   |
| e) fog ..... korszak  | k) futball ..... kapitány |
| f) pap ..... szem     | l) lég ..... csavar       |

Értékelés: Megoldásonként 2-2 ponttal gyarapszik eddigi pontjaid száma.

### 3. „D” VAGY „DD”?

Köztudott, hogy az igék felszólító módjában a tárgyas ragozás egyes szám 2. személyű alakját kétféleképpen írhatjuk: rövidebb alakban és hosszabb formában. Pl.: ír! – írd! – írd! – írd! (Vagyis a rövidebb alakban a „-ja”, „-je” személyrag „kihull”... De vajon mindez hogyan alakul a „-d” végű igék esetében?)

Pótold a „d” betűt!

- |                 |                   |
|-----------------|-------------------|
| 1. a.....! –    | 11. ol.....! –    |
| 2. sze.....! –  | 12. játsz.....! – |
| 3. szi.....! –  | 13. néz.....! –   |
| 4. tu.....! –   | 14. fűj.....! –   |
| 5. vé.....! –   | 15. mos.....! –   |
| 6. ál.....! –   | 16. hagy.....! –  |
| 7. hor.....! –  | 17. nyom.....! –  |
| 8. kez.....! –  | 18. edz.....! –   |
| 9. kül.....! –  | 19. hív.....! –   |
| 10. mon.....! – | 20. hoz.....! –   |

Kérjük a rövidebb és a hosszabb alakot is! Pl.: fedd be! - fedjed be!

Értékelés: Szavanként 1 pont a jutalom.



#### 4. NYELVI TIPPELŐ

Döntsd el, hogy az alábbi két-két mondat közül melyik felel meg a magyar nyelv szabályainak?

1 = az első, 2 = a második, X = mindkettő

1. a) A lánynak szép fekete szemei voltak  
b) A lánynak szép fekete szeme volt.
  2. a) A legutolsó információ szerint a vonat pontosan érkezik.  
b) A legutóbbi információ szerint a vonat pontosan érkezik.
  3. a) Te mindig csak gondot okozol nekem.  
b) Te mindig csak gondot szerzel nekem.
  4. a) A születésnap ajándék nagy örömet szerzett nekem.  
b) A születésnap ajándék nagy örömet okozott nekem.
  5. a) A félévi bizonyítvánnyal nagy meglepetést okoztam szüleimnek.  
b) A félévi bizonyítvánnyal nagy meglepetést szereztem szüleimnek.
  6. a) Amikor az útkereszteződéshez értem, gyorsan lassítottam, mert kacskaringós útszakasz következett.  
b) Amikor az útkereszteződéshez értem, fokozatosan lassítottam, mert kacskaringós útszakasz következett.
  7. a) István királynak néhány leánya és két fia született. Halála után senki sem követte őt a trónon.  
b) István királynak néhány leánya és két fia született. Halála után közülük egyik sem követte őt a trónon.
- Értékelés: A helyes találat 1-1 pontot ér, a hozzáfűzött magyarázat további 2-öt.

#### 5. GYŰJTÉS

Hány olyan állatot tudsz felsorolni, amelyben csak „ö” magánhangzó fordul elő? (Figyelmeztetek: például a „görény” nem fogadható el, mivel az „ö”-n kívül a szó más magánhangzót is tartalmaz.) Tehát a feladat: gyűjts egy csokorra való ö-ö-ző állatot!

Értékelés: Állatonként 3 pont a jutalmad.

#### 6. DÖNTSD EL A HELYES ALAKOT!

Az alábbi mondatokban az igék kétféleképpen írt alakjával találkozol. Döntsd el, melyik a helyes igealak, s húzd alá!

1. Hadj / hagyj békét a kisebbeknek!
  2. Adj / agyj egy csipetnyi sót!
  3. Ne higgyétek / higgyétek, hogy szó nélkül hadjuk / hagyjuk!
  4. Menyjünk / menjünk már végre játszani!
  5. Játsszon / játszon mindenki!
  6. Rendben folyjon / folyon a játék!
  7. Mikor jösz / jössz hozzánk?
  8. Jöjj / jöj ma délután!
  9. Nőjj / nőj nagyra!
  10. Ne löjj / lőj a hasznos madarakra!
  11. A viszlát / visszlát nem azonos a viszhanggal / visszhanggal!
- E feladat megoldásakor 13 ponttal növelheted pontjaid számát!

#### 7. HELYESÍRÁS

Hogyan írjuk helyesen? Karikázd be!

- a) orrszarvú b) orszarvú c) orvszarvú

Értékelés: A helyes választás 1 pontot ér, a hozzáfűzött magyarázat 3-at.

## 8. MIKOR KÜLÖN ÉS MIKOR EGYBE?

Egyes szavak, szókapcsolatok mást jelentenek (összetett szóként) egybeírva és megint mást különírva. E jelentésbeli különbséget ékesen érzékeltetik az alábbi szó szerkezetek, ill. szóösszetételek.

- |                                       |                              |
|---------------------------------------|------------------------------|
| 1. élen járó – élenjáró               | 8. kézen fekvő – kézenfekvő  |
| 2. földön futó – földönfutó           | 9. úton álló – útonálló      |
| 3. hangosan beszélő – hangosanbeszélő | 10. közben jár – közbenjár   |
| 4. egyedül álló – egyedülálló         | 11. alá való – alávaló       |
| 5. gyalog járó – gyalogjáró           | 12. szemre való – szemrevaló |
| 6. messze látó – messzelátó           | 13. enni való – ennivaló     |
| 7. karon fogva – karonfogva           | 14. jobb oldali – jobboldali |

A sorrendhez való igazodás nélkül közöljük a párosítandó szavak szinonimiáit. A te feladatod a párosítás. Húzd alá a helyeset s írd mellé a szinonimát!

aljas, étel, hontalan, járda, karöltve, legfejlettebb, megafon, nemzeti, nyilvánvaló, páratlan, rabló, segít, takaros, távcső

Értékelés: Helyes párosítás esetén 28 pont a jutalmad.

## 9. ANAGRAMMAJÁTÉK

Az anagrammajáték szabályai ismertek: egy megadott szó valamennyi betűjének felhasználásával új értelmes szót kell létrehozni! Pl. ALPOK - PAKOL.

Az alábbi szavak magyarországi, irodalomtörténetből ismert településeket rejtenek. Vajon melyeket?

- |            |            |
|------------|------------|
| a) DEGESZ  | f) REGE    |
| b) DÉLCEG  | g) SZEGŐK  |
| c) MÁMOROK | h) VAN HAT |
| d) DRÁGA   | i) DÓZSA   |
| e) SZÓDA   |            |

Segítségül eláruljuk: a 9 anagrammában 8 településnevet bújtattunk el, vagyis egy város kétszer is elrejtőzött!

Értékelés: Megoldásonként 3 pont a jutalmad.

## 10. STILISZTIKA

Javítsd ki az alábbi mondatokban megbúvó tartalmi s szerkesztésbeli hibákat!

- Böszörményi azt kiabálta, hogy ellopták a késemet.
- Kérlek, oltsd fel a lámpát, hogy jobban lássunk!
- Matektanárunk mindig kihangsúlyozza, hogy a megoldást először magunknak kell ellenőriznünk.
- A fegyelmi bizottság előtt Misi elkeseredésében azt kiáltotta, hogy én nem akarok debreceni diák lenni.
- Az összejövetelre délután 16 órai kezdettel kerül sor.
- A vendéglő étlapjáról most sem hiányoznak az ízletes, pikáns ínycsafatok, a hagyományos halételek, az udvarias kiszolgálás és természetesen a jó népi zene.
- Tény és való, minden nyáron több tucattal bővül az idő előtt eltemetettek száma. Az utóbbi öt év rekordja a tavalyi évhez fűződik. Akkor Szlovákiában 189-en fulladtak vízbe.
- Az elnök idősebbik leánytestvére a külügyminisztérium dolgozója.
- A falugyűlésen körülbelül százhuszonnégyen vettek részt.
- Az érsekújvári gépgyárban hónapoként tizenkét szivattyút állítanak elő.
- Szeretettel meghívjuk ülésünkre, amely március 16-án 16 órakor lesz megtartva a helyi kultúr-otthonban.

l) Az Érsekújvár–Somorja mérkőzést Peter Gerek vezette Nyitráról.

m) A fényképet mellőzve küldöm.

n) A falu végén levő kanyarban életveszélyesen hajtott a negyvenöt éves gépkocsi vezetője.

Értékelés: A gyógyított mondatok értéke 5-5 pont.

### 11. ILYEN IS, OLYAN IS

Jelöld megfelelően a „j” hangot az alábbi szavakban! Ezt követően keress ugyanazokhoz a mássalhangzóhoz mély, ill. magas magánhangzókat tartalmazó szóalakokat! Pl.: böjt – bojt.

Felhívom figyelmed: ne elégedj meg minden esetben egyetlen megoldással!

1. re.....t –

6. he..... –

2. se.....em –

7. szá..... –

3. pehe..... –

8. gyű.....t –

4. sa.....t –

9. fo.....t –

5. me..... –

10. mi..... –

Értékelés: megoldásonként 3 pont a jutalmad.

### 12. RÖVID VAGY HOSSZÚ?

Egésztítsd ki a szavakat a megadott magánhangzók rövid vagy hosszú alakjával!

Sz.....vesen (i) horgászunk a közeli tónál. Nekigy.....rközünk (ü), és csónakunkkal nekivágunk a s.....ma (i) víztükörnek. Az ég úgy bor.....l (u) ránk, mint egy hatalmas kristályb.....ra (u). H.....sítő (ü) szellő f.....jdogál (u). A szúnyogok nem k.....mélnek (i), fájdalmas cs.....pésekkel (i) kínoznak bennünket. K.....vácnsian (i) fürkésszük a nádasból felbukkanó b.....bicpárt (i). A h.....náros (i) felett vadl.....dak (u) húznak el. A nád zúgásába brekegő, csipogó és s.....poló (i) hangok vegyülnek.

### 13. SZÓVÁZ

Jó néhány szavunknak azonos a mássalhangzóváza. Ezt úgy tehetjük szembetűnővé, hogy a hangalakokból kiemeljük a magánhangzókat. Valóságos rejtvényként merednek eléink, ha a kimaradt magánhangzók helyét kipontozzuk.

Például: hány megfejtése lehet a **T.R** szóváznak?

(Sorjáznak a válaszok: TÖR, TŐR, TÉR, TŰR, TÚR, TOR, TAR, TÁR (ige), TÁR (főnév) és elfogadható a TIR-típus is, ha magyarázatot fűz hozzá a megoldó; esetünkben nemzetközi autójelzés.

A feladat:

Hány kifejezést tudsz alkotni a **B.R.S** szóvázra?

Felhívás: nevekkal ne foglalkozz!

Értékelés: Szavanként 2 pont a jutalmad.

## KULCS

### 1. SZÓLÁSPÁROSÍTÁS

1 – c; 2 – f; 3 – i; 4 – j; 5 – g; 6 – d; 7 – e; 8 – a; 9 – h; 10 – b

### 2. UTÓTAG, ELŐTAG KERESTETIK!

A kulcsszavak:

a) vár b) háló c) cél d) halász e) kő f) macska g) könyv h) fa i) fenyő j) busz k) csapat l) hajó

### 3. „D” VAGY „DD”?

Köztudott (legalábbis remélem, ismert), hogy az igék felszólító módjában a tárgyas ragozás egyes szám 2. személyű alakját kétféleképpen írhatjuk: rövidebb alakban és hosszabb formában. Pl.: írdd! – írjad! tépd! – tépjed! (Vagyis a rövidebb alakban a „-ja”, „-je” személyrag „kihull”... De vajon mindez hogyan alakul a „-d” végű (és egyéb végződésű) igék esetében?)

Pótold a „d” betűt!

1. add! – adjad!	8. kezd! – kezdjed!	15. mosd! – mossad!
2. szedd! – szedjed!	9. küld! – küldjed!	16. hagy! – hagyjad!
3. szidd! – szidjad!	10. mond! – mondjad!	17. nyom! – nyomjad!
4. tud! – tudjad!	11. old! – oldjad!	18. edz! – eddzed!
5. véd! – védjed!	12. játsz! – játsszad!	19. hív! – hívjad!
6. áld! – áldjad!	13. nézd! – nézzed!	20. hoz! – hozzad!
7. hord! – hordjad!	14. fűj! – fűjjad!	

### 4. NYELVI TIPPELŐ

A kétféle változatban leírt mondatok közül tippelned kellett, hogy az első vagy a második mondat felel-e meg a magyar nyelv szabályainak – esetleg mindkettő. Mi csupán a helyes változatot tüntetjük fel.

1. A lánynak szép fekete szemei voltak / szeme volt. A magyar nyelvben páros testrészeinket egyes és többes számban is használhatjuk.
2. A legutóbbi információ szerint a vonat pontosan érkezik. Az első változat azért nem jó, mert a későbbiekben még érkezet információ.
3. Te mindig csak gondot okozol nekem. Örömet, boldogságot szerezni lehet, gondot, bánatot okozni!
4. A születésnap ajándék nagy örömet szerzett nekem. Ajándékot kapni jó dolog, örömet jelent, tehát szerezzük.
5. A félévi bizonyítvánnyal nagy meglepetést okoztam / szereztem szüleimnek. Mindkettő előfordulhat, tehát elfogadható mindkét változat. Ha a vártnál jobb lett, akkor szereztem, ha a vártnál rosszabb, akkor meglepetést okoztam.
6. Amikor az útkereszteződéshez értem, gyorsan lassítottam.../...fokozatosan lassítottam. Gyorsan, tehát hirtelen fékeztem... fokozatosan, vagyis egyenletesen. Mind a két változat lehetséges.
7. István királynak néhány leánya és két fia született. Halála után közülük egyik sem követte őt a trónon. István gyermekei közül nem került a trónra egyik sem, de más igen, tehát a második mondat a helyes.

### 5. GYŰJTÉS

Csak „ö” magánhangzót tartalmazó állatainkból nincs sok: **ökör, ölyv, bögöly, hörcsög, göböly** (hizlalt ökör), **vöcsök** (hallal táplálkozó, hosszú nyakú tavi madár), **hölgy** (a hermelin népies neve), erszényes **ördög** (borz nagyságú rablóállat)...

### 6. DÖNTSD EL A HELYES ALAKOT!

1. hagyj, 2. adj, 3. ne higgyétek, hagyjuk, 4. menjünk, 5. játsszon, 6. folyjon, 7. jössz, 8. jöjj, 9. nőj, 10. ne lőj, 11. viszlát, visszhang

### 7. HELYESÍRÁS

a) orrszarvú

Az „orr” szavunkat hosszan ejtjük, hosszan írjuk, s e nagy testű, páratlan ujjú patás szarvszerű tülköt visel orrán – e testrészeről kapta nevét. S e testrésznek semmi köze nincs az „orv”

## 8. MIKOR KÜLÖN ÉS MIKOR EGYBE?

- |                              |                             |                          |
|------------------------------|-----------------------------|--------------------------|
| 1. élenjáró – legfejlettebb  | 6. messzelátó – távcső      | 11. alávaló – aljas      |
| 2. földönfutó – hontalan     | 7. karonfogva – karöltve    | 12. szemrevaló – takaros |
| 3. hangosanbeszélő – megafon | 8. kézenfekvő – nyilvánvaló | 13. ennivaló – étel      |
| 4. egyedülálló – páratlan    | 9. útonálló – rabló         | 14. jobboldali – nemzeti |
| 5. gyalogjáró – járda        | 10. közbenjár – segít       |                          |

## 9. ANAGRAMMAJÁTÉK

a) SZEGED b) CEGLÉD c) KOMÁROM d) AGÁRD e) ASZÓD f) EGER g) KŐSZEG h) HATVAN i) ASZÓD

## 10. STILISZTIKA

A megnyomorodott szerkezetek gyógyításaként a versenyzők válaszaik között válogatva, az ő (talán suta, de azért a lényegre törő) magyarázatait adom közre.

a) Kétféle megoldás létezik:

- Böszörményi azt kiabálta, hogy ellopták a kését.
- Böszörményi azt kiabálta: „Ellopták a késem.” (Tóth Kriszta)

b) **Oltani** csak **el** lehet, vagyis megszüntetni valamit. Tehát: „Kérlek, **kapsold fel** a lámpát, hogy jobban lássunk! (Hlavács Klára)

c) „Matektanárunk mindig hangsúlyozza, hogy ...” – felesleges a **ki** igekötő használata az ige előtt. (Miskolczi László)

d) Kétféle megoldás létezik:

- A fegyelmi bizottság előtt Misi elkeseredésében azt kiáltotta: én nem akarok debreceni diák lenni.
- A fegyelmi bizottság előtt Misi elkeseredésében azt kiáltotta, hogy ő nem akar debreceni diák lenni. (Kutak Erika)
- e) A délután szó felesleges, mivel a 16 óra csak délután lehet. Két lehetőség is adódik: „... délután négy órai kezdettel” vagy „Az összejövételre 16 órai kezdettel...” (Szabó Zsuzsa)

f) Az ilyen étlapot lehetetlen elképzelni! Ha zenélő étlapról lenne szó, akkor a jó népi zene szólhatna róla, de az udvarias kiszolgálás még mindig fantázián felüli... Pista bácsi, küldjön nekem ilyen csodás étlapot! (Nagy Zsolt)

g) ... idő előtt eltemetettek száma... Buta kifejezés azok vajon hányan lehetnek, akiket idő után temetnek el? (Kiss Zsanett)

h) Az elnök *idősebbik leánytestvére* = Az elnök *nővére*... (Máthé Anna)

i) „A körülbelül határozatlan, a százhuszonnégy pedig határozott. Vagy körülbelült írunk (százat), vagy pontosan meghatározó számnevet.” (Kun Anett)

„...ha a szám pontos, akkor zavaró a körülbelül használata...” (Kiss Zsolt)

j) „...*hónaponként*...” = *havonta*. Szerintem ez a helyes. (Kis Csaba)

k) „*lesz megtartva*...” = *tartunk* vagy *tartanak*. Hiányzik az alany – kik tartják? (Kis Csaba)

l) Jó szeme lehet a bírónak, ha Nyitráról látja az Érsekújvárott zajló mérkőzést...! Helyesen: „Az Érsekújvár–Somorja mérkőzést a nyitrai Peter Gereks vezette.” (Kovács Krisztián)

m) „...a mellőzve szó csak alakilag hasonlít a mellékelve szóhoz, értelmileg ellenkező jelentésű...” (Fazekas Gábor)

n) „A falu végi kanyarban életveszélyesen hajtott a gépkocsi negyvenöt éves vezetője.” Szerintem így helyes. Ugyanis megnézném azt a 45 éves, életveszélyesen »száguldó« gépkocsit!” (Toronyi Xénia)

## 11. ILYEN IS, OLYAN IS

1. rejt – rajt, rojt 2. selyem – sólyom, súlyom. sulyom (állóvizek, mocsarak felszínén tenyésző növény), sólyá(m) - lejtős rész a hajó leeresztésére – birtokraggal 3. pehely – páholy 4. sajt – sejt (ige, de lehet főnév is) 5. mely – moly 6. hej! – haj (főnév), haj! (indulatszó) 7. száj – szőj!, szíj 8. gyűjt – gyújt 9. fojt – fejt 10. mily – moly

## 12. RÖVID VAGY HOSSZÚ?

Egésztítsd ki a szavakat a megadott magánhangzók rövid vagy hosszú alakjával!

Szívesen horgászunk a közeli tónál. Nekigyűrközünk, és csónakunkkal nekivágunk a síma víztükörnek. Az ég úgy borul ránk, mint egy hatalmas kristálybura. Hűsítő szellő fújdogál. A szúnyogok nem kímélnek, fájdalmas csipésekkel kínoznak bennünket. Kíváncsian fürkesszük a nádasból felbukkanó bíbicpárt. A hínáros felett vadludak húznak el. A nád zúgásába brekegő, csipogó és sípoló hangok vegyülnek.

## 13. SZÓVÁZ

Az elfogadható válaszok közül néhány:

BÉRES, BŐRŐS, BÁROS, BÁRÓS (báróra jellemző), BOROS, BÓROS, BORÚS, BÚROS (a búr népre gondolva), BURÁS, BÍRÁS (birtoklás), BÍRÁS (aminek bírása van), BÍRÓS (aminek bírója van)

## JÁTÉK – 4.

### 1. NÉPNEVET – ELŐTAGUL!

Melyik népnév az előtagja a következő utótagoknak? Vagyis az összetett szó előtagja olyan megfelelő nemzetnév legyen, amely az utótaggal a köztudatban összeforrott kifejezést jelent! Például: angolszalonna, törökméz stb.

- |                               |                |
|-------------------------------|----------------|
| 1. .... tűz                   | 6. .... asztal |
| 2. .... szőnyeg               | 7. .... ülés   |
| 3. .... mintás (pl. szvetter) | 8. .... park   |
| 4. .... bogár                 | 9. .... sapka  |
| 5. .... kulcs                 | 10. .... viasz |

Értékelés: Megoldásonként 2 pont a jutalmad.

### 2. SZÓLÁSDÖMPING

A dömping szó jelentése: tömeges kínálat valamiből. Mi a szólások tömkelegével halmazunk el – kínálunk belőlük egy tucatra valót. Neked csupán az a feladatod, hogy válaszolj: milyen az, akire azt mondják:

- a) minden hájjal megkent –
- b) messzire elér a keze –
- c) az orráig sem lát –
- d) a királyt is atyafiának mondja –
- e) víz folyik az ereiben –
- f) kétszer mér, egyszer vág –
- g) a kés is, meg a kenyér is a kezében van –
- h) jól felvágták a nyelvét –
- i) megette a kenyere javát –
- j) ágyúval lő verebekre –
- k) a bakot is megfejné –
- l) süket, mint az ágyú –

Értékelés: Magyarázatként 2 pont a jutalmad.

### 3. ODA – VISSZA

Számos olyan szavunk van, amely előlről, hátulról olvasva más-más értelemmel bír.

Pl. előlről: házasság – hátulról: sajnál.

A megoldás: nász – szán

Fontos tudnivaló: a kétjegyű betű önmagával azonos akkor is, ha hátrafelé haladsz: csép – Pécs, nász – szán.

Tehát olyan szavakat kérünk megfejtésül, amelyek visszafelé olvasva is értelmesek – idegen szóval palindromnak nevezik őket.

- |                             |  |
|-----------------------------|--|
| 1. edény – néz:             | 10. sivatagi állat – mókus:                            |
| 2. rengeteg – hímállat:     | 11. végtag – táncmulatság:                             |
| 3. égtáj – földparcella:    | 12. mocsár – férfinév:                                 |
| 4. kotor – csúnya:          | 13. a mozgatás szerve – filmszínház:                   |
| 5. fém – maró anyag:        | 14. a jármű ezen gurul – kívánok, óhajtok (valamit):   |
| 6. adagol – szörny:         | 15. ruhát tisztít – vadon termő, szívós anyagú cserje: |
| 7. közterület – mező:       | 16. mogorva, búvalbélelt – falmaradványok:             |
| 8. végpont – keskeny falap: | 17. mocsár – miákolni, nyivákolni:                     |
| 9. létezik – folyadék:      |  |
- Értékelés: 2-2 ponttal növelheted pontjaid számát, vagyis 34 pont szerezhető.

#### 4. SZÓTAGDUPLÁZÁS

Két szótagból álló szópárokat – egyszerű (nem összetett!) szavakat – kell létrehoznod, amelyeknek a gerincük adott. Könnyítésként eláruljuk: a gerinc elé ugyanaz a két vagy három betűből álló szótag járul, mint a gerinc mögé!

Ízelítőül íme egy példa!

1. .... POS ..... szógerinc elé is, mögé is a TA szótag illeszthető, s a megadott gerinccel két új, értelmes kifejezést kapunk eredményül: **TAPOS – POSTA**

Lássuk a feladatokat!

- |                               |                    |
|-------------------------------|--------------------|
| a) ..... TÁR .....            | e) ..... KA .....  |
| b) ..... MAR .....            | f) ..... PUS ..... |
| c) ..... ROM ..... (pl. dönt) | g) ..... KA .....  |
| d) ..... TER .....            | h) ..... KA .....  |

Értékelés: Megoldásonként 5 pont a jutalom.

#### 5. ELÓTAGOT IS, UTÓTAGOT IS!

Soronként négy-négy szócsonkot találsz. Az azonos sorokban levő betűcsoportok ugyanazt az elő-, ill. utótagot várják.

Elárulom: a betoldandó betűcsoport önállóan értelem nélküli, de általuk a szócsonkok minden sorban értelmet nyernek.

Könnyítésül egy példa:

..... GEL, ..... ÉNY, MÉ ....., NYE .....

Megoldás: betoldandó a **REG** betűcsoport, ezáltal a REGGEL, REGÉNY, MÉREG, NYEREG szavakat kapjuk eredményül.

- |   |
|---|
| a) TIGR ....., BAKF....., ..... PÁN, ..... KOLA |
| b) ..... PRIKA, ..... RASZT, PI....., TOM ..... |
| c) ..... VIN, ..... PONG, KEM ....., DÖM.....   |
| d) LO....., CSO....., .....RÁCS, .....NÁR       |
| e) MÉR....., FES....., .....OZLÓ, JÁ .....      |
| f) VAC....., CSO....., .....BÁCS, .....MÁNY     |
| g) ..... ETT, TÁ....., SZO....., GU.....        |
| h) CSÁ....., PÁR....., .....A, CIC.....         |
| i) SZE....., TE....., .....ESZT, .....ÜLŐ       |
| j) BIT....., HAR....., .....OLNA, .....LIA      |

Értékelés: Megoldásonként 5 pont a jutalom.



## 6. GYÚJTÉS

Igével kezdődő neveink

Akadnak olyan keresztneveink, amelyek igeként kezdődnek. Például Márton márt, Lőrinc lő stb. Gyűjts minél több oly nevet, amely igével kezdődődik!

Értékelés: Szavanként 2 pont a jutalmad.

## 7. GYÚJTÉS

Igére végződő neveink

Viszonylag sok az igére végződő kereszt-, vagyis utónevünk. Például Álmos mos, Menyhért ért, Lénárt árt. Gyűjts minél több oly nevet, amely igére végződik!

Értékelés: Nevenként 3 pont a jutalom.

## 8. IRODALMI ANAGRAMMÁT!

Két szó tárul eléd, mindkettőből (valamennyi betűje felhasználásával) egy-egy kifejezést kell létrehoznod, vagyis anagrammát kell alkotnod.

Íme a két szó:

MADÁR –

AMODA –

Segítségül eláruljuk: a kapott kifejezések irodalmi műfajok.

Értékelés: Megoldásonként 3 pont a jutalom.

## 9. FELVIDÉKI VÁROSOK – ANAGRAMMÁKBA REJTVE

Mindegyik szó, kifejezés egy-egy szlovákiai, magyarok által is lakott vegyes lakosságú település nevét rejti. A könnyítés végett két csoportban tesszük közzé az alábbi huszonöt rébuszt. Írd melléjük a megoldást!

A rendelkezésekre álló idő: 5 perc!

A) 1. FÜLKE –

2. LANT ÁGA –

3. LÁGY LEVES –

4. KEVÉS ÚR JÁR –

5. LESZ ÍZ –

6. NAGY TÜKRÖS –

7. RAB SZIMATOM –

8. KOROMMÁ (pl. vált) –

9. HADD, ANYU RESZEL! –

10. OLCSÓN (Ó = O) –

11. MORAJOS –

12. RAJTOLNA –

13. PÓLYÁSIG (Ó = O) –

14. TAGÚ –

15. NYER A MEGGY –

Segítségül eláruljuk, hogy e csoportot azok a települések alkotják, amelyekben a magyarság a lakosság meghatározó mennyiségét alkotja.

B) 1. CSŐ LE! –

2. BÉRLET –

3. SZALON –

4. E CET ÁRNYA SZEBB –

5. PRIVÁT LÓ –

6. Ő BEKERESETT –

7. TAGBA NYOMSZ –

8. SEPERJE –

9. CET ZSEBREVÁG –

10. TALÁN CITROM –

E második csoportban azon települések neve rejtőzött el, amelyek a múltban jelentős szerepet játszottak nemzeti történelmünk, irodalmunk alakulásában, azonban a lakosság magyar számaránya az eltelt évtizedek (évszázadok) során alaposan megfogyatkozott.

Eláruljuk még azt is, hogy mindegyik városnév magyar megfelelőjét rejtettük el.

Értékelés: Az A) csoportban településenként 2, a B) csoportban településenként 3 pont a jutalom.

## 10. STILISZTIKA

Milyen nyelvhelyességi vétségekre bukkansz az alábbi mondatok olvasásakor?

- a) Várjuk leveleiteket, hogy informálva legyünk, és benneteket is informálhassunk.
- b) Hatékony munkát csak akkor érhetünk el, ha iskoláink politikusmentesek lesznek.
- c) Az új választási időszakban az elvesztett bizalmatlanságot szeretnénk visszaszerezni.
- d) Rendezvényünkön szeretettel várjuk falunk valamennyi lakosságát.

Értékelés: Megoldásonként 5-5 ponttal növelheted eddig szerzett pontjaidat.

## 11. ÍGY, ÚGY VAGY AMÚGY

A villámzárát **zipzárnak** is mondjuk. De vajon hogy írjuk? Húzd alá a helyes alakot!

- a) cipzár b) cippzár c) zibzár d) zipzár

Értékelés: 3 pont.

## 12. MONDD SZÍVVEL!

Fejezd ki az alábbi mondatokat olyan szólásokkal, szólásszerű szókapcsolatokkal, amelyekben a **szív** szó szerepel!

Pl.: Ha engedékennyé, jámborrrá teszünk valakit, úgy is mondhatjuk: meglágyítjuk valakinek a szívét.

Mondd az alábbi tizenegy mondatot – szívvvel!

- a) Azt mondja, amit én is érzek, amit magam is mondanék. –
- b) Megsajnálja, megkönyörül rajta. –
- c) őszintén beszél. –
- d) Megkönnyebbült. –
- e) Nem ijed meg egykönnyen. –
- f) Nagyon büszke, ill. nagyon boldog. –
- g) Megdöbben, megrázza, meghatja valami. –
- h) Szerelmi bánat emészt. –
- i) Belehal bánatába. –
- j) őszintén feltárja érzéseit, érzelmeit. –
- k) Lelkiismeretfurdalást, büntudatot érez. –

Értékelés: Helyes válaszonként 3, tökéletes megoldás esetén 33 pont szerezhető.

## 13. STILISZTIKA

Mondatainknak súlyuk van: egy-egy szó, nem helyénvaló jelző vagy nem tényszerű megállapítás, esetleg szórendi vétség pongyolaságot, kétértelműséget, mi több, humort kelthet, mosolyt csalhat az olvasó, a hallgató arcára. Hazai lapjainkban és diákdolgozatokban bukkantam az alábbi *beteg* mondatokra, *megnyomorodott* szerkezetekre.

Próbáld *nyavalyáikat* felismerni és meggyógyítani – észrevételeidet írd fölédjük!

- a) Először veszek részt ezen a vetélkedőn, és én is, mint minden helyes beküldő, nyerni szeretnék...
- b) Tizenhat évig voltam Amerikában, ott is alapítottam családot.
- c) Az utolsó forduló előtt Martin vezet 18 ponttal a 14 pontos Galánta, a 12 pontos Újvár és Nyitra előtt, amely még nem szerzett pontot.
- d) Weöres Sándor harminc évtizeddel ezelőtt írta Bóbita című verseskötetét.

- e) Idősebbik fiútestvérem katonai egyetemre készül.
- f) A vendégek balhátvédje kíméletlenül belerúgott középpályásunkba, aki a csapat legdurvább játékosa volt.
- g) Apám testvérenek a fia atomfizikus szeretne lenni.
- h) Az az elvárásunk, hogy a legmaximálisabb eredményt ériék el.
- i) Kézilabdacsapatunk a vezető gólt a hétméteres Árendás dobásából szerezte meg.
- j) A játékvezető sárga lap nélkül vezette a mérkőzést.
- k) ...megrendezik az óvodások szólóénekversenyét. A versenyen részt vehet minden iskolát még nem látogató gyermek.

## KULCS

### 1. NÉPNEVET – ELŐTAGUL!

1. görögtűz 2. perzsaszőnyeg 3. norvégmintás (pl. szvetter) 4. svábbogár 5. franciakulcskulcs 6. svédasztal 7. törökülés 8. angolpark 9. svájcisapka 10. spanyolviasz

### 2. SZÓLÁSDÖMPING

a) ravasz b) befolyásos ember, hatalma van c) korlátolt, szűk látókörű d) nevetségesen hencegő, önmagát magasztaló e) tunya, nyámnyi-  
la f) megfontolt g) megvan minden lehetősége ahhoz, hogy célját elérje h) bőbeszédű, feleselő, nagyszájú i) öreg, leélte élete nagyobbik  
részét j) túlzásra hajlamos k) nagyon kapzsi l) nagyot hall vagy teljesen süket

### 3. ODA – VISSZA

1. tál – lát 2. sok – kos 3. kelet – telek 4. túr – rüt 5. vas – sav 6. mér – rém 7. tér – rét 8. cél – léc 9. él – lé 10. teve – evet 11. láb – bál  
12. lán – Pál 13. izom – mozi 14. kerék – kérek 15. mos – som 16. komor – romok 17. ingovány – nyávogni

### 4. SZÓTAGDUPLÁZÁS

a) CSATÁR – TÁRCSA b) HAMAR – MARHA c) BAROM – ROMBA d) MESTER – TERMES e) ROKKA – KAROK f) KAPUS –  
PUSKA g) RÓKA – KARÓ h) PUSKA – KAPUS

### 5. ELŐTAGOT IS, UTÓTAGOT IS!

A betoldandó betűcsoportok: a) IS b) PA c) PING d) BOG e) TÉK f) KOR g) RUL h) KÁNY i) REP j) ANG

### 6. GYŰJTÉS

A teljességre való törekvés nélkül íme néhány: Adolf, Adrián, Adalbert, Adonisz, Adorján, Bánk, Csenger, Éliás, Félix, Fedor, Győző,  
Jutacs, Kelemen, Kötöny, Kende, Kenese, Kapisztrán, Kenéz, Marián, Megyer, Marcell, Marót, Róbert, Rómeó, Rókus, Szabolcs, Sza-  
bin, Szórád, Tárkány, Tömör, Törtel

### 7. GYŰJTÉS

A teljességre való törekvés nélkül, íme néhány: András, Aurél, Artúr, Arnold, Bálint, Benő, Baltazár, Barnabás, Bagomér, Bertold, Bara-  
bás, Ciceró, Cézár, Dömötör, Dragomér, Edömér, Edmond, Elemér, Éliás, Ernő, Ezsaiás, Gellért, Gyárfás, Herold, Herkules, Hümér, Já-  
cint, Jenő, Jeremiás, Jeromos, Júdás, Jónás, Kleofás, Kázmér, Kornél, Kenéz, Kesző, Konrád, Lázár, Lóránt, Lél, Leopold, Lotár, Mátyás,  
Olivér, Orbán, Pelbárt, Petúr, Rátold, Solt, Tamás, Tihamér, Töhötöm, Tóbiás, Tibold, Urbán, Vilmos, Villó, Valér, Zsigmond, Zakariás,  
Zsolt

### 8. IRODALMI ANAGRAMMÁT!

Az irodalommal kapcsolatos két új kifejezés:

MADÁR = DRÁMA; AMODA = ADOMA

### 9. FELVIDÉKI VÁROSOK – ANAGRAMMÁKBA REJTVE

A) 1. Fülek, 2. Galánta, 3. Vágsellye, 4. Érsekújvár, 5. Zselíz, 6. Nagykürtös, 7. Rimaszombat, 8. Komárom, 9. Dunaszerdahely, 10. Lo-  
sonc, 11. Somorja, 12. Tornalja, 13. Ipolyság, 14. Gúta, 15. Nagymegyer

B) 1. Lőcse, 2. Betlér, 3. Zsolna, 4. Besztercebánya, 5. Lipótvár, 6. Töketerebes, 7. Nagyszombat, 8. Eperjes, 9. Vágbeszterce, 10.  
Tátralomnic

### 10. STILISZTIKA

(A megoldásokat egykori versenyzőim válaszaiból csemegéztem.)

a) Az informál szót kétszer használta az illető: egyszer sem lett volna szabad, mivel ez idegen kifejezés. Helyette mondhatta volna: Vár-  
juk leveleiteket, hogy tájékozatra legyünk, és benneteket is eligazíthassunk, felvilágosíthassunk, tudósíthassunk, esetleg beszámolhas-

sunk... a történekről (Kutak Erika)

- b) Az iskoláknak nem kell politikusoktól menteseknek lenniük, hiszen azok: a politikusok a parlamentben ülnek. A legjobb az, ha a politika van távol a tanulótól meg a tanítótól, vagyis ha politikamentes az iskola. (Demjén Kitti)
- c) Gondolom, a bizalmat szeretnék visszaszerezni (Szolgai Szilvia)
- d) Falunk valamennyi lakóját és nem lakosságát várhatják. (Dániel Csaba)

### 11. ÍGY, ÚGY VAGY AMÚGY

- a) cipzár

### 12. MONDD SZÍVVEL!

- a) Szívemből beszél. b) Megeşik a szíve rajta. c) Ami a szívéen, az a száján. d) Nagy kő esett le a szíveről. e) Helyén van a szíve. f) Dagad a szíve a büszkeségtől vagy a boldogságtól. g) A szívébe markol valami. h) Fáj a szíve valakiért. i) Meghasad (vagy megreped, esetleg megszakad) a szíve. j) Kiönti a szívét. k) Nyomja a szívét valami.

### 13. STILISZTIKA

- a) „...nemcsak a helyes beküldők szeretnének nyerni, hanem elsősorban a helyes megoldást beküldők...” (Liszes Zsanett)
- b) Szórendi vétség: „családot is ott alapítottam.” (Kohút Klára)  
Ha ott **is** alapított családot, akkor bigámiát követet el! (Kadlács Évi)
- c) Szerintem így kellene megfogalmazni: „Az utolsó forduló előtt Martin vezet 18 ponttal a 14 pontos Galánta, a 12 pontos Újvár, valamint a nyitrai csapat előtt, amely még nem szerzett pontot.” (Balogh Adél)  
A 12 pontos Újvár és Nyitra...? Mintha Nyitrának is 12 pontja lenne... (Ibolya Tamás)
- d) „30 évtized = 300 év, és tudjuk, hogy a költő 1913-ban született...” (Ádám Zsanett)
- e) Idősebbik fiútestvér = bátyám
- f) Ezek szerint a mi középpályásunk volt a legdurvább játékos. Minden bizonnyal a tudósító azt szerette volna közölni, hogy *a vendégek balhátvédje, aki a csapat legdurvább játékosa volt, kíméletlenül belerúgott középpályásunkba.* (Cselák Kitti)
- g) Apám testvérenek a fia = *unokatestvérem (unokaöcsém, unokabátyám)*
- h) „Legmaximálisabb?! A maximálisnak legmaximálisabbja nem létezik, mert a többnek sincs legtöbbje!” (Kovács Ági)
- i) „Vajon mekkora háza lehet egy ilyen magas embernek?” (Katona László)  
„Ez világrekord lenne! Nem Árendás 7 méter magas, a büntetőt dobják 7 méterről!” (Babcsán Edit)  
„Talán Óriásország lakója Árendás?” (Jankus Anita)  
„Egy hétméteres kézilabdázó még napjainkban is biológiai csoda lenne!” (Godány Zsuzsa)
- j) „Honnan tudja a tudósító, talán megmotozta a játékvezetőt? Biztosan azt akarta tudatni, hogy **sárga lap felmutatása** nélkül vezette a mérkőzést.” (Tonka László)
- k) „Mi lenne, ha **minden iskolát** látogató gyermek részére rendeznének versenyt? Elárulom: senki sem nevezhetne be! A felhívást megfogalmazó biztosan azt akarta tudatni: A versenyen részt vehet iskolát még nem látogató minden (valamennyi) gyermek...” (Halász Klára)

## FELHASZNÁLT ÉS AJÁNLOTT IRODALOM

- A magyar helyesírás szabályai (Tizenegyedik kiadás), Akadémiai Kiadó, Bp., 2000  
Csizmadia Judit–Kurucz István: *Szókincskereső*. Szalay Könyvkiadó és Kereskedőház Kft. Kisújszállás, é.n.  
Ladó János–Bíró Ágnes: *Magyar utónévkönyv*. Vince Kiadó, Bp., 1998  
Lukácsy András: *Elmés játékok, játékos elmék*. Madách Könyvkiadó, Bratislava, 1985  
Magyar helyesírási szótár. Akadémiai Kiadó, Bp., 2000  
Magyar szókincstár. Tinta Könyvkiadó, Bp., 2001  
Magyar szóvégmutato szótár. (Szerkesztette Papp Ferenc), Akadémiai Kiadó, Bp., 1994  
Nyelvédésanyánk. Móra Ferenc Könyvkiadó, Bp., 1980  
O. Nagy Gábor: *Magyar szólások és közmondások*. Gondolat Könyvkiadó, Bp., 1982  
Pénzes István: *Anyanyelvi játékok*. Liliium Aurum, Dunaszerdahely, 1996  
Tábortűz, Pozsony (1996-2000 évfolyamai)